

1 *A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára való jog
érvényesítése a Szerb Köztársaságban*

A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára való jog
érvényesítése a Szerb Köztársaságban

A NEMZETI KISEBBSÉGEK NYELVÉNEK ÉS ÍRÁSÁNAK HIVATALOS
HASZNÁLATÁRA VALÓ JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE
A SZERB KÖZTÁRSASÁGBAN

Írták:

dr Goran Bašić, dr Ljubica Đorđević

Kutatócsapat:

dr Goran Bašić, dr Ljubica Đorđević, Nina Janjić,
Violeta Ćorić, Jelena Ivanović, Biljana Pavlović

© Polgári jogvédő, 2010

POLGÁRI JOGVÉDŐ

Kiadvány:
MONOGRÁFIÁK

Kötet
2

Kiadó
Polgári Jogvédő

A kiadó nevében
Saša Janković

Szerkesztő
Prof. dr Goran Bašić

Előkészítő és lektorálás
Hivatalos Közlöny

Példányszám
300

A NEMZETI KISEBBSÉGEK NYELVÉNEK ÉS ÍRÁSÁNAK HIVATALOS
HASZNÁLATÁRA VALÓ JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE A SZERB
KÖZTÁRSASÁGBAN

Írták:

dr Goran Bašić, dr Ljubica Đorđević

Kutatócsapat:

dr Goran Bašić, dr Ljubica Đorđević, Nina Janjić,
Violeta Ćorić, Jelena Ivanović, Biljana Pavlović

Belgrád
2010

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ.....	11
II. JOGKERET.....	12
1. A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használata a Szerb Alkotmányban.....	12
2. Ratifikált nemzetközi szerződések.....	14
3. Törvényes szabályozás.....	21
5. A helyi önkormányzati egység aktusai	33
III. NYELVEK A SZERB KÖZTÁRSASÁGBAN.....	35
IV A NYELV HIVATALOS HASZNÁLATBA VALÓ BEVEZETÉSE	40
V. A NEMZETI KISEBBSÉGEK HIVATALOS NYELVHASZNÁLATRA VALÓ JOGA	45
LEGJELENTŐSEBB SZEGMENSEINEK ELEMZÉSE	45
1. A személynévre való jog és a nyilvántartásokba és közokmányokba a nemzeti kisebbség nyelve és írása szerinti beírására való jog	45
2. Közokiratok a nemzeti kisebbségek nyelvén.....	50
3. A topográfiai jeleknek nemzeti kisebbségi nyelven és írásmóddal történő feltüntetése	54
4. A nemzeti kisebbségi nyelvek használata a közigazgatási eljárásokban	57
5. A nemzeti kisebbségi nyelvek bírósági eljárásban való használata.....	60
6. Nemzeti kisebbségek nyelvek a választási folyamatban	66
7. A nemzeti kisebbségi nyelvek képviselői testületekben való használata	67
8. Az aktusok kisebbségi nyelven való közzététele	70
9. A nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatára való jog hatékony érvényesítéséhez szükséges erőforrások	72
VI. ÖSSZEGEZÉS.....	74

Előszó

A korszerű társadalomban számos szociális-lingvisztikai kérdés fordul elő a nyelv és a társadalom kölcsönös hatásával kapcsolatban. Egyes vélemények és kutatások rámutatnak arra, hogy az „első” nyelv, amelyen a gyermek megszólal nem feltétlenül az anyanyelve, ami kételyeket idéz elő a nemzeti kisebbségek nyelve védelmének hagyományos megközelítésével kapcsolatban. A nyelv, azonban, amellet, hogy az értekezés és a megértés alapja, az egyén identitásának része, valamint a csoporté, amelyhez az egyén tartozik. Az emberek gyakran érzik, hogy a nyelv, melyen beszélnek, közvetlen összefüggésben van etnikai hovatartozásukkal, és e szerint választanak, és amennyiben olyan helyzetben találják magukat, hogy etnikumuk vagy nyelvük bármily módon veszélyeztetve van, arra törekszenek, hogy homogenizálódjanak és megőrizzék őket, olyan mértékben, amennyire azt a társadalmi és intézményi körülmények engedélyezik.

Szem előtt tartva az európai nemzetek tapasztalatát, de szükségleteit is, hogy megőrizzék nyelvi örökségüket és identitásukat, az európai intézmények olyan eszközöket hoztak létre, amelyek védelmezik a mind a kisebbségek jogait, mind őrzik a kisebbségi és regionális nyelveket. Az államok többsége, közöttük Szerbia is, elfogadta ezeket az eszközöket, ratifikálta őket és alkalmazza a nemzeti törvényalkotásában és a gyakorlatban. A többi között, ennek köszönhetően is, egyes nyelvek és identitások, melyekről úgy hitték, hogy asszimilálódtak vagy elfelejtették őket, újraéledtek és hagyományosan Európában élő kisebb vagy nagyobb embercsoportok örökölték őket.

Szerbiában hagyományosan elismerik a nemzeti kisebbségeket és védelmezik identitásukat és nyelvüket. Egyes etnikai közösségek, mint az albánok, bolgárok, magyarok, románok, ruszinok, szlovákok, ukránok nyelve több évtizeddel korábban is helyet kapott a társadalmi, jogi és intézményes rendszerben. Az utóbbi évtizedek során más etnikai közösségek, elsősorban a romák, majd a jugoszláv közösségben nemzeti státust élvező nemzetekhez tartozók – bosnyákok, macedónok, horvátok és montenegróiak, majd a nemrégiben még az ún. rejtett kisebbségek – askalik, bunyevácok, vlachok, egyiptomiak, görögök és mások is kérték, hogy ismerjék el nyelvüket és identitásukat. A nemzeti kisebbségek azonossága védelmének liberális jogi „nyitott” megközelítése lehetővé tette a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára, hogy kérjék nyelvük elismerését, és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek egyes területen való számától és lakottságától függően saját nyelvükön és írással értekezzenek térségükben. Szélesebb körben, a Szerbiában alkotmányos jogi védelmet élvező jog célja a nemzeti kisebbségek azonosságának védelme és megőrzése, szűkebb körben pedig, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyektől ne legyen megvonható az elismert jogok

egyike sem, amiatt, hogy nem tették lehetővé számukra, hogy saját nyelvükön és írásukkal kommunikáljanak (kérdézzenek és választ kapjanak) a közintézményekkel és szervekkel.

A nemzeti kisebbségeknek nyelvük és írásuk hivatalos használatára való joga bonyolult folyamat, és érvényesítésének intézményes-jogi alapja mellett a megvalósítására vonatkozó egyéb feltételek kifejlesztését is megköveteli – a többnyelvű oktatás előnyeire vonatkozó társadalmi tudat, az egyforma esélyek politika, melyben a többnyelvűség pozitív előnyt és személyes és társadalmi tőkét jelent, eszközök és elsősorban a társadalomnak megfelelő multikulturális politika, amely nem feltétlenül lineáris a jog alkalmazásában, ám igazságosnak kell lennie a jog terjesztésében.

A polgári jogvédő 2009. és 2010. folyamán kutatást végzett a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvének és írásának hivatalos használatára való jogának alkalmazásáról, amikor a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek panaszai és nemzeti tanácsaik rámutattak bizonyos problémákra, vagy amikor az eljárások során kiderült, hogy az ország különböző részeiben a nemzeti kisebbségeknek a nyelv és írás hivatalos használatára való jogáról szóló különböző jogszabályok alkalmazásában különböző a gyakorlat, valamint, hogy egyes helyi önkormányzatokban társadalmi ellenállások vannak e jog érvényesítésével kapcsolatban, ami megbontja az egyforma esélyek politikát, és kitarja a kaput a diszkrimináció elé.

A kutatást Szerbiában az EBESZ -misszió támogatásával a Polgári Jogvédő Nemzeti Kisebbségi Osztályának szakszolgálatosa és dr. Ljubica Đorđević, az Újvidéki Európai jogi-politikai Tanulmányok Karának tanára, akinek köszönettel tartozom a szakmai, alapos és felelősségteljes munkájáért és azon készségéért, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára való jog alkalmazásával kapcsolatos bonyolult és specifikus kérdésekre válaszoljon, beszélgetéseket folytatott le a megfelelő állami és tartományi szervek, köztársasági és intézmények, bíróságok, helyi önkormányzatok, nemzeti tanácsok képviselőivel és szakértőivel. Emellett, a polgári jogvédő a problémának szentelt szakmai összejövetelt is szervezett. Ezen az összejövetelen tekintélyes szakértők – dr. Ranko Bugarski professzor, dr. Biljana Sikimić és dr. Jelena Filipović – a polgári jogvédő szakcsapatának specifikus szociális lingvisztikai problémákat fejtettek ki a nemzeti kisebbségek egyes nyelveinek a gyakorlatba való bevezetésével kapcsolatban.

Meg kell említeni, hogy a kutatás során változtak a társadalmi jogi feltételek, amelyek között e jog érvényesül, s ez még egyszer rámutat arra, hogy a nyelvek dinamikus, „élő” anyag, és annak ellenére, hogy jogrendszerünk használatát és fejlődését nem szabályozza kellőképpen és maradéktalanul, olyan változási tendenciákat mutat, amelyeket nem idéznek elő sem jogi, sem lingvisztikai okok. Időközben 2010-ben kiegészült a szinte két évtizeddel korábban (1991) meghozott *Törvény a hivatalos nyelv- és íráshasználatról* kiegészült;

elfogadták *A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvényt*, amely a kisebbségi önkormányzatokban előírta a hivatalos nyelv és íráshasználattal kapcsolatos meghatalmazásokat; meghozták az Alkotmánybíróság határozatát és hatályba lépett *Az anyakönyvekről szóló törvény*, e dokumentumok megingatták azon jogszabályok normatív autoritását, melyekkel Vajdaság AT Képviselőháza részletesen szabályozta a személyi név beírásának és a hivatalos nyelv- és íráshasználatra való jog érvényesítését saját területén; a polgári jogvédő ajánlást közölte a priboji községi szervek részére, hogy a törvénnyel összhangban hozzák létre a feltételeket a bosnyák nyelvnek a község területén való egyenrangú használatára; A Kishegyesi Képviselő-testület határozatot hozott alapszabályának módosításáról, amely szerint bevezette hivatalos használatba a montenegrói nyelvet; A Nagybecskereki Alapbíróság, reagálva Trajan Pankarićan, a városi polgári jogvédő helyettesének keresetére, meghozta az első elsőfokú ítéletet, amelyben úgy értékelte, hogy a helyi önkormányzat diszkriminatív módon járt el a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyekkel szemben, azzal, hogy nem tartotta tiszteletben az előírásokat az intézményeknek a kisebbségek nyelvén való kiírása során; A Vlach Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsa módosította a korábbi Nemzeti Tanács alapszabályát, és úgy döntött, hogy a Szerbiában élő vlachok nyelve nem román nyelv, ahogyan ez korábban volt megállapítva, és hogy a szerbiai vlachok, a vlach nyelv szabványosításáig, hivatalos nyelvként a szerb nyelvet fogják használni...

Úgy véljük, hogy e változások Szerbia dinamikus társadalmi életének és fejlett demokratikus állammá való megérésének részét képezik, amely államban a multikulturalizmus valójában a polgárokat célozza meg, és úgy döntöttünk, hogy egy pillanatban pontot teszünk, és felkínáljuk a közvéleménynek a kutatást, amelyben megfigyeltük, leírtuk és elemeztük a kulcsfontosságú problémákat, melyekkel ez ideig a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek szembesültek. Megkértük a szerbiai nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsait, hogy küldjék el ezzel a kutatással kapcsolatos véleményeiket és sugallataikat, és nyilvános vitát szerveztünk, amely során egyetértettek a tartalmával, megállapításaival és záradékaival kapcsolatban. A kutatást eljuttattuk a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárságnak, hálával tartozunk Deli Andor tartományi titkárnak sugallataiért, Eva Vukašinović asszonynak, Vajdaság AT ombudsman helyettesnek, professzor dr. Korhecz Tamásnak, a Magyar Nemzeti Tanács elnökének és Olga Vujkov asszony, a szabadkai polgárok jogvédő helyettesének figyelmes elvolvasásért és támogatásért. Végül, különös hálával tartozunk Marijana Pajvančić asszonynak, az Újvidéki Jogkar tanárának és Várady Tibor akadémikusnak. Jelentős és hasznos sugallatokat adott dr. Nada Bakić asszony is, aki doktori disszertációjában összehasonlító kutatásokat végzett a hivatalos nyelvhasználatról Szerbiában és Svájcban.

Végül, de nem utolsósorban, ki kell emelni, hogy jómagam és Đorđević professzorasszony mellett, Violeta Ćorić, Nina Janjić, Jelena Ivanović és Biljana

Pavlović is a kutatócsoport tagjai voltak és a szöveg írásában való munkatársak. Továbbá, hozzá szeretném tenni, hogy a kutatást az EBESZ szerbiai missziója, különösen Nataša Novaković asszony és Bratislav Redžić úr támogatásának köszönhetően valósítottuk meg.

A közvélemény kutatás bemutatásával a polgári jogvédő nem fejezi be a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jog érvényesítésének figyelemmel kísérése vonatkozó tevékenységeit. Ellenkezőleg, amellett, hogy nélkülözhetetlennek tartja *A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló új törvény* meghozatalát, amely a lehető legjobb módon fogja szabályozni a nemzeti kisebbségek e jogának érvényesítését, és azonosságuk védelmét, a polgári jogvédő folytatni fogja a felügyeletet és ajánlásokat tesz az illetékes állami és tartományi szerveknek, valamint a helyi önkormányzati egységeknek e jogokkal kapcsolatban.

*dr. Goran Bašić, a polgári jogvédő helyettese,
a kutatás vezetője*

A polgári jogvédő jelentése feltehetően a nemzeti kisebbségeknek a nyelv hivatalos használatára való jogáról szóló jogszabályok alkalmazásáról a Szerb Köztársaságban bármikor készült legteljesebb elemzését jelenti, ideértve a tudományos publikációkat is. Mi több, a polgári jogvédő elemzése az egyetlen effajta analitikai jelentés, amelyet a köztársasági szerv készített az utóbbi évtizedek során. Ez a megállapítás, természetesen, amennyire a polgári jogvédő munkájának dicséretét jelenti, annyira az állami közigazgatás kapacitását, valamint a Szerb Köztársaság szerveinek e rendkívül érzékeny és az állam többszázezer polgára számára rendkívül fontos problémakörrel szembeni eddigi viszonyulását tükrözi.

Prof. dr. Korhecz Tamás, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke

I.

I. BEVEZETŐ

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatra való joga a szerbiai nemzeti kisebbségek kulturális autonómiáját szabályozó jogok közé tartozik, identitásuk védelmének és megőrzésének alapjaként. Az anyanyelv hivatalos használatára való jog, különböző szempontokból, alkotmányos jogi szintre van emelve, és számos törvény és jogszabály részletesen szabályozza. Az állam köteles tiszteletben tartani a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára való jogát, s ennek nemzetközi jogi jellege is van, hiszen mind az Európa Tanács egyezményein – *Európai alapokmány a regionális és kisebbségi nyelvekről* és *Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről* – mind a szomszédos országokkal a nemzeti kisebbségek védelméről megkötött bilaterális egyezményeken alapul. Annak ellenére, hogy Szerbia jogrendjében a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és írás használatának jogát a nemzetközi szabványokkal összhangban szabályozza, a jog alkalmazásában meghatározott fogyatékoságok észlelhetők.

* A jelen szövegben használt összes fogalom, főnév, melléknév és ige diszkrimináció nélkül a nőnemű személyekre egyaránt vonatkozik.

II.

II. JOGKERET

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára való jogot az Alkotmány szavatolja, és részletezik mind a nemzeti kisebbségek védelmét közvetlenül szabályozó jogi aktusok, mind azok, amelyek közvetlen szabályozási tárgyát más területek képezik, de érintik a kisebbségi nyelvek hivatalos használatának kérdését is. E jog védelmének jogi alapját az alábbiak képezik: Szerbia *Alkotmánya*, a megerősített nemzetközi szerződések, különböző törvények, valamint a Vajdaság Autonóm Tartomány szintjén és a helyi önkormányzatok szintjén meghozott jogi aktusok.

1. A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használata a Szerb Alkotmányban

A szerb *Alkotmány* („Az SZK Hivatalos Közlönye”, 98/06. szám) elvben a többi között megállapítja a hivatalos nyelv- és íráshasználatot a Szerb Köztársaságban. Az *Alkotmány* 10. szakaszának 1. bekezdése szerint a Szerb Köztársaságban a szerb nyelv és a cirill betűs írásmód van hivatalos használatban. Más nyelvek és írások hivatalos használata azzal a feltétellel engedélyezett, hogy az *Alkotmány* alapján törvény szabályozza (Az *Alkotmány* 10. szakaszának 1. bekezdése). Ebben az értelemben a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatra való joga alkotmányjogi védelmének lényegét az *Alkotmány* 79. szakasza foglalja magában, az 1. bekezdésben kifejezetten felsorolja a társadalmi élet meghatározott szféráit, amelyekben hivatalosan használható a kisebbségi nyelvek: azokban a környezetekben, ahol az összlakosság jelentős számarányát képezik az állami szervek (az autonóm tartomány és helyi önkormányzatok szervei), a közmegbízattal felruházott szervezetek, anyanyelvükön folytassák az eljárásokat; saját nyelvükön használni családi és utónevüket; azokban a környezetekben, ahol az összlakosság jelentős számarányát képezik a hagyományos helyi elnevezéseket, az utcaneveket, a településeket és topográfiai jeleket saját nyelvükön kiírni. Az *Alkotmány* 79. szakaszának 1. bekezdése egy más olyan jogokat is, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban a hivatalos nyelvhasználattal, ám fontosak e jog minél színvonalasabb érvényesítésének tekintetében, mert lényegesen hozzájárulnak a nemzeti kisebbségek nyelvének megőrzéséhez és ápolásához. Az anyanyelvű oktatásról az állami intézményekben és saját nyelvükön való tájékoztatásról van szó.

A Szerb Alkotmány a nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használatára való jogot a kulturális autonómia intézményét megformáló jogok között ismeri fel. Az 75. szakasz 2. bekezdésével összhangban a nemzeti

kisebbségekhez tartozó személyek, közvetlenül vagy kisebbségi önkormányzataik, illetve a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai által (az *Alkotmány* 75. szakaszának 3. bekezdése) részt vesznek a döntéshozatalban, vagy önmaguk döntenek nyelvük és írásuk hivatalos használatára vonatkozó egyes kérdésekről.

A nemzeti kisebbségek nyelvük és írásuk hivatalos használatát közvetlenül meghatározó rendelkezések mellett, e jog érvényesítésének tekintetében egyéb alkotmányos rendelkezések is relevánsak. Így, az Alkotmánynak a hátrányos megkülönböztetés tiltásáról szóló rendelkezés kimondottan idézi, hogy a nyelv nem lehet a hátrányos megkülönböztetés oka vagy alapja (21. szakasz 3) bekezdés). A nemzeti kisebbségek hátrányos megkülönböztetésének tiltását az *Alkotmány* 76. szakasza szavatolja. E szakasz a nemzeti kisebbségek jogainak alkotmányjogi védelmi rendszerébe bevezeti az ún. „pozitív diszkrimináció” intézményét (affirmatív akciók). Emellett, az Alkotmány a szabadságtól megfosztott és terhelt személyek jogainak és helyzetének védelméről szóló rendelkezéseket foglal magában az eljárásban való nyelvhasználat szavatolásáról. Így, az Alkotmány a 27. szakasz 2. bekezdésében meghatározza, hogy a szabadságától megfosztott személynek joga van, hogy az illetékes állami szerv részéről tájékoztatást kapjon a szabadságfosztás okairól, a terhére rótt vádokról, valamint jogairól. Az Alkotmány 33. szakaszának 1. bekezdése szerint a személy, akit bűncselekmény elkövetésével terhelnek, joga van ahhoz, hogy a legrövidebb határidőn belül, a törvénnyel összhangban, részletesen és a számára érthető nyelven tájékoztassák a terhére rótt cselekmények jellegéről és okairól, valamint az ellene begyűjtött bizonyítékokról. E két rendelkezés a nyelvhasználati jogot alacsonyabb fokon védik, mert eljárási feltételként a személy által „érthető” nyelvet, és nem „saját nyelvét”¹ határozza meg.

Az állami szerben hivatalos használatban lévő nyelv nem értése azonban nem lehet az eljárásban való jog és állapot érvényesítésének akadály, így az *Alkotmány* 199. szakasza külön szavatolja az eljárásban való „saját nyelv” használatát. Az Alkotmány 199. szakaszának 1. bekezdése szerint mindenkinek joga van saját nyelvének használatára, amikor jogáról vagy a kötelességéről döntenek a bíróság, egyéb állami szerv vagy közmegegyezéssel felruházott szervezet előtti eljárásban. Az Alkotmány 199. szakaszának 2. bekezdése külön kiemeli, hogy az eljárási nyelv ismeretének hiánya nem akadályozhatja meg az emberi- és kisebbségi jogok érvényesítését és védelmét. Az *Alkotmány* külön

¹ Az Alkotmány e két szakaszában meghatározott nyelvi jogokat nem a nemzeti kisebbséghez való tartozás miatt szavatolják, hanem *fair trial* okok miatt és minden vádlott számára (külföldieknek is) biztosítják, függetlenül az állam és a bíróság hivatalos nyelvétől. E két szakasz magában foglalja Az emberi jogokról szóló európai egyezmény 5. cikkének 2. bekezdésébe foglalt kötelezettségeket, amelyeket az állam aláírásával vállalt.

szabályozza az ingyenes tolmácsra való jogot, ha a személy a bíróságon hivatalos használatban levő nyelvet nem beszéli, vagy nem érti meg (külön biztosítja a bírósági eljárásban való ingyenes fordítói szolgáltatásokat (32. szakasz 2. bekezdése 2).²

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jog alkotmányos védelmével kapcsolatban itt található a kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára vonatkozó rendelkezés, amely szerint: „Az emberi és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető.” (20. szakasz)

2. Ratifikált nemzetközi szerződések

A szerb Alkotmány megállapítja, hogy a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályai és a megerősített nemzetközi szerződések a nemzeti jogrend összetevő részét alkotják és, hogy közvetlenül alkalmazhatók. Az *Alkotmány* a hierarchia lépcsőzetén a megerősített nemzetközi szerződéseket a törvény fölé helyezi, de az *Alkotmány* alá (16. szakasz 2. bekezdése és a 194. szakasz 4. és 5. bekezdése). A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára jogának védelmét illetően Szerbiát két releváns nemzetközi egyezménycsoport kötelezi: a) az Európa Tanács által elfogadott multilaterális egyezmények, amelyek közvetlenül szabályozzák a nemzeti kisebbségek védelmét és b) Szerbia és a szomszédos országok közötti bilaterális szerződések, amelyek a kisebbségek kölcsönös védelmének egyes szempontjait szabályozzák.

² Dr. Nana Bakić, a szerző kérésére, e szöveg olvasása közben rámutatott néhány kételyre, amelyet megnyithat az *Alkotmány* 199. szakaszának különböző „olvasása”, illetve tolmácsolása. Ugyanis, arra való tekintettel, hogy az *Alkotmány* e szakaszának értelme abban van, hogy szavatolja a *fair trial*-t, e jog nem kimondottan kisebbségi, noha a 2. bekezdés említi a kisebbségeket. E szakasz a jogokat minden állampolgárnak és külföldieknek a perszonális elv alapján szavatolja. Az *Alkotmány* 199. szakaszának 2. bekezdése kimondottan a kisebbségeket említi, mint olyan személyeket, akiket ez a jog megillet, s ezzel pótlólagosan szavatolja a kisebbségekhez tartozó személyek számára, hogy valamely eljárásban saját nyelvüket használhatják. Az Alkotmány ugyanezen szakaszának ugyanezen bekezdése a továbbiakban szabályozza, hogy az eljárási nyelv ismeretének hiánya nem akadályozhatja meg az emberi- és kisebbségi jogok érvényesítését. Ez azt jelenti, hogy a kisebbséghez tartozó személyeknek a saját nyelvük használatára jogát nem akadályozhatják pl. a fordítás költségei. Ezek szerint a kisebbségekhez tartozó személyeknek nem róhatók ki saját nyelvük használatának költségei a bírósági eljárásban. Tehát, az Alkotmány 199. szakaszának 2. bekezdése a kisebbségek részére ingyenes fordítói szolgáltatásokat szavatol az állami szerv előtt zajló valamely eljárásban, de csak abban az esetben, ha nem ismerik az eljárás nyelvét. Abban az esetben, ha a kisebbséghez tartozó személy érti az eljárás nyelvét, de mégis a saját nyelvét óhajtja használni, a tolmácsolás biztosítható, azzal, hogy a fordítási költségeket maga viseli. Amikor az Alkotmány a nyelv írásos és szóbeli használatát szavatolja, ezt úgy említi, hogy „nyelv- és íráshasználat”. Az Alkotmány 199. szakasza csupán a „nyelv” használatáról szól, ami arra a következtetésre utal, hogy ez a szakasz csupán saját nyelvének szóbeli használatát szavatolja valamely eljárásban, amennyiben az nem az eljárás hivatalos nyelve. A lehetőség, hogy minden személy, akár hazai vagy külföldi, használhatja saját nyelvét szóban és írásban korlátozás nélkül bármely eljárásban, az eljárást folytató szervet áthidalhatatlan nehézségeknek és költségeknek tenné ki. Nehezen hihető el, hogy az alkotmány megalkotójának ez lett volt a szándéka. Ezek szerint e szakasz minden személy számára, akinek jogairól döntenek, nyelvének csak szóban való használatát szavatolja. Az írásos levelezés tehát az eljárást vezető szerv hivatalos nyelvén zajlik.

2.1. Az Európa Tanács egyezményei

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai védelmének, európai szabványainak alapját az Európa Tanács multilaterális szerződésai képezik: *A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája és a keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről*^{3 4}

2.1.1. EA regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája

A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai Kartája 1992-ben készült el, majd 1998-ban lépett hatályba. Szerbia és Montenegró Államközössége a *Kartát* 2005-ben ratifikálta.⁵ Az államközösség széthullását követően, Szerbia, mint jogutód átvette a *Karta* megerősítésével keletkezett kötelezettségeket.

A *Karta* alapvető célja a történelmi, regionális és kisebbségi nyelvek védelme, és ezzel hozzájárulása Európa kulturális gazdagságának és hagyományainak megővéséhez és fejlesztéséhez. A *Karta*

A *Karta* számos intézkedést ír elő a nyelv használatára az oktatás, az igazságügy, a közigazgatás, a média, de a társadalmi és a gazdasági életben is. A *Karta* elfogadja az ún. *a la carte* rendszert, mert az államok nem kötelesek az általa előírt összes intézkedést alkalmazni, de kötelesek a *Karta* harmadik részéből kiválasztott legalább 35 álláspontot és alálláspontot elfogadni (a *Karta* 2. cikkének 2. bekezdése). Noha e rendszer a *Karta* meghatározott gyengeségére utal, legalább két okból kifolyólag tekintik igazoltnak. Először, lehetővé teszi, hogy az aláíró államok azon intézkedéseket válasszák ki, amelyeket legmegfelelőbbnek tartanak a regionális és kisebbségi nyelvek védelmére és fejlesztésére területükön. Másodsor, a felkínált lehetőségek közül nyitott választás elveinek alkalmazásával a lehető legszélesebb körű államok számára elfogadható meghatározott nemzetközi reguláció alkalmazását tették lehetővé. Ebben az értelemben adták meg a *Karta* rendelkezését, amely az aláíró államoknak választási lehetőséget ad meg arra, hogy mely nyelvekre mely konkrét intézkedéseket fogják alkalmazni (2. szakasz 2. bekezdése).

A *Karta* egészében hozzájárul a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára való joguk érvényesítéséhez, ehhez az elemzéshez azonban különösen fontos a *Karta* 9., 10. és 13. cikke, amely külön intézkedéseket foglal

³ Ezen egyezményeket az EBESZ főbiztosának a nemzeti kisebbségek sajátnyelvének használatára való jogról szóló ajánlás előzte meg (Oslo, 1996).

⁴ Tágabb értelemben, a nemzeti kisebbségek jogai védelmének jogi szabványait létrehozó emberi jogok és szabadságok védelméről szóló európai egyezmény a hozzáadott protokollokkal 1-13, amelyek Szerbiában 2004-ben léptek hatályba.

⁵ Törvény a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai Kartájának megerősítéséről. („Szerbia Montenegró Hivatalos Lapja – Nemzetközi szerződések, 18/05. szám).

magában a regionális vagy kisebbségi nyelveknek az igazságügyben, közigazgatásban és a közszolgálatokban, valamint a gazdasági és a társadalmi életben.

A ratifikáció aktusával Szerbia a nemzeti kisebbségek nyelve használatának tekintetében vállalt kötelezettséget (a *Karta* 9. cikke), továbbá kötelezettséget vállalt, hogy a büntető eljárásban a terhelt számára szavatolja saját nyelvének használatát az igazságügyi szervek előtt, és annak biztosítását, hogy a kereset és a bizonyíték, tekintet nélkül arra, vajon írásos vagy szóbeli formában van-e, ne legyen elfogadhatatlan csupán azért, mert regionális vagy kisebbségi nyelven van megfogalmazva (9. cikk 1. bekezdés a. pont (II.) és b. pont (III.)). A kisebbségi nyelvhasználatnak a polgári perekben és a közigazgatási perekben való használatát illetően Szerbia kötelezettséget vállalt, hogy a felek a bíróság előtt használhatják saját regionális vagy kisebbségi nyelvüket minden pótköltség nélkül (9. cikk 1. bekezdés b. pont (II.) és c. pont (III.)). Ennek során hozzá kell tenni, hogy maga a *Karta* meghatározott korlátozásokat foglal magában a kiválasztott intézkedések alkalmazását illetően, mind az olyan igazságszolgáltatási kerületekben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedések megtételét indokolja, valamennyi védett nyelv sajátosságát, mind hogy a jelen bekezdés által nyújtott lehetőségek kihasználását nem minősíti a bíró az igazságszolgáltatás rendes ügymenetét akadályozónak (9. cikk 1. bekezdés). És végül Szerbia kötelezettséget vállalt, hogy nem minősíti érvénytelennek az államban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven íródtak (9. szakasz 2. bekezdés a., b., c. pontok), valamint hogy a kisebbségi vagy regionális nyelveken is hozzáférhetővé teszi a legfontosabb állami törvényszövegeket (a *Karta* 9. cikke 3. bekezdése).

A állam azon közigazgatási kerületein, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma a különös intézkedéseket indokolja, Szerbia vállalja, hogy gondoskodik arról, hogy szóbeli vagy írásos beadványaikat és dokumentumaikat e nyelveken adják be (10. cikk 1. bekezdés a pont (IV.) és (V.)). A nemzeti kisebbségek nyelvének használatát illetően a helyi és regionális hatóságok előtt, Szerbia vállalja, hogy megengedi vagy bátorítja: a) a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak azt a lehetőséget, hogy szóbeli vagy írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be; b) a regionális és helyi testületek hivatalos dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék; c) a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva. (10. cikk 2. bekezdés a), b). c) pont). A közigazgatási hatóságok közszolgálati szerveiben való kisebbségi nyelvhasználatot illetően azon a területeken, ahol e nyelveket használják, Szerbia vállalja, hogy megengedi a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak. Szerbia, hogy lehetővé

tegye a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a közigazgatási hatóságok és közszolgálatok előtt, vállalja, azoknak az igényeknek a lehetséges mértékű kielégítését, melyek arra irányulnak, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein a regionális vagy kisebbségi nyelvet ismerő köztisztviselőket nevezzenek ki (10. cikk 4. bekezdés c) pont). Szerbia vállalja, hogy megengedi a családneveknek az érdekeltek kérésére a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő használatát és felvételét (10. cikk 5. bekezdés).

A kisebbségi nyelveknek a gazdasági és társadalmi tevékenységekben való használatát illetően, Szerbia egy eléggé általános intézkedés mellett döntött – fellép az olyan gyakorlattal szemben, mely elbátortalanít a regionális vagy kisebbségi nyelveknek e területek keretei között történő használatáról (13. cikk 1. bekezdés c) pont).

A *Karta* megerősítése során Szerbia elfogadta a fenti intézkedések alkalmazását az albán, bosnyák, bolgár, magyar, roma, román, ruszin, szlovák és horvát nyelvet illetően, ennek során semmilyen különbséget nem téve közöttük.

2.1.2. Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (a továbbiakban: *Keretegyezmény* 1995) az első multilaterális nemzetközi szerződés, amely kizárólag a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozik. A jelen keretegyezmény magába foglalja a célokat és elveket, amelyeket az aláíró államoknak nemzeti törvényhozásuk által és megfelelő kormányzati politikával kell végrehajtaniuk. A *Keretegyezmény* nem hoz létre Az emberi jogok és szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez hasonló jogvédelmi rendszert. A keretegyezmény jogok katalógusát foglalja magába, amelyet az államoknak nemzeti politikájukba és jogrendszerükbe kell foglalniuk, és ily módon megteremtíteniük a nemzeti kisebbségek sajátosságait védő feltételeket. A keretegyezmény legnagyobb mértékben a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzésére és fejlesztésére, az oktatásra, a nyelvük használatára, de a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek a közügyekben való részvételére, vagy nemzettársaikkal való kapcsolatok fenntartására vonatkozik.

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság a Keretegyezményt a hazai jogrendbe foglalta még 1998. évben,⁶ de 2001 májusában csatlakozott hozzá. Nemzetközi jogi szempontból a *Keretegyezmény* az akkori Jugoszláv Szövetségi Köztársaság számára 2001 szeptemberében vált kötelezővé, és azóta lényeges hatást gyakorolt a nemzeti kisebbségekre vonatkozó nemzeti szabályozásra, elsősorban A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényre (A JSZK Hivatalos Lapja, 11/02. szám), az alkotmányos megoldásokra, A nemzeti

⁶ Törvény a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény megerősítéséről szóló törvény (A JSZK Hivatalos Lapja – Nemzetközi szerződések, 6/98. szám)

tanácsokról szóló törvényre (A JSZK Hivatalos Lapja, 72/09. szám), de egyéb törvényekre és jogszabályokra is.

A keretszerződés megerősíti, hogy a nyelv a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek identitása kulcsfontosságú elemeinek egyike (5. cikk 1. bekezdés) és különböző rendelkezéseket tartalmaz, melyek célja nyelvi identitásuk megőrzése és fejlesztése, különösen a nemzeti kisebbség nyelvén folyó oktatás és tájékoztatás útján. A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatát a keretszerződés a 10. és 11. cikkben szabályozza. A 10. cikk 1. bekezdése elismeri a nemzeti kisebbséghez tartozó személy kisebbségi nyelvének szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan.⁷ Az államnak e rendelkezésből eredő kötelezettsége elsősorban a nem cselekvésben van, tekintettel arra, hogy az államnak nem szabad akadályoznia a nemzeti kisebbség nyelvének használatát. A cselekvési kötelezettség, támogatás és fejlesztés értelmében, nincs kifejezetten normával szabályozva, tehát az állam cselekvése a harmadik személyek általi zavarás megakadályozására vonatkozik.

A nemzeti kisebbségek nyelvének használatát az állami szervekkel való kommunikációban a 10. cikk 2. bekezdése szabályozza. Ennek során a norma nem öleli fel az összes állami szervet, csak a közigazgatási szerveket. Noha, az Európa Tanácsnak a keretegyezménnyel kapcsolatos jelentésével összhangban a „közigazgatási szervek” fogalmát széleskörűen kell tolmácsolni, pl. úgy, hogy felölelje az ombudsman intézményét is.⁸ A fenti rendelkezés nem világos, és az államoknak szabad megítélési lehetőséget ad. A nemzeti kisebbség nyelve a közigazgatási szervekkel való kommunikációban a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által hagyományosan, vagy jelentős számban lakott területeken használható, amennyiben azok a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a valóságos szükségnek, „olyan mértékben, amennyire az lehetséges”. A 10. cikk 3. bekezdése a szabályozza a nyelvhasználatot a letartóztatás és az esetleges vádemelés esetében. A keretegyezmény ennek során nem lép ki az emberi jogok védelméről szóló európai egyezmény nyújtotta védelem kereteiből (az európai egyezmény 6. cikke 3. bekezdésének a és e pontja). A keretegyezmény és az európai egyezmény a személy által „megértett” nyelvvédelmi szintjén van, és előírja a tolmács ingyenes szolgáltatásait is.

A nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos nyelvhasználatára való jog érvényesítését a keretegyezmény 11. cikkel szabályozza. A 11. cikk 1. bekezdése szerint a nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van, hogy családi és utónevét kisebbségi nyelvén használhassa, ugyancsak ennek hivatalos elismeréséhez való jogot, jogrendszerükben szabályozottaknak megfelelően.

⁷ A „nyilvános” fogalom a kisebbségi nyelvnek közhelyen, kint vagy más személyek jelenlétében való használatára vonatkozik, de semmiképpen sem kell a hatóságokkal való viszonyokkal kapcsolatosan. A keretszerződésről szóló jelentés 63. pontja: (<http://www.humanrights.coe.int/Minorities/Eng/FrameworkConvention>).

⁸ *Ibid.* 64. pont

Ebben az esetben az államok a hivatalos nyelv írását használhatják, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személy nevét fonetikus formában írja. Emellett, a jogrendszerben elő kell irányozni annak lehetőségét, hogy a személyek, akik arra voltak kényszerülve, hogy eredeti nevükről lemondjanak, vagy akik eredeti nevét erőszakkal megváltoztatták, visszakérhessék eredeti nevüket, azon kivétellel, ha az effajta névmódosításnak a joggal való visszaélés vagy családja célja.⁹

A keretegyezmény 11. cikkének 2. bekezdése előírja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát, hogy a helységneveket, utcaneveket és egyéb, magánjellegű információkat a kisebbség nyelvén is kiírják. A „magánjellegű” terminust úgy kell tolmácsolni, hogy a nem hivatalos dolgokra vonatkozik. E rendelkezés a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket nem mentesíti, hogy a hivatalos nyelvet, vagy a nemzeti kisebbség egyéb nyelvét használja. A 11. cikk 3. bekezdése a helyszínradi megjelöléseknek a nemzeti kisebbségek nyelvén való kiírását szabályozza. A rendelkezés magába foglalja a hagyományos helységnevek, utcanévek és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelölések a kisebbség nyelvén való kiírását. E földrajzi elnevezések a nemzeti kisebbség nyelvén is kiírhatók, azzal a feltétellel, hogy a meghatározott területen hagyományosan a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jelentős számban élnek, és megfelelő igény van ilyen jelzésekre. Az állam kötelezettségét pótlólagosan gyengíti a meghatározás, mely szerint „törekedni fog”, valamint, hogy a fentieket teljesíteni fogja, „szem előtt tartva specifikus feltételeit”.

A nemzetközi jog e forrásai mellett, rá kell mutatni arra is, hogy tartalmuk az Egyesült Nemzetek Szervezetének és az EBESZ-nek eszközeiből és gyakorlatából ered:

- Az emberi jogok ENSZ alapokmánya (Határozat, 1948. december 10., UN Doc. A/RES/47/135) 2. cikke, amely tiltja a nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetést. Noha e cikkből nem következnek jogkötelességek az államra nézve, annak jelentősége nagy. Ez és az ehhez hasonló normák (a Koppenhágai Záródokumentum, 1990. június 29.) a belső jog fejlesztésének tekintetében jelentősek, illetve rámutatnak arra, hogy egy meghatározott jogterületnek milyen irányban kell fejlődnie, és sajátos paradigmaként szolgálnak.

- Az 1966. december 19-ei Nemzetközi Egyezségokmány a polgári és politikai jogokról 27. szakasza, amely jogkötelezettségeket határoz meg az államok számára. Az irodalomban az a vélemény dominál, hogy az államok, e cikk alapján nem csak tolerálni kötelesek valamely kisebbség nyelvének használatát, hanem közvetlenül kötelesek a nyelvi kisebbségek számára feltételeket biztosítani nyelvi sajátosságuk fejlesztésére.

⁹ *Ibid.* 68. pont

- A gazdasági, szociális és kulturális jogokról szóló nemzetközi egyezségokmány és a faji hátrányos megkülönböztetés minden fajtájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, amelyek szintén jogi kötelezettségeket határoznak meg az aláíró államok részére.

2.2. Bilaterális szerződések a régióbeli államokkal

Szerbia a kisebbségi jogok védelméről szóló azon bilaterális egyezmények jogutódja, amelyek a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság vagy Szerbia és Montenegró Államközössége kötött Horvátországgal,¹⁰ Magyarországgal,¹¹ Macedóniával¹² és Romániával.¹³ Ezen egyezmények megkötése nagymértékben az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény 18. cikkének 1. bekezdéséből ered, amely keretegyezmény előírja, hogy az aláíró államok, ahol az szükséges, bilaterális és multilaterális egyezményeket kössenek meg más államokkal, különösen a szomszédos államokkal, a nemzeti kisebbségek kölcsönös védelmének biztosítása céljából.

Az említett bilaterális egyezmények a nemzeti kisebbségek azonosságának kifejezésére, megóvására és fejlesztésére vonatkozó joghoz tartozó különböző kérdéseket szabályoznak. Az egyezmények mindegyike külön cikket foglal magában, amely cikk szabályozza a meghatározott nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatát. A Romániával megkötött egyezmény és a Macedóniával megkötött egyezmény szinte azonos rendelkezéseket foglal magában a kisebbségi nyelvek hivatalos használatáról, míg a Magyarországgal megkötött egyezmény és a Horvátországgal megkötött egyezmény bővebb és részletesebben szabályozza e kérdést. A szerződő felek az egyezményekben kötelezettséget vállalnak, hogy biztosítani fogják az anyanyelv használatát, írásban és szóban, magánhelyen és nyilvánosan;¹⁴ hogy használhassák saját nyelvüket a helyhatósági, közigazgatási és bírósági szervek előtt;¹⁵ hogy a topográfiai feliratok, helység- és utcanevek és egyéb nyilvános feliratok ki

¹⁰ Törvény Szerbia és Montenegró és a Horvát Köztársaság közötti a Horvátországban élő szerb és montenegrói kisebbség, valamint a Szerbia és Montenegróban élő horvát kisebbség jogainak védelméről szóló egyezmény megerősítéséről, a SZM Hivatalos lapja - Nemzetközi szerződések, 3/05. szám

¹¹ Törvény Szerbia és Montenegró és a Magyar Köztársaság közötti a Magyarországon élő szerb és montenegrói kisebbség, valamint a Szerbia és Montenegróban élő magyar kisebbség jogainak védelméről szóló egyezmény megerősítéséről, a SZM Hivatalos lapja - Nemzetközi szerződések, 14/04. szám

¹² Törvény Szerbia és Montenegró és a Macedón Köztársaság közötti a Macedóniában élő szerb és montenegrói kisebbség, valamint a Szerbia és Montenegróban élő macedón kisebbség jogainak védelméről szóló egyezmény megerősítéséről, a SZM Hivatalos lapja - Nemzetközi szerződések, 6/05. szám

¹³ Törvény a JSZK Szövetségi Kormánya és Románia Kormánya közötti a nemzeti kisebbségek védelmének területén való együttműködéséről szóló egyezmény megerősítéséről, a SZM Hivatalos Lapja - Nemzetközi szerződések, 14/04. szám

¹⁴ A Horvátországgal való egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése; a Magyarországgal való egyezmény 5. cikkének 1. bekezdése; a Romániával való egyezmény 3. cikkének 1. bekezdése.

¹⁵ A Horvátországgal való egyezmény 6. cikke 2. bekezdésének 1. fordulata; a Magyarországgal való egyezmény 5. cikkének 3. bekezdése; a Macedóniával való egyezmény 3. szakaszának 2. bekezdése; a Romániával való egyezmény 3. cikkének 2. bekezdése

legyenek a nemzeti kisebbség nyelvén is tüntetve.¹⁶ A Horvátországgal való egyezmény kivételével, amely ezt a kérdést külön kiemeli, az összes többi egyezmény előírja az aláíró államok kötelezettségét, hogy biztosítsák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára, hogy személyes utó- és családi nevüket a közokiratokba és hivatalos dokumentumokba anyanyelvükön írják ki.¹⁷ A nemzeti kisebbség hivatalos nyelvhasználatát a Horvátországgal és Magyarországgal való egyezmény részletesebben szabályozza, és mindegyik a többi állammal való egyezményekben is megtalálható rendelkezéseket foglal magában. Így, a Magyarországgal való egyezmény szabályozza: a) a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek személyes okmányainak anyanyelvükön való kiadását (5. cikk 2) bekezdés); b) a közigazgatási hatósági szervek előtti eljárásokban ingyenes tolmácsra való jogát (5 cikk 3) bekezdés); c) a kisebbségi önkormányzatok jogát, hogy ügyeiket anyanyelvükön is lebonyolíthatják (5. cikk 4. bekezdés). A Horvátországgal való egyezmény másrészt külön kiemeli a kisebbségi nyelvek meghatározott szempontjait, amelyek nem találhatók meg egyéb egyezményekben, és pedíg: a kisebbségi nyelv használatát a helyi önkormányzati egységek képviseleti testületeinek és végrehajtó szerveinek munkájában, az állami és helyhatósági választások és népszavazások végrehajtása során, a közokmányok, bizonylatok és tanúsítványok kiadása során, a jogforgalomban használt magánokiratok összeállítása során, a kétnyelvű formanyomtatványok használata során, a táblafeliratok, az állami szervek, a helyi önkormányzati egységek és közmegebízatusú jogi személyek pecsétjeinek és bélyegzőinek kiadása során (6. cikk, 2. bekezdés 2-6. fordulat).

3. Törvényes szabályozás

A kisebbségi nyelvek törvényes szintű hivatalos használatára való jog szabályozását illetően az alábbi két törvény kulcsjelentőségű: A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény (Az SZK Hivatalos Közlönye, 45/91., 53/93., 67/93., 48/94., 101/05. és 30/10. szám) és A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény (A JSZK Hivatalos Lapja, 11/02. szám).

Figyelemmel, hogy A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény megállapította, a Szerb *Alkotmány* pedig megerősítette a nemzeti kisebbségek kulturális autonómiára való jogát, amely felöleli a nyelv és írás hivatalos használatára való jogát is, e tetőtörvények közé kell sorolni A

¹⁶ A Horvátországgal való egyezmény 6. cikke 2. bekezdésnek 2. fordulata, 7. fordulata; a Magyarországgal való egyezmény 5. cikke 5. bekezdése; a Macedóniával való egyezmény 3. cikke 2. bekezdése; a Romániával való egyezmény 3. cikke 2. bekezdése.

¹⁷ a Magyarországgal való egyezmény 5. cikke 2. bekezdése; a Macedóniával való egyezmény 3. cikke 1. bekezdése; a Romániával való egyezmény 3. cikke 2. bekezdése. A Magyarországgal való egyezmény előírja a személyes családi és utónév beírását a hivatalos nyilvántartásokba és a személyes adatok gyűjteményeibe.

nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvényt is (Az SZK Hivatalos Közlönye, 72/09. szám), amely szabályozza a nemzeti tanácsok meghatalmazásait a kisebbségi nyelvek hivatalos használatára való jog érvényesítésének tekintetében.

Az említett három törvényen kívül, a kisebbségi nyelvek különböző szempontjait olyan törvények szabályozzák, amelyek alapvető tárgya nem a nemzeti kisebbségek jogainak védelme, hanem egyéb társadalmi szférák szabályozása. Ebben az értelemben, mérvadóak az alábbi törvények: Törvény a helyi önkormányzatokról (Az SZK Hivatalos Közlönye, 129/07. szám), Törvény az anyakönyvekről (Az SZK Hivatalos Közlönye, 20/09. szám), A családi törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 18/05. szám), Törvény a személyazonosító igazolványról (A SZK Hivatalos Közlönye, 62/06. szám), Törvény az útlevelekről (Az SZK Hivatalos Közlönye, 90/07. és 116/08. szám), Törvény az általános közigazgatási eljárásról (A JSZK Hivatalos Lapja 33/97. és 31/01. szám), Törvény a perrendtartásról (Az SZK Hivatalos Közlönye, 125/04. és 111/09. szám), Törvény a peren kívüli eljárásról (A JSZK Hivatalos Lapja, 25/82. és 48/88. szám, valamint az SZK Hivatalos Közlönye, 46/95 - egyéb törvény és 18/05. szám), A büntető eljárásról szóló törvénykönyv (Az JSZK Hivatalos Lapja, 70/01. és 68/02. szám, valamint az SZK Hivatalos Közlönye, 58/04., 85/05., 115/05., 85/05 - egyéb törvény, 49/07. és 20/09. szám), Szabálysértési törvény (Az SZK Hivatalos Közlönye, 101/05., 116/08. és 111/09. szám), Törvény a népképviselők megválasztásáról (Az SZK Hivatalos Közlönye 35/00., 57/03. -USRS határozat, 72/03 - egyéb törvény, 75/03 - egyéb törvény helyesbítés, 18/04., 101/05 - egyéb törvény és 85/05. szám), Törvény a helyhatósági választásokról (Az SZK Hivatalos Közlönye, 129/07. szám), Törvény az állami és más szervek pecsétjéről (Az SZK Hivatalos Közlönye, 101/07. szám), Törvény az Alkotmánybíróságról (Az SZK Hivatalos Közlönye, 109/07. szám). A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára való jog érvényesítése során előforduló problémák azzal kapcsolatosak, mert a fenti törvények rendelkezései nincsenek mindig összhangban az *Alkotmány* és A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény meghatározta szabványokkal, és gyakran egymás között sincsenek összehangolva.

A törvényes szabályozás szintjén észlelt fogyatékoságok negatív hatást gyakorolnak az *Alkotmány* és A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény megszabta elvek hatékonyságára, így a fejlett törvényrendszer ellenére sem mondható el, hogy Szerbiában a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jog védelmének rendszere teljes és hatékony.

E részben bemutatjuk a fenti alaptörvényeket, míg a többi törvényt megoldásokat a tanulmánynak a nyelv és írás hivatalos használatának különböző szempontjainak elemzésére vonatkozó részben.

3.1. Törvény a nyelv és írás hivatalos használatáról

A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény a Szerb Köztársaságban való hivatalos nyelv- és íráshasználatot általában szabályozza, melynek során a III. rész kizárólag a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára vonatkozó rendelkezéseket foglalja magában. A törvény magán a kezdetén, az 1. szakaszában megállapítja, hogy azon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek élnek, a szerb nyelvvel egyidejűleg¹⁸ a nemzeti kisebbségek nyelve és írása is hivatalos használatban van.

A helyi önkormányzati egység kötelezően bevezeti a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának egyenrangú hivatalos használatát, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek százalékaránya a népesség összlétszámában az utolsó népszámlálás eredményei szerint eléri a 15%-ot

A törvény a hivatalos nyelv- és íráshasználat alatt megállapítja az állami szervezetekben, az autonóm tartományi szervezetekben, városokban és községekben, intézményekben és vállalatokban és a törvényben meghatározott közmegbízásokat végző egyéb szervezetekben való hivatalos nyelv- és íráshasználatot.

A törvény értelmében a hivatalos használat magába foglalja különösen: a szervek és szervezetek közötti, valamint az ügyfelekkel való szóbeli és írásos értekezést; a polgárok jogai és kötelességei érvényesítésére folytatott eljárásokat; a polgárok megállapított jogait érvényesítő közokiratok és egyéb okmányok kiadását; a dolgozóknak a munkából és a munka szerinti jogokból eredő kötelességei és felelősségei érvényesítését. A topográfiai megnevezések, a szervek, szervezetek és vállalatok megnevezései, valamint nyilvános pályázatok, közlemények, figyelmeztetések és közfeliratok közzététele, amit szintén hivatalos nyelv- és íráshasználatnak tekintenek (3. szakasz).

A törvény a 6. cikkében előírja minden személy jogát, hogy a közmegbízásokat végző, a személy jogairól és kötelezettségeiről határozó szervek és szervezetek előtt folytatott eljárásban saját nyelvét használja, valamint az eljárásban való tényekről saját nyelvén értesül. A 7. cikk szabályozza a szöveg nemzeti kisebbségek nyelvén és írásán való kiírásának módját, mégpedig úgy, hogy a szerb nyelvű felirat után, alatta, vagy jobbra tőle, azonos formájú és nagyságú betűkkel írandó ki. Abban a helyi önkormányzati egységben, amelyben e törvény meghozatalának idején a nemzeti kisebbség nyelve hivatalos

¹⁸ A Szerb Alkotmánybíróság Tutin község alapszabálya alkotmányosságának és törvényességének kivizsgálására vonatkozó határozatában kifejtette, hogy az „egyidejű” fogalom nyelvi értelemben nem azonos az „egyenjogú” fogalommal, továbbá az „egyidejű” hivatalos nyelv- és íráshasználat jogi értelemben nem megfelelője az „egyenjogú” hivatalos nyelv- és íráshasználatnak. Az Alkotmánybíróság IU-27/99. számú, 2001. január 11-én kelt határozata, a SZK Hivatalos Közlönye, 10/01. szám

használatban van, e nyelv hivatalos használatban marad, s ily módon biztosítva a van a megszerzett jogok védelmének elve.

A törvény III. része, amely teljes egészében a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatával foglalkozik, előírja, hogy „a helyi önkormányzati egység területén, ahol hagyományosan a nemzeti kisebbséghez tartozó emberek élnek, nyelvük és írásuk használata egyenjogú hivatalos használatban kell, hogy legyen” (11. cikk). Ugyanezen cikk következő bekezdése kötelezi a helyi önkormányzati egységet a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának alapszabállyal történő egyenrangú hivatalos használatára, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek százalékaránya a népesség összlétszámában az utolsó népszámlálás eredményei szerint meghaladja a 15%-ot. A helyi önkormányzati egységekben, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek élnek a nemzeti kisebbség nyelvnek hivatalos használatán főként az alábbiak értendők: a) a nemzeti kisebbségi nyelv használata közigazgatási és a bírósági eljárásban (mindkét eljárás lefolytatása nemzeti kisebbségi nyelven); b) a közhatalmi jogosítvánnyal felruházott szervek és a polgárok közötti kommunikációban; c) közokiratok kiadása saját nyelven; d) hivatalos nyilvántartásokba és személyiadat-gyűjteményekbe való bejegyzés során és ezeknek az okiratoknak teljes érvényüként való elfogadása ezen a nyelven; e) a szavazólapon és a választási anyagon való nyelvhasználat; f) a képviseleti testületek munkájában való nyelvhasználat.

A helyi önkormányzati egységekben, amelyekben kötelezően be kell vezetni a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának használatát a 11. cikk 2. bekezdésének értelmében az említett területeken az adott nemzeti kisebbség nyelvén, annak helyesírása és hagyománya szerint is ki kell írni a helyi önkormányzat egységeinek, a településeknek, tereknek, utcáknak a nevét, illetve a többi földrajzi nevet.

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatát autonóm tartományi szerveik működésében statútum szabályozza, és az olyan nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, akiknek a százalékaránya Szerbia népességének összlétszámában elérte a 2%-ot, saját nyelvükön fordulhatnak a köztársasági szervekhez, és joguk van ezen a nyelven választ kapni. Ezt a jogot az olyan nemzeti kisebbséghez tartozó személyek is élvezhetik, akiknek százalékaránya Szerbia népességének összlétszámában nem éri el a 2%-ot, de azt azon helyi önkormányzati egységben érvényesíthetik, amelyben a nemzeti kisebbség nyelve hivatalos használatban van, és amely köteles biztosítani azon levél fordítását, amelyben a nemzeti kisebbséghez tartozó személy a köztársasági szervhez fordul.

A törvény III. része az alábbiakat szabályozza:

- a) Az elsőfokú közigazgatási, büntető, peres vagy egyéb eljárás kisebbségi nyelven történő folytatását (12–14. cikk);
- b) A kisebbségi nyelv használatát azon területeken, ahol a kisebbségi nyelvek nincsenek hivatalos használatban (16–17. cikk);
- c) Közokiratok a nemzeti kisebbségi nyelven való kiadását (18. cikk);
- d) A személynevek és a gyermekek nevének és ezeknek a személyneveknek minden közokiratban, hivatalos nyilvántartásban és személyiadat-gyűjteményben való feltüntetése (18a cikk);
- e) A topográfiai megjelölések, valamint a cégek nevének a nemzeti kisebbségek nyelvén való feltüntetése (19–20. cikk).

A hivatalos nyelv- és írás használatáról szóló törvényt utoljára 2010-ben módosították. A kutatás, amelyet a polgári jogvédő a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára való jogának érvényesítésével kapcsolatban folytatott le, néhány hónappal ezelőtt ért véget. Továbbá, még nincsenek információk az alkalmazásában előforduló jó gyakorlati példákról és problémákról, de már most rámutathatunk a törvényt szövegben előforduló néhány következetlenségre és a 11. cikk 2. bekezdésének megoldására, amely lényegesen akadályozza a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatára való jogának érvényesítését.

Az a benyomás, hogy a törvény jogi-műszaki fogyatékoságai abból következnek, hogy egyes rendelkezéseit A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényből vette át. Így, a törvény megtartotta a korábbi törvény 1. cikkének 3. bekezdését, amely a kisebbségi nyelvek „egyidejű” használatáról szól, ám bevezeti a módosított 11. cikket, amely az 1. bekezdésében a kisebbségi nyelvek „egyenrangú” használatáról szól. A törvény emellett megtartja a korábbi törvény 2. és 3. cikkét, amely meghatározza, hogy mi értendő a hivatalos nyelv- és írás használat alatt, a módosított 11. cikk 3. bekezdése pedig megállapítja, hogy mi értendő a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és írás használat alatt. Nem szükséges ez a kettősség a nyelv hivatalos használata fogalmának meghatározásában, mert lényegében kettőzi azt, de szükségtelen problémákat és dilemmákat idézhet elő a kisebbségi nyelvek „egyenrangú” használatának értelmezésében. A földrajzi jelzések tekintetében sem következetes jogi-technikai szempontból: az új 11. cikk 4. bekezdése szabályozza ezt a kérdést, de megtartja a 19. cikket is, amely ugyanezt szabályozza.

3.2. Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényt 2002-ben a Nemzeti Kisebbségek és Etnikai Csoportok Minisztériumának javaslatára az akkori Szövetségi Képviselőház hozta meg, azzal az elképzeléssel, hogy felölje a kisebbségi védelem alapelveit. A Szerb Köztársaságnak és Crna Gora Köztársaságnak szintén meg kellett volna hozniuk az anyagot részletesen szabályozó törvényt, amit azonban nem tettek meg a JSZK széteséséig, de a Szerbia és Montenegró Államközössége sem tett meg később.

Szerbia és Montenegró szétválását követően, Szerbia, mint az államközösség jogutódja átvette az összes „szövetségi” jogszabályt, közöttük A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényt is. E törvény deklaratív jellege azonban nem járult hozzá a nemzeti kisebbség jogainak hatékony védelméhez. A törvény rendelkezései a nemzeti kisebbségek védelmének európai szabványaira támaszkodnak, melynek során az Európa Tanács Keretegyezményének hatása világos. A törvény Szerbiában előmozdította a kisebbségek védelmét, elsősorban a nemzeti kisebbség fogalmának meghatározásával, a nemzeti kisebbség jellegzetességének megőrzésére való alapjogok megállapításával, valamint a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai intézményének Szerbia jogrendszerébe való bevezetésével.

A törvény központi része a harmadik rész, amely a sajátosság megőrzésének jogát szabályozza: a személynevük megválasztására és használatára való jog (9. szakasz), anyanyelvük használatára való jog (10. és 11. szakasz), a kultúra és a hagyományok ápolására való jog (12. szakasz), anyanyelvű iskoláztatásra való jog (13., 14. és 15. szakasz), a nemzeti jelképek használatára való jog (16. szakasz) és a nemzeti kisebbség nyelvén való köztájékoztatásra való jog (17. szakasz). A törvény jelentősége abban van, hogy a jogi társadalmi életbe bevezette az alábbi intézményeket: a) a nemzeti kisebbségek kulturális autonómiáját az oktatás, a tájékoztatás, a nyelv és a kultúra területén és b) a kisebbségi ön kormányzatokat a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak bevezetésével (19. szakasz), amelyeket az *Alkotmány* is elfogadott (az *Alkotmány* 75. szakaszának 3. bekezdése).

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának kérdését a törvény 11. szakaszában szabályozza. A nemzeti kisebbség nyelvének és írásának hivatalos használatát az olyan önkormányzati egység területéhez kapcsolják, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek hagyományosan élnek. A törvény 11. szakaszának 2. bekezdése előírja, hogy a helyi önkormányzati egység kötelezően bevezeti a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának egyenrangú hivatalos használatát, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek százalékaránya eléri a 15%-ot. A 15%-os százalékarányt a népesség

összlétszámában az utolsó népszámlálás eredményei szerint állapítják meg. A nemzeti kisebbség nyelve akkor is lehet hivatalos használatban, ha nem éri el a 15%-os küszöböt, még pedig a megszerzett jogok intézménye által, vagy az affirmatív akció intézkedésének alkalmazásával.¹⁹

A törvény 11. szakaszának 4. bekezdése szerint nemzeti kisebbségi nyelvnek hivatalos használatán az alábbiak értendők: a nemzeti kisebbségi nyelv használata közigazgatási és a bírósági eljárásban, valamint a közigazgatási és a bírósági eljárás lefolytatása nemzeti kisebbségi nyelven, továbbá a nemzeti kisebbségi nyelv használata a közhatalmi jogosítvánnyal felruházott szervek és a polgárok közötti kommunikációban, közokiratok kiadása: hivatalos nyilvántartások és személyiadat-gyűjtemények vezetése nemzeti kisebbségi nyelven is és ezeknek az okiratoknak teljes érvényüként való elfogadása ezen a nyelven, továbbá a szavazólapon és a választási anyagon való nyelvhasználat, és a képviseleti testületek munkájában való nyelvhasználat.

A törvény szabályozza a földrajzi neveknek az adott nemzeti kisebbség nyelvén való kiírásának kérdését is egy lényeges újdonság bevezetésével, hogy jóváhagyja, hogy e megjelölések a nemzeti kisebbség hagyománya és helyesírása szerinti kiírását is. (11. szakasz 5. bekezdés).

¹⁹ Dr Nada Bakić, a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának összehasonlító elemzése alapján, bírálónak tekint a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jog érvényesítésének normatív megoldásaira. Dr Nada Bakić érdekes, polemizáló, és a jövőbeni megvitatás tekintetében igen jelentős értekezése az alábbi módon foglalható össze: „Egy kisebbségi nyelv Szerbiában való hivatalos használatba való bevezetésének hosszú távú következményei vannak, mert azon község területén lévő valamennyi állami szervet kötelez, amelynek területén a kisebbségi nyelv és írás hivatalos használatban van. Ezt azt jelenti, hogy a községi és a bírósági szerveknek a többnyelvűség komplex kérdéseit egyedül kell megoldaniuk, és képeseknek kell lenniük arra, hogy minden cselekményt és aktus a községben hivatalos használatban lévő nyelvek hozzájáruljanak. Valamely szerv munkájában a többnyelvűség kérdésének megoldása nagyon összetett szervezeti és pénzügyi problémát jelent. A kisebbségi lakosság 15%-os arányának kritériumaként a kisebbségi nyelv kötelező bevezetésére vonatkozóan nehéz feladat elé állítja az államot, hiszen nagyon az elvárások. A tizenöt százalékos kritérium szerint elvárható, hogy valamely kis községben több nyelv is hivatalos használatba kerül, ami nem ésszerű, gazdaságilag igazolatlan, viszont a nemzeti kisebbség azonossága és nyelve védelmének célja másképpen is érvényesíthető lett volna. E szempontból, a kisebbségi lakosság 15%-os aránya a kisebbségi nyelv hivatalos használatba való kötelező bevezetésére túl alacsonyra van helyezve, s ezért ezt a rendelkezést szűken kell tolmácsolni. Dr. Bakić rámutat, hogy az összehasonlító jog szemszögéből a tizenöt százalékos kritérium túl alacsony. Koruskában és Burgenlandban (Ausztria) ez a százalék a lakosság 20-25% -át teszi ki. Svájcban az Alkotmánybíróság úgy határozott, hogy a „lakosság nagyobb részének” nyelvét kell figyelembe venni. A „lakosság nagyobb része”, akkor létezik, ha egy csoport részvétele egy községben megközelíti az 50%-ot.

A hivatalos többnyelvűség összetettsége miatt, egy kisebbségi nyelv hivatalosként való bevezetése csak az e nyelvet beszélő nemzeti kisebbséghez tartozó meghatározott számú személy esetében igazolható. Valamely nyelv hivatalosként való kötelező bevezetésének kritériumaként a kisebbségekről szóló törvény a népszámlálás eredményeit veszi alapul, de csak valamely kisebbséghez tartozó személyekre vonatkozó adatokat, s nem azon személyek számára vonatkozó adatokat, akik ezt a nyelvet beszélik is. A népszámlálás adatai a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek száma és az e kisebbség nyelvét beszélők közötti jelentős eltéréseiről. Így előfordulhat, hogy valamely községben nemzeti kisebbségként nyilatkozó 15%-os kritérium elért, ám a nyelvet beszélők száma jelentősebb kisebbség. Valamely kisebbségi nyelv hivatalos használata csupán az azt beszélő személyeknek hasznos. A kisebbséghez tartozó személyeknek, akik nem beszélik e kisebbségi nyelvet annak az állami szervek előtti használata nem hoz semmilyen kedvezményt. Tehát, az egy községre vonatkozó 15%-os kritérium valamely nyelv beszélőinek számára kell, hogy vonatkozzon, s nem valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyek számára. Az összehasonlító gyakorlatban egyébként nem csupán egy kritériumot (a százalékot) vesznek figyelembe valamely nyelvnek hivatalos használatának bevezetésére, hanem több kritériumról van szó, amelyeket összegezően kell kielégíteni. “

A törvény olyan rendelkezéseket is magába foglal, amelyek a nemzeti kisebbségek hivatalos használatát a helyi önkormányzat határain túl is kiterjeszti. A 11. szakasz 6. bekezdése szerint, a törvénnyel összhangban a törvényeket és egyéb jogszabályokat a nemzeti kisebbségek nyelvein is közzé teszik, illetve előírja a lehetőséget, hogy az olyan nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, akiknek a százalékaránya a Szerb Köztársaság népességének összlétszámában az utolsó népszámláláskor elérte a 2%-ot, saját nyelvükön fordulhatnak a szövetségi szervekhez, és joguk van ezen a nyelven választ kapni (11. szakasz 7. bekezdése). E rendelkezés *ratio*ját a 11. szakasz 8. bekezdésének rendelkezése is kíséri, amely azon népképviselőnek, aki a népesség összlétszámában az utolsó népszámláláskor legalább 2%-os százalékarányt képező nemzeti kisebbséghez tartozik, joga van a Képviselőházhoz saját nyelvén fordulni.

3.3. Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól

Tekintettel arra, hogy a hivatalos nyelv- és íráshasználat a kulturális autonómiára vonatkozó jogok egyike, e jog érvényesítésének tekintetében a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény is fontos, hiszen a kulturális autonómia főleg e testület által érvényesül.

E törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak hatékony munkája tekintetében fontos különböző kérdéseket szabályoz, melyek közül kiemelhetők a nemzeti tanácsok státuskérdéseit (7–9. szakasz), határcikreik (10. és 24. szakasz), a közhatóságokkal való viszonya (25–26. szakasz), a tagok megválasztása (29–111. szakasz), valamint a nemzeti tanács finanszírozása (112–119. szakasz).

A nemzeti tanácsok hatáskörét a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén a törvény 22. szakasza szabályozza. A törvény 22. szakaszában előírt hatáskörök két részre oszthatók. Az első csoportba a kisebbségi hatáskörök tartoznak, a másik csoportba pedig kizárólag a topográfiai jelzésekre vonatkozó külön hatáskörök sorolhatók be. A nemzeti tanács a nemzeti kisebbség hivatalos nyelv- és íráshasználatának érvényesítéséhez az alábbi módon járul hozzá: a) javasolja a nemzeti kisebbségi nyelv és írás hivatalossá tételét a helyi önkormányzat területén (22. szakasz, 3. pont); b) a hatáskörében illetékes szervnél javasolja a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának hivatalos használata feletti felügyelet gyakorlását (22. szakasz, 6. pont); c) a hatáskörében illetékes szervnél intézkedéseket és tevékenységeket javasol a jogszabályok a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelvekre való fordításának előmozdítása érdekében (22. szakasz 7. pont); d) intézkedéseket tesz és tevékenységet fejt ki a nemzeti kisebbségi nyelv- és írás hivatalos használatának előmozdítása érdekében (22. szakasz 8. pont). A nemzeti tanács hatásköre meghatározza a helyi önkormányzatok, települések és egyéb földrajzi nevek nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos elnevezéseit, ha a helyi önkormányzat vagy a település területén a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatban van (22. Szakasz 1 pont), és a hatáskörében illetékes szervnek javasolja azok a

nemzeti kisebbségi nyelven való kitűzését. A nemzeti tanácsok hatásköre a elsősorban arra a jogára vonatkozik, hogy meg megállapítsa a helyi önkormányzatok, települések és egyéb földrajzi nevek nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos elnevezéseit, ha a helyi önkormányzat vagy a település területén a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatban van (22. szakasz 1. bekezdés), és a hatáskörében illetékes szervnek javasolja a helyi önkormányzat, a települések és egyéb földrajzi nevek nemzeti kisebbségi nyelven való kitűzését (22. szakasz, 2. pont). Emellett a nemzeti tanács javasolja azok az utcák, terek, városnegyedek, tanyacsoportok, egyéb településrészek és intézmények elnevezésének megváltoztatását, melyekről megállapítást nyert, hogy a nemzeti kisebbség szempontjából kiemelt jelentőségűek (22. szakasz 4. pont) és véleményt nyilvánít az utcák, terek, városnegyedek, tanyacsoportok és egyéb településrészek elnevezésének meghatározása során, ha a helyi önkormányzat vagy település területén a nemzeti kisebbség nyelve hivatalos használatban van (22. szakasz 5. pont).

4. Vajdaság Autonóm Tartomány jogszabályai²⁰

A Szerb Alkotmány, a 183. szakasz 3. bekezdésében előírja, hogy „az autonóm tartományok gondoskodnak az emberi és kisebbségi jogok érvényesítéséről, a törvénnyel összhangban”. Emellett, az Alkotmány lehetőséget ad, törvény alapján, a nemzeti kisebbségek tagjai számára a tartományi jogszabályokkal kiegészítő jogok megállapítására is. (az Alkotmány 79. szakasza 2. bekezdése). Vajdaság Autonóm Tartomány (a továbbiakban: Vajdaság AT) jogszabályai fontos jogi alapja a nemzeti kisebbségek jogainak védelmére, mert gyakran részletezik és pótlólagosan szabályozzák a kérdéseket, amelyek köztársasági szinten nincsenek szabályozva, vagy pedig ne eléggé világosan vagy csak deklaratív szinten. A releváns törvény erejű aktusoknak a központi hatalom szintjén való hiánya, amelyet tartományi szinten tartományi szabályozás helyettesít, nagy mértékben előidéz a tényleges különbségeket a nemzeti kisebbségek védelmének és jogai érvényesítésének tekintetében Vajdaság és Közép-Szerbia között.

Az Alkotmány mellett, az alapvető aktus, amelyből Vajdaság AT hatásköreit meríti a nemzeti kisebbségek védelmének területén, így a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és írásnyelvi terén, egy külön törvény, amely megállapítja az autonóm tartomány hatásköreit. Az első ilyen törvényt 2002-ben hozták meg, Vajdaság Autonóm Tartomány meghatározott hatásköreinek

²⁰ A Szerb Köztársaság egy részében – Koszovó és Metohia – az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244. számú határozatával a felelősségeket a nemzetközi közösség vállalta (az UNMIK civil, a NATO pedig katonai tekintetben). Tekintettel arra, hogy a polgárok jogai és kötelességei Koszovó és Metohiában nem a Szerb Köztársaság szervei előtt valósul meg (kisebb részét kivéve), így tényleges feltételek sem léteznek a Polgári jogvédő hatásköreinek megvalósítására Koszovó és Metohia területén, tehát az ottani helyzet többé nem témája a jelen kutatásnak.

tárgyával (A SZK Hivatalos Közlönye, 6/02., 101/07 – egyéb törvény és 51/09. szám). A Szerb Alkotmány meghozatalát követően és azon szükséglet folytán, hogy Vajdaság jogi helyzetét az új alkotmányos kerethez alkalmazzák, 2009-ben meghozták a törvényt Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek meghatározásáról (A SZK Hivatalos Közlönye, 99/09. szám).

Mindkét törvény Vajdaság AT hatásköreit írja elő a nemzeti kisebbségek nyelv- és íráshasználatának területén. E tekintetben Vajdaság Autonóm Tartománynak két alapvető hatásköre van – hogy részletesen szabályozza a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát saját területén,²¹ melynek során törvény kötelezi és korlátozza,²² és hogy, mint megbízott munkát,²³ felügyeletet végezzen ezen a területen.²⁴

A törvény mellett, a Vajdaság Autonóm Tartományban a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát Statútuma, mint legmagasabb tartományi aktus is szabályozza. 2009. december 14-ig Vajdaság AT hatályos statútuma az 1991. évből származó aktus volt (Vajdaság AT Hivatalos Közlönye, 17/91. szám). Az 1991. évi Statútum szerint a tartományi szervek munkájában a „szerbhorvát” nyelvvel párhuzamosan hivatalos használatban volt: a magyar, szlovák, román és ruszin nyelv és írás. Ennek megfelelően, az e statútum 10. szakaszának 4. pontja előírta, hogy Vajdaság AT, szervei útján biztosítja a nyelvek és íráshasználatát hivatalos használatát. A Statútum Vajdaság AT hatáskörét is előírta, hogy az Alkotmánnyal és törvénnyel összhangban meghozza a határozatokat és általános aktusokat, amelyekkel „Vajdaság AT polgárainak érdekében lévő egyes kérdéseket szabályozza a nemzetiségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának terén” (10. Szakasz 3. pont). A Statútum kifejezetten előírta a képviselők jogát, hogy a Képviselőházban azon nyelvet és írást használják, melynek hivatalos használatát a Statútum (26. szakasz) szabályozza. A kisebbségi nyelvek hivatalos használatát az aktusoknak a Vajdaság AT Hivatalos Lapjában való közzététele tekintetében is előírja, mert a Statútum 46. szakaszának 3. bekezdése előírta, hogy az aktusokat közzé kell tenni magyar, szlovák, román és ruszin nyelven is.

Vajdaság AT aktuális Statútuma (Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 17/09-szám) a többnyelvűséget Vajdaság AT számára kiemelt jelentőségű általános értéknek hirdeti (7. szakasz 1. bekezdés) és elrendeli a tartományi szerveknek és szervezeteknek, hogy elősegítsék a többnyelvűségnek megőrzését, valamint, hogy külön intézkedésekkel és tevékenységekkel támogassák Vajdaság AT

²¹ A 2002. évi törvény 18. szakaszának 1. bekezdése és a 2009. évi törvény 76. szakaszának 1. bekezdése.

²² A 2002. évi törvény a nyelv és írás hivatalos használatát szabályozó törvényre utal, míg a 2009. évi törvény a terminust eredő fogalomként használja.

²³ A 2002. évi törvény 18. szakaszának 2. bekezdése és 76. szakaszának 3. bekezdése

²⁴ A 2002. évi törvény kimondottan előírja, hogy Vajdaság AT ellenőrzi az említett kérdéseket szabályozó törvények alkalmazását (18. szakasz 1. bekezdésének 1. pontja), valamint a törvény alkalmazását ((18. szakasz 1. bekezdésének 2. pontja, míg a 2009. évi törvény csak a „felügyeleti ellenőrzést” emlegeti, a hivatalos nyelv- és íráshasználatát szabályozó törvénnyel összhangban (76. Szakasz 2. bekezdés).

különböző nyelvei megismerését (7. szakasz 2. bekezdés). A Statútum a 26. szakasz 1. bekezdésében megállapítja a tartományi szervezetekben és szervezetekben hivatalos használatban lévő nyelveket és írásmódot és újdonságként hivatalos használatba bevezeti a horvát nyelvet is. Tehát, hivatalos használatban vannak: a szerb nyelv és cirill betű, magyar, szlovák, horvát, román és ruszin nyelv és írásuk. Ennek során, a Statútum a törvényre és a tartományi képviselőházi határozatra utal. A 26. szakasz a 3. bekezdésében előírja a nemzeti kisebbségek azon nyelvei hivatalos használatának lehetőségét, amelyeket az 1. Szakasz nem említ, mégpedig a megerősített nemzetközi szerződéssel, a törvénnyel és a tartományi képviselőházi rendelettel összhangban.

A Statútum azon része, amely Vajdaság Autonóm Tartomány²⁵ hatáskörére vonatkozik, szintén foglalkozik a nyelv hivatalos használatával, éspedig a 27. szakasz 5. fordulatában, amely szerint Vajdaság Autonóm Tartomány szabályozza az általa alapított szervek és szervezetek megválasztását, szervezetét és munkáját, valamint a rájuk vonatkozó hivatalos nyelv- és íráshasználatot, valamint a 29. szakasz 14. pontjának 2. fordulata, részletesen szabályozza a Vajdaság AT összlakosságában kisebbséget alkotó nemzeti közösségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát, a törvénnyel összhangban. Az aktusoknak²⁶ a Vajdaság AT Hivatalos Lapjában való közzétételének tekintetében, a Statútum előírja, hogy azokat a tartományi szervek munkájában hivatalos használatban lévő valamennyi nyelven közzé kell tenni, és összehangolatlanság esetén, a szerb nyelven közzétett szöveg az irányadó (65. szakasz 3. bekezdés). A Statútum továbbá előírja a nemzeti kisebbségek autonómiáját a nyelvhasználat terén (25. szakasz 1. bekezdés), valamint, hogy Vajdaság AT az egyes feladatok ellátását a nemzeti tanácsokra bízza, (25. szakasz 2. bekezdése). A Statútum jelentős újdonságként vezeti be a Nemzeti Közösségek Tanácsának létrehozását, a Képviselőház külön testületként (40. szakasz). E munkatestület jelentősége a kisebbségi nyelvek hivatalos használatára vonatkozóan abban nyilvánul meg, hogy a tartományi Képviselőház hatáskörébe tartozó olyan kérdések megvitatása során, amelyek a többi között a nyelv hivatalos használatára vonatkoznak, kötelezően ki kell kérni a Nemzeti Közösségek Tanácsának a véleményét. (a Statútum 40. szakasza 4. bekezdése).

A kisebbségi nyelvek hivatalos használatát szabályozó jelentős tartományi aktus a Vajdaság AT területén élő nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát részletesen szabályozó határozat (Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 8/03. és 9/03. szám), amelyet Vajdaság Képviselőháza 2003-ban fogadott el. Ez a

²⁵ Statútum, a Képviselőház határozata és általános aktusa, és ha azt kimondottan előírnyozzák, a tartományi közigazgatási szerv végrehajtó tanácsa is.

²⁶ Statútum, tartományi képviselőházi rendeletek és a Képviselőház általános aktusai, valamint a tartományi kormány tartományi rendeletei és határozatai, és a tartományi kormány és a tartományi közigazgatás egyéb aktusai, ha azt kimondottan előírnyozzák (65. szakasz, 1. és 2. bekezdés).

határozat részletesen szabályozza a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát a tartományi szervek és helyhatósági szervek és szervezetek, valamint az államigazgatási szervek szervezeti egységeinek és a köztársasági és helyi köztársasági, intézmények és szolgálatok munkája során; a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek személyi nevének használatára való jog érvényesítését; azon közokiratok és egyéb okiratok kiadását, amelyek a polgárok törvényben meghatározott jogainak érdekét szolgálják; a gazdaság és szolgáltatások terén való nyelvhasználatot; pályázatok, értesítések, és a nyilvánosságot figyelmeztető közlemények, valamint egyéb közfeliratok kiírását; a helyi önkormányzatok egységeiben a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát; jelentéstételt Vajdaság AT Képviselőházának a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jog érvényesítéséről szóló jelentést (a Határozat 1. szakaszának 1. bekezdése). A Határozat a nemzeti kisebbségek nyelv- és íráshasználatát a közigazgatási és bírósági eljárásokban nem szabályozzák, és rendelkezései semmilyen módon sincsenek erre kihatással (a Határozat 1. szakasza, 2. bekezdése).

A Szerb Köztársaság Alkotmánybírósága 2010 júniusában határozatot hozott (Az SZK Hivatalos Közlönye, 69/10. szám), amelyben megállapítja, hogy a Vajdaság AT területén élő nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát részletesen szabályozó határozat 6. szakaszának 3. bekezdése nincs összhangban a törvénnyel. A Bíróság véleménye szerint e szakasz, amely előírja, hogy „a nemzeti tanácsok, társadalmi szervezetek, polgárok egyesületei és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek intézményeinek (nemzeti szervezetek) elnevezése, azon területen, ahol a nemzeti kisebbség nyelve hivatalos használatban van, kivételesen a szerb nyelvű szöveg elébe is kiírható” szövegrészben az alábbi módosítást kell eszközölni „a területen, ahol a nemzeti kisebbség nyelve hivatalos használatban van, a törvényben meghatározott sorrendben.”²⁷

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatának gyakorlatát illetően mérvadó a tartományi határozat az anyakönyvi kivonatok többnyelvű formanyomtatványról és beírásuk módjáról Vajdaság AT Hivatalos lapja, 1/01. 8/03. szám). Mint ahogyan a határozat címe is erre utal, szabályozásának tárgya az anyakönyvi kivonatok és bizonylatok kisebbségi nyelveken való kiadásának kérdése, valamint a Vajdaság AT területén e könyvekbe való beírás. Itt rá kell mutatni, hogy e határozat, noha gyakorlatilag hatályon kívül került Az anyakönyvekről szóló törvény és Az anyakönyvek vezetésének módjáról szóló törvény meghozatalát követően, a Vajdaság Autonóm Tartományban még mindig van joghatálya, ami bizonyos zavart okoz a polgárok jogai érvényesítésével kapcsolatban.

²⁷ A Szerb Köztársaság Alkotmánybíróságának határozata IU-394/2005.

Végül, a Vajdaság Autonóm Tartományban élő nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatának tekintetében fontos A tartományi közigazgatásról szóló tartományi képviselőházi rendelet, Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 4/10. szám), e rendelet 26–33. szakasza részletezi a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát a tartományi közigazgatás szerveinek működése során, valamint a Tartományi képviselőházi határozat Vajdaság Autonóm Tartomány kormányáról (Vajdaság AT Hivatalos lapja, 4/10. szám), amely a 28. szakaszában a tartományi kormánytag meghatalmazását szabályozza a nemzeti kisebbsége hivatalos nyelv- és íráshasználatában.

5. A helyi önkormányzati egység aktusai

Noha nem rendelkeznek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak szabályozásához szükséges közmeghatalmazásokkal, a helyi önkormányzati egységek olyan területi egységek, melyekben nemzeti kisebbségek jogai lényegében érvényesülnek, így a hivatalos nyelv- és íráshasználat joga is. Az *Alkotmány* a 130. szakasz 3. bekezdésében a községet, illetve a várost az emberi és kisebbségi jogok érvényesítésével, védelmével és előmozdításával bízta meg. A helyi önkormányzati egységeknek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai érvényesítésével kapcsolatos hatásköröit A helyi önkormányzatról szóló törvény (Vajdaság AT Hivatalos lapja, 129/07. szám) szabályozza. E törvény rendelkezései szerint a község gondoskodik a nemzeti kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó személyek magán- és kollektív jogainak érvényesítéséről, védelméről és előmozdításáról, megállapítja a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát község területén, és hatáskörei vannak a nemzeti kisebbségek nyelvein való köztájékoztatás tekintetében (20. szakasz 32–34).

Tekintettel arra, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek hivatalos nyelv- és íráshasználatára jogának érvényesítését a nyelv hivatalos használatba való formális bevezetése feltételezi, a helyi önkormányzati egység e tekintetben kapott meghatalmazása központi jelentőségű e jog alkalmazását illetően. A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény 11. szakaszának 2. bekezdésével összhangban a községek alapszabályaikkal állapítják meg a községben hivatalos használatban lévő nyelvet és írást, illetve a nemzeti kisebbségek nyelvét és írását. Tehát, az alapszabály ténylegesen az a központi jogi aktus, amely eleget tesz az alkotmányos, törvényes és tartományi garanciák alkalmazására vonatkozó előfeltételeknek a nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatát illetően. A nemzeti kisebbségek nyelve a községben, illetve a városban való hivatalos használatának megállapítása mellett a státútum egyéb olyan releváns rendelkezéseket is magában foglalhat, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak e jog érvényesítésével és részletes szabályozásával: a pecsét kinézése, a lakott települések részeinek, utcáinak, tereinek, városnegyedeinek

megnevezésével kapcsolatos hatáskörei, a topográfiai megjelölések, értesítések és közfeliratok, a képviselők jogai, hogy a helyi képviseleti testületben a hivatalos használatban lévő nyelveken szólaljanak fel, vagy az aktusok közzététele a hivatalos közlönyökben.²⁸

²⁸ A városok és községek alapszabályai nem uniformizáltak, a helyi önkormányzat autonómiájából eredően, tehát nem azonos módon szabályozzák a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jogot. Hasonlítsd össze: Nagybecskerek alapszabálya (Nagybecskerek város Hivatalos Lapja, 21/08. szám), (Szabadka község alapszabálya, Hivatalos Lapja 26/08, 27/08 – helyesb.), Novi Pazar város alapszabálya (Novi Pazar község alapszabálya, 14/08. szám) és Novi Pazar város alapszabálya (Novi Pazar község alapszabálya, 14/08. szám)7/09).

III. NYELVEK A SZERB KÖZTÁRSASÁGBAN

A legutóbbi népszámlálás során (2002) megállapítást nyert, hogy a szerb etnikai közösségen kívül Szerbiában 28 különböző etnikai csoportokhoz tartozó személyek élnek. E csoportok többségéhez tartozó személyek kis száma miatt egyes nyelveket egyes rurális közösségekben használják privát kommunikáció szintjén, ám a nemzeti kisebbségek nyolc nyelve hivatalos használatban van külön böző szinteken. A regionális és kisebbségi nyelvekről szóló Európai Okmány megerősítése során Szerbia elfogadta ezen intézkedések alkalmazását az albán, bosnyák, bolgár, magyar, roma, román, ruszin, szlovák, ukrán és horvát nyelvre vonatkozóan (Az Európai Okmány megerősítéséről szóló törvény 3. szakaszának 1. bekezdése). A „terület, ahol a regionális és kisebbségi nyelven vannak használatban” szintagma tekintetében Szerbia úgy nyilatkozott, hogy azon területekre vonatkozik, ahol e regionális és kisebbségi nyelvek hivatalos használatban vannak a nemzeti törvényalkotással összhangban (Az Európai Okmány megerősítéséről szóló törvény 3. szakaszának 2. bekezdése). A megerősítés során adott két nyilatkozat nincs maradéktalanul összehangolva, mert a roma és az ukrán nyelv nincs hivatalos használatban a helyi önkormányzati egységek egyikében (akár egész területén, akár egyik részében), tehát felvetődik a kérdés, hogy Szerbia milyen módon fogja alkalmazni a vállalt kötelezettségeket, ha nincs meg az alapvető előfeltétele.

Ezzel ellentétben, a hivatalos használatba vezetett cseh és macedón nyelvet nem öleli fel a ratifikáció. A ratifikációról szóló törvény nem utal az államnak a bunyevác és vlach nemzeti kisebbség által beszélt nyelvekhez való viszonyulására sem.

A magyar nyelv és írás hivatalos használatban van Vajdaság AT helyi önkormányzati egységeiben,²⁹ Vajdaság AT szerveinek és szervezeteinek munkájában, de mivel a magyar nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek száma meghaladja a 2%-os küszöböt, a magyar nyelvet a köztársasági szervekhez való fordulásban is használni kellene, azzal a joggal, hogy a válasz is e nyelven és írással legyen megírva. A szlovák nyelv és írás 13 városban és községben van hivatalos használatban,³⁰ a román tízben,³¹ a ruszin hatban,³² a horvát

²⁹ Az alábbi bárosokban/községekben: Ada, Bács, Topola, Fehértemplom, Óbecse, Csóka, Magyarkanizsa, Antalfalva, Kevevára, Kula, Kishegyész, Magyarcsernye, Törökbecse, Törökkanizsa, Újvidék, Hódság, Zichyfalva, Zenta, Sécsányj, Zombor, Szenttamás, Szabadka, Temerin, Titel, Verbász, Versec, Nagybecskerek, Begaszentgyörgy egész területén, Apatin községben pedig Kupuszina és Szilágyi településekben, Nagykikinda Vojlovica kataszteri községben Pancsova település.

³⁰ Az alábbi bárosokban/községekben: Alibunar, Bács, Petróc, Palánka, Antalfalva, Újvidék, Hódság, Zichyfalva, Sid és Nagybecskerek egész területén, a Topolya községben Bajsa lakott település, Beocsin községben Lug település, Pazova községben Pazova település.

³¹ Az alábbi bárosokban/községekben: Alibunar, Fehértemplom, Antalfalva, Kevevára, Zichyfalva, Szécsány, Versec, Nagybecskerek és Begaszentgyörgy egész területén, Pancsova városában Révújfalva település.

³² Az alábbi bárosokban/községekben Kula, Újvidék, Sid, Verbász, Zsablya egész területén, Topolya községben Zentagunaras település.

negyben.³³ Vajdaság AT 2009. évi Statútuma szerint az összes felsorolt nyelv hivatalos használatban van a tartományi szervek és szervezetek működése során. Vajdaság AT területén, Fehértemplom községében hivatalos használatban van a cseh nyelv és írás, valamint a macedón nyelv és írás a Pancsova város összetételében található Jabuka településben, úgyszintén a Zichyfalva községben lévő Szécsenfalva településen.³⁴ Közép-Szerbia egyes városaiban és községeiben hivatalos használatban van az albán, bosnyák és bolgár nyelv. Az albán nyelv hivatalos használatban van Bujanovac, Medveđa és Preševo községben, a bosnyák Novi Pazarban városban, valamint Prijepolje, Sjenica és Tutin községekben, a bolgár Bosilegrad és Dimitrovgrad városokban. A bolgár nyelv hivatalos használatban van Sándoregyháza településen, Pancsova város területén.

A roma nyelv, annak ellenére, hogy azon nyelvek közé sorolták, amelyekkel kapcsolatosan az állam kötelezettséget vállalt, hogy alkalmazni fogja rájuk A regionális és kisebbségi nyelvekről szóló Európai Okmány megerősítésével elfogadott intézkedéseket, egyetlen helyi önkormányzati egységben sincs hivatalos használatban. A 2002. évi népszámlálás során Szerbia 108.193 lakosa romaként nyilatkozott, ami e nemzeti kisebbséget a harmadik helyre sorolja Szerbiában (a magyar és a bosnyák után), ám a lakosság felosztása a romák óriási szétszóródására utal, ami megnehezíti azonosságuk védelmére vonatkozó joguk érvényesítését, amely jog a helyi önkormányzati egység lakosságának meghatározott százalékarányával kapcsolatos. A romák ugyanis egyetlen városban vagy községben sem érik el az összlakosságból a 15%-os küszöböt, amelyet A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény küszöbként határoz meg a nyelv hivatalos használatának kötelező bevezetésére a helyi önkormányzati egységben.

A dél szerbiai községekben, Bojnikban, (10,38%), Surdulicában (9,55%) és Bujanovacban (8,99%) legnagyobb a roma lakosság száma, viszont, hogy a roma nyelv hivatalos használatban legyen, afirmatív akciókat kell alkalmazni, valamint az előítéleteket kiküszöbölő programokat.

Az is lehet esetleges probléma, hogy amennyiben a roma nyelvet hivatalos használatba vezetnék, nem léteznek megfelelő kapacitások e jog megfelelő alkalmazására. Ugyanis, annak ellenére, hogy a közép-európai, balkáni és egyéb európai államok áthidalták a roma nyelv szabványosításának problémáját és bevezették e nyelvet a közoktatásba, Szerbiában e a kérdés még mindig nyitott. A roma nyelv még mindig szabványosítási folyamatban van, a nyelvjárás

³³ Szabadka város egész területén, Apatin község Szond településén, Zombor város Monostor és Béreg településén és Mitrovica község Stara Bingula településén.

³⁴ PA vajdasági városokban és községekben a nyelv és írás hivatalos használatára vonatkozó adatok a Tartományi Jogszabályügyi, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság adatai szerint megadva, hozzáférhetők a <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumenti/ostalo/sljezik.pdf> honlapon.

különbségek pedig, noha nem jelentenek akadályt a funkcionális megértésben, akadályozzák az egységes roma nyelvpolitika elfogadását Szerbiában.

Mégis, a roma nyelvet az általános oktatás keretében egyes vajdasági iskolákban „anyanyelv a nemzeti kultúra elemeivel” választott tantárgyként oktatják.³⁵ A roma nyelv magasabb oktatási szinten nem is létezik, így a roma nyelv megfelelő oktatókaderének a kérdése is felvetődik. Emellett, a romák általános oktatási szintje is igen alacsony. Az általános iskolába a roma gyermekek mintegy 60%-a iratkozik be, kevesebb mint fele végzi el, míg a középiskolát a roma gyermekek csupán 10%-a fejezi be. A romák tanulásának fő akadályai a meg nem felelő oktatási politika, az állam nem megfelelő érdekeltsége, hogy megoldja a roma nyelvű oktatás problémáját, a roma gyermekekre vonatkozó érvényes adatok hiánya, motiváció hiánya és előítéletek.

A nyelvpolitikával kapcsolatos, nyelvpolitikára vonatkozó problémák a bunyevác nemzeti kisebbségre is vonatkoznak. A bunyevácok hitvallásuk szerint katolikusok, štózó és í-ző nyelvjárást beszélnek, főleg Szabadkán és Zomborban élnek. Noha a „bunyevác” nyelv hallható a rádión és televízión, valamint külön újságokban olvasható,³⁶ egyetlen helyi önkormányzati egységben sincs hivatalos használatban.³⁷

Az aköri vita, hogy milyen nyelven beszélnek – román vagy vlach nyelven – a fő akadály a vlach nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatban való bevezetésére. A 2002. évi népszámlálás eredményei szerint a polgárok kisebb számban nyilatkoztak, a vlach nemzeti kisebbséghez való tartozásról (39.953), azokhoz képest, akik úgy nyilatkoztak, hogy a vlach nyelvet beszélik (54.742).

A vlach nemzeti kisebbség Nemzeti Tanácsa határozatot hozott, hogy a vlachok hivatalos nyelve a román. A határozatot túlszavazással hozták meg és ellentétes véleményeket idézett elő a vlach közösségben, bizonyos

³⁵ Vajdasági általános iskolák, Tartományi Oktatási Titkárság <http://www.obrazovanje.Vojvodina.gov.rs/>

³⁶ Félórás rádióműsor hetente az Újvidéki Rádióban, félórás műsor *Cross culture*, amelyet egyszer hetente a Zombori Rádió sugároz, valamint egyórás műsor, a *Bunjevačka riječ*, amelyet hetente egyszer sugároz a szabadkai Radio 103. Egy órás bunyevác nyelvű műsort az Újvidéki RT sugároz egyszer havonta. Három nyomtatott médium jelenik meg bunyevác nyelven, a héthavonként megjelenő *Rič matice*, a havonta egyszer megjelenő *Bunjevačke novine* és a *Tandrčak* gyermeklap. A Szerb Köztársaság Második periodikus jelentése szerint A nemzeti kisebbségeket védő keretegyezmény alkalmazásáról, 2008 január, 159. és 186. oldal.

³⁷ A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény alkalmazásáról szóló alternatív jelentésben, amelyet 2007 szeptemberében a Vajdasági Emberjogi Központ dolgozott ki, a Bunyevác Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsa megjegyzést tett, hogy Szabadkán a horvát nyelv hivatalos használatban van, viszont a bunyevác nyelv nincs hivatalos használatban, noha a népszámlálás szerint a kisebbségek egyike sem éri el a 15%-os küszöböt, amelyet a Törvény a nyelv hivatalos használatának feltételeként szab meg. A fenti népszámlálás szerint Szabadka lakosságának 12%-a horvátként nyilatkozott, 11,6%-a pedig bunyevácként, melynek során csak a horvát nyelvet vezették be, mégpedig a megszerzett jogok intézménye által, amit a Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetségének a hatalmon lévő politikai koalícióban való részvételének köszönhetően értek el. Emellett, a bunyevácok négy vajdasági helyi közösségben több mint 25%-ban élnek, tehát eleget tesznek a nyelv hivatalos használat feltételének, ez azonban nem valósult meg. A Vajdasági Emberjogi Központ, A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény alkalmazására vonatkozó alternatív jelentés, 2007. szeptember, 70. és 71. oldal. Elérhető: http://www.vojvodina.hrc.org/images/stories/alternativni_izvestaj_o_primjeni_okvirne_konvencije_u_vojvodini.pdf

szembeszállásra és fenntartásra utalva. Egyrészt az a benyomás, hogy a román nyelv hivatalosként való elfogadásával veszélyeztetik a vlachok sajátos kollektív (regionális) azonosságát. A román nyelv elfogadása ellen gyakran elhangzott érv, hogy a vlach beszéd és szabványszerű román nyelv olyan mértékben különböznek, hogy a vlachoknak meg kellene tanulniuk a román nyelvet, tehát a román nyelv bevezetése nem érné el a vlach nemzeti kisebbség nyelve megőrzésének kitűzött célját. Másrészt, a vlach közösség egy része kétséget kizáróan román eredetre utal, és a román kultúrával és az anyanemzettel való szorosabb kapcsolat létrehozására törekszik.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény és A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény szemszögéből, a Vlach Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsának határozata legális, ám alapvető fogyatékosága a legitimitás törekeny felépítésében található, illetve a vlach nemzeti kisebbség tömeges támogatásának hiányában. Kétséget kizáró, hogy a közösség azonosságát érintő problémáról van szó, tehát minden külső nyomás, intézményes vagy nem formális, megbontja a nemzeti hovatartozás alkotmányos szabadságának kimutatását. A vlach közösség és nemzeti tanácsa kihívásoknak van kitéve, és olyan határozatokot kell meghoznia, amelyek meghatározzák a közösség azonosságának megőrzését vagy megváltoztatását. Addig is, szem előtt kell tartani legalább két kötelezettséget: a) élni kell az alkalommal és megvédeni a vlachok eredeti beszélt nyelvét, mint Európa nyelvkincsének részét és b) lehetővé kell tenni a vlach nemzeti kisebbséghez tartozó személyek számára, hogy érvényesítsék a kulturális autonómiából eredő jogaikat, beleértve az első nyelven való oktatásra való jogot és a hivatalos nyelvhasználatra való jogot.

Amennyiben ezt nem veszik figyelembe, a vlach nemzeti kisebbséghez tartozó személyektől továbbra is meg lesz vonva a jog, hogy nyelvük hivatalos használatban legyen a községekben, ahol a lakosság jelentős részét képezik. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 2. bekezdésével összhangban, amely bekezdés megállapítja, hogy a helyi önkormányzati egység kötelezően bevezeti a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának egyenrangú hivatalos használatát, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek százalékaránya a népesség összlétszámában az utolsó népszámlálás eredményei szerint eléri a 15%-ot, a vlach nemzeti kisebbség nyelve, a szerb nyelv mellett Kučevo (27,67%), Boljevac (26,26%), Žagubica (22,05%) és Bor (18,03%) községekben kellene hivatalos használatban lennie. E községek közül egyikben sincs hivatalos használatban formálisan, azért mert a Vlach Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsa ezt nem kérte, de a helyhatóságnak a „nyelvi problémával”, illetve a vlachok azonosságának védelmével szembeni passzív viszonyulása miatt. Mégis, a vlach nemzeti kisebbség nyelvét valójában a helyi szervek és a vlach nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok közötti szóbeli kommunikációban használják, mert a munkavállalók között is vannak a vlach

nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, vagy a környezeti nyelven beszélő polgárok. Azonban, egyetlen község sem Északkeleti-Szerbiában nem visel gondot arról, hogy a helyi önkormányzatokban hány nemzeti kisebbséghez tartozó személy dolgozik.

A bunyevác és vlach nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatba való bevezetésének problémájára az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága is rámutatott, majd a szerb hatóságnak a regionális vagy kisebbségi nyelvekről szóló Európai Okmány alkalmazásával kapcsolatban ajánlotta, hogy tisztázza a bunyevác és vlach nyelv jogállását, az e nyelveket beszélő személyekkel konzultálva.³⁸

³⁸ Recommendation RecChL(2009)2 of the Committee of Ministers on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Serbia, 6. May 2009, p. 2. of Recommendation. http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/Recommendations/SerbiaCMRec1_en.pdf

IV A NYELV HIVATALOS HASZNÁLATBA VALÓ BEVEZETÉSE

A nemzeti kisebbség nyelvének a helyi ön kormányzati egység területén való hivatalos használatba való bevezetése a helyi önkormányzati egység hatáskörébe tartozik. A helyi önkormányzatról szóló törvény 20. szakaszának 33. pontja, valamint A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 11. szakaszának 1. bekezdése szerint a község állapítja meg, hogy a területén mely nemzeti kisebbségi nyelv és írás kerül hivatalos használatba.³⁹ A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv és íráshasználatát a község alapszabálya határozza meg (A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 11. szakaszának 1. bekezdése), amely alapszabályt a községi képviselő-testület hozza meg (A helyi önkormányzatról szóló törvény 32. szakaszának 1. bekezdése). A képviselő-testület, ennek során, a döntéshozatal során nem rendelkezik teljes szabadsággal, vajon bevezeti-e hivatalos használatba vagy sem valamely nemzeti kisebbség nyelvét, hanem A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény (11. szakasz 2. bekezdés) kötelezi a nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatba való bevezetésére, ha a legutóbbi népszámlálás eredményei szerint az e nemzeti kisebbséghez tartozó személyek részaránya az összlakosságban eléri a 15%-ot a község területén. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény, valamint A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény a nemzeti kisebbség hivatalos használatát a helyi önkormányzati egység területének egészéhez viszonyítva határozza meg. Vajdaság AT Képviselőházának Vajdaság AT területén a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv és íráshasználatát részletesen szabályozó határozata azonban előírja a nemzeti kisebbség hivatalos nyelv- és íráshasználatát a helyi önkormányzat részén, illetve a területén lévő településen vagy helyi közösségben. A határozat 8. szakaszának 3. bekezdése szerint a helyi önkormányzati egység köteles a területén lévő településen vagy helyi közösségben bevezetni a nemzeti kisebbség nyelv- és íráshasználatát, amennyiben e településen vagy helyi közösségben a meghatározott nemzeti kisebbséghez tartozó személyek száma eléri a 25%-ot a legutóbbi népszámlálás eredményei szerint.

A helyi képviselő-testület kötelességét a területén (egészében vagy valamely részén) lévő nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatáról való döntéshozatala során erősíti a megszerzett jogok intézménye. Ugyanis, A nemzeti kisebbségek jogairól és kötelességeiről szóló törvény (11. szakasz 3. bekezdése), A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény (az önálló 7. szakasz) és a fenti tartományi határozat (8. szakasz 4. bekezdés) előíranyozza,

³⁹ A községnek és a városnak azonos hatáskörei vannak.

hogy a nemzeti kisebbségnek a helyi önkormányzati egységben hivatalos használatba került nyelve hivatalos használatban marad akkor is, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek részaránya többé nem éri el a 15%-ot (A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény 7. szakasza, 2010).

Noha a fenti rendelkezések világosak, a nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatba való bevezetése nem mindig problémamentesen valósul meg. A nehézségek különösen azon környezetekben nyilvánulnak meg, ahol kifejezett az etnikumok közötti távolság, és ahol a különböző nemzeti közösségek közötti viszonyokat feszültségek terhelik.

A bosnyák nyelv hivatalos használatba való bevezetése a községekben, ahol a bosnyák lakosság részaránya 15%-os, a helyi lakosság körében társadalmi és intézményes ellenállással valósul meg. Például, Priboj községben a bosnyák nyelv még mindig nem került hivatalos használatba, noha a legutóbbi népszámlálás eredményei rámutatnak, hogy a község összes lakosságának 18,33%-át bosnyákok képezik. E helyzet indoka részben a bosnyák nyelv intézményes implementációjával kapcsolatos jogi rendszer hiányossága, valamint a széleskörűen elterjedt álláspont, hogy a bosnyákok és a szerbek Szerbia e részében azonos nyelven beszélnek, és hogy nem szükséges a nyelv mesterséges különválasztása. Ki kell azonban emelni, annak ellenére, hogy a bosnyák kisebbségi önkormányzat és a bosnyákok egyéb képviselői tettek kezdeményezéseket a nemzeti kisebbség hivatalos használatba való bevezetésére, a községi képviselő-testületek képviselői nem hozták meg a határozatot a község alapszabálya 5. szakaszának módosítására, amely a szerb nyelv mellett a bosnyák nyelv és a latin betűs írás is hivatalos használatban került volna. A polgári jogvédő a polgárok panaszra kapcsán Ajánlást intézett Priboj Községi Képviselő-testülete elnökének, hogy tegye meg a törvényben előírt összes intézkedést, annak érdekében, hogy a Képviselő-testület meghozná a határozatot, amely lehetővé tenné a bosnyák nemzeti kisebbség hivatalos nyelv- és íráshasználatára való alkotmányos és törvényes jogának alkalmazását.⁴⁰ Az Ajánlást nem hajtották végre, és nem valósult meg a községi szervezetek a polgári jogvédővel való együttműködés.⁴¹

Korábban már említettük, hogy a vlach nemzeti kisebbség nyelvét nem vezették be négy községben (Boljevac, Bor, Kučevo és Žagubica), amelyekben a vlachok részaránya jelentősen meghaladja a törvényben meghatározott 15%-os küszöböt. A helyi hatóságok, a községekben a vlach nemzeti kisebbség nyelve be nem vezetésének igazolásaként magában a vlach közösségben létező, a nyelv

⁴⁰ Lásd > <http://www.ombudsman.rs/index.php/lang/sr/misljenja-preporuke-i-statovi/818-2010-0401-12-42-54>

⁴¹ A választ, hogy a hasonló nyelveket beszélő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek kötelezően jár-e a védelemre való teljes jog, az Alkotmánybíróság tolmácsolásában kell keresni az Alkotmány 10., 21. és 79. szakaszában a vállalt nemzetközi szerződések megerősítésével kapcsolatban

körüli vitát jelölik meg, valamint annak szükségességét, hogy a helyi önkormányzat a vitában maradjon semleges.

Vajdaságban 39 helyi önkormányzati egységben van nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatban. Problémák vannak a község részében, a helyi közösségben vagy a lakott településen való nemzeti kisebbségi nyelv bevezetésével kapcsolatban – Ingyia községében a Slankamenački Vinogradi településen nem vezették be a szlovák nyelvet, az Ürög községben található Dobrodó és Satrinca településeken a magyar nyelvet, a Sid község Sot településen horvát nyelvet.

Egyes vajdasági községekben nem volt probléma a megszerzett jogok megszüntetésével vagy korlátozásával kapcsolatban. Topolya községben, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény és a nemzeti kisebbségek Vajdaság Autonóm Tartományban hivatalos nyelv- és íráshasználata egyes kérdéseinek részletes szabályozásáról szóló határozat meghozataláig hivatalos használatban volt a ruszin nyelv és írás. A tartományi határozat meghozatala után, a községi hatóság, tévesen tolmácsolva a nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatba való bevezetéséhez szükséges demográfiai feltételekre vonatkozó rendelkezéseit a község egész területén, korlátozták a szlovák nyelv használatát Bajsa településre, a ruszin nyelvet pedig Zentagunaras településre. Hasonló eset történt 2003-ban Versec községben, amikor a községi Képviselő-testület az akkori Versec község alapszabályának módosításával megszüntette a magyar és a román nyelv hivatalos használatát a község egész területén és e nyelvek használatát a területén lévő egyes helyi közösségekre korlátozta. A román és a magyar nemzeti kisebbség nemzeti tanácsának kezdeményezésére, Versec község Képviselő-testülete, 2007 májusában módosította a községi alapszabályt és újból bevezette a román és magyar nyelv és írás hivatalos használatát a város egész területén. Sid községben szintén a megszerzett jogok sértését jegyezték, mégpedig a ruszin és szlovák nyelv hivatalos használatának megszüntetéséről szóló határozattal, amelyet a községi képviselő-testület 2005-ben hozott meg és tett közzé a hivatalos közlönyben. A ruszin és a szlovák közösség heves reakciója következtében az említett határozatot megszüntették.

A múlhatatlanul felvetődő kérdés a jogvédelem hatékonyságára vonatkozik, abban az esetben, ha a helyi képviselő-testület mellőzi törvényes kötelességét, hogy a nemzeti kisebbség nyelvét és írását hivatalos használatba hozza. A nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvény 22. szakasza előírja, hogy végrehajtását a közigazgatási, közlekedési, kulturális és egészségügyi minisztériumok ellenőrzik. Az illetékes minisztériumok azonban a kisebbségi nyelvek hivatalos használatára való jog érvényesítését csak azt követően ellenőrizhetik, miután a meghatározott nyelv hivatalos használatba került. Tehát, a minisztériumok ellenőrzési joga (és kötelessége) a nyelv hivatalos használatának terén csak azt követően érvényesül, miután a nyelv hivatalos

használatba került és a helyi önkormányzat elmulasztotta a kisebbségi nyelv hivatalos használatba való hozatalát, ám a képviselő-testületnek mulasztása, hogy a kisebbségi nyelvet nem hozta hivatalos használatba, nem közigazgatási ellenőrzés tárgya.

Az Államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium nem hatolhat be a helyi önkormányzati egység autonómiájába, oly módon, hogy elrendeli mely kérdéseket szabályozhatják alapszabályukkal, és nem hozhatja meg helyettük a nyelv hivatalos használatára vonatkozó határozatot. A Minisztérium ajánlást intézhet a helyi önkormányzati egységhez, ám az nem kötelező jellegű. Maga az Államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium nem rendelkezik eszközzel, amellyel közvetlen hatást gyakorolhatna a helyi önkormányzati egységre, hogy hivatalos használatba hozza azon nemzeti kisebbség nyelvét, amely eleget tesz a 15%-os törvényben meghatározott küszöbnek. Sőt, a helyi önkormányzati egység köteles alapszabályát világosan és kétséget kizáróan a törvénnyel, így a nyelv és írás hivatalos használatáról szóló törvénnyel összhangban meghozni, amely törvény megállapítja a helyi önkormányzati egység közvetlen köteletségét a hivatalos nyelv- és írásnyelvhasználat tekintetében, a Szerb Köztársaság Alkotmányának az általános jogi aktusok hierarchiáját szabályozó 195. szakaszával összhangban.

A Minisztérium A helyi önkormányzatról szóló törvény 82. szakaszának 1. bekezdésével összhangban eljárást kezdeményezhet az Alkotmánybíróság előtt a helyi önkormányzati egység alapszabálya törvényességének megítélésére. Az Alkotmánybíróság előtti eljárás kezdeményezése azonban nem hatékony jogi mód, tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság olyan álláspontra helyezkedett, amely szerint nem illetékes annak megítélésében, amelyet a törvény, alapszabály, egyéb jogszabály vagy általános aktus nem tartalmaz, sem a törvény, egyéb jogszabály és általános aktus alkalmazásának megítélésben ⁴².

A Szerb Köztársaság Alkotmánybírósága 2001-ben beadványt küldött a Népképviselőháznak, melyben rámutatott, hogy A nyelv és írás használatáról szóló törvény 11. szakasza pontatlanságának az a következménye, hogy a községek bizonyos száma előíranyozza a nemzeti kisebbség nyelvének hivatalos használatát, noha területén nem élnek e kisebbségekhez tartozó személyek. Külön kifejezésre jutott a dilemma, hogy abban az esetben, ha a község, melynek területén a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek élnek, nem állapítja meg nyelvük hivatalos használatát, vajon túllépte-e A nyelv és írás használatáról szóló törvény 11. szakaszának meghatalmazásait, illetve megsértette-e a község a törvényt alkalmazásában, ezzel a problémát átruházva az illetékes minisztériumra a törvény végrehajtásának ellenőrzésében⁴³. Az Alkotmánybíróság ezt az állásfoglalását A nemzeti kisebbségek jogainak és

⁴² Lásd az Alkotmánybíróság IU-297/96- számú, 2001. február 1-jén kelt határozatát Az SZK Hivatalos Közlönye, 15/01. szám).

⁴³ Az Alkotmánybíróság bulletinje 1-2/2001., 116. oldal

szabadságainak védelméről szóló törvény elfogadása előtt fejtette ki, viszont tovább is figyelemmel kísérhető, illetve minden esetben, ha a helyi önkormányzatok megszegik A nyelv és írás használatáról szóló törvényt *alkalmazásában*. Mivel ez a törvény sem szabályozza a törvény alkalmazása feletti ellenőrzést, így nem világos, hogy mely állami szerv végezheti az ellenőrzést. Azonban, még ha lehetséges lenne a nyelv és írás használatáról szóló törvény 11. szakasza 2. bekezdésének alkalmazása feletti ellenőrzés állami szerv részéről, a jelenlegi jogi körülmények között ez nem adná meg a kívánt eredményeket, mert az illetékes közigazgatási szervet arra utalnák, hogy eljárást kezdeményezzen az Alkotmánybíróság előtt, és ily módon a probléma *circulus vitiosus*-ba jut.

V. A NEMZETI KISEBBSÉGEK HIVATALOS NYELVHASZNÁLATRA VALÓ JOGA LEGJELENTŐSEBB SZEGMENSEINEK ELEMZÉSE

1. A személynévre való jog és a nyilvántartásokba és közokmányokba a nemzeti kisebbség nyelve és írása szerinti beírására való jog

A személynévre való jog a kulcsfontosságú jogok egyike, mert a személyi azonosság perszonális kiépítésének és megőrzésének a lényege. A személynévre való jog az Alkotmányban szavatolt emberi jogi szintre van emelve. A Szerb Köztársaság Alkotmánya 37. szakaszának 3. bekezdése azt hirdeti, hogy a személynév és a saját gyermek személynevének megválasztása és használata szabad. Az Alkotmány 79. szakaszának 1. bekezdésében a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kiegészítő garanciát biztosít családi és utónevének saját nyelvén való használatára. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 9. szakaszában szabályozza a személynévre való jogot, amely szakasz előírja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát, hogy a személynév és a saját gyermek személynevének megválasztása és használata szabad. A személynévre való jog érvényesítése e szegmensben nem igényeli az állam cselekvését, hanem ellenkezőleg, az államtól aktusok meghozatalától való tartózkodást, vagy a jelen jog érvényesítését veszélyeztető cselekményektől való tartózkodást követel meg. A személynév megválasztása és használata mellett, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van e személynevek a hivatalos nyilvántartásba és a személyi adatok gyűjteményeibe saját nyelvük és helyesírásuk szerinti beírására. A személynévre való jog e szegmensében elvárható az állami szervek aktív szerepe, amely szervek cselekvésükkel lehetővé teszik a bejegyzésre való jog érvényesítését. A törvény a 9. szakaszának 2. bekezdésében előírja a személynévnek a szerb nyelv és írás szerinti párhuzamos beírását. Az effajta törvényt megoldások összhangban vannak a Keretegyezmény 11. szakasza 1. bekezdésének rendelkezéseivel. A magyar, macedón és román nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek a személynevük közokmányokba és hivatalos dokumentumokba való beírásának jogát pótlólagosan megerősítik az államok közötti bilaterális szerződések.⁴⁴

⁴⁴ A Magyarországgal megkötött egyezmény 5. szakaszának 2. bekezdése, Magyarországgal megkötött egyezmény 3. szakaszának 1. bekezdése; Macedóniával megkötött egyezmény 3. szakaszának 1. bekezdése; Romániával megkötött egyezmény 3. szakaszának 1. bekezdése

A személynévre való jog érvényesítése kulcsjelentőségű az anyakönyvbe való bejegyzéseket illetően, mert az egyetlen mérvadó a személynév jogforgalomban való használatára és előfeltétele minden egyéb bejegyzésre egyéb köznyilvántartásokba. Az anyakönyvekről szóló törvény, amely 2009. December 27-ig volt hatályban (Az SZK Hivatalos Közlönye, 15/90., 57/03- és 101/05. szám) nem foglalt magában a személynév anyanyelven történő használatára vonatkozó egyetlen rendelkezést sem. A családjogi törvény azonban (A SZK Hivatalos Közlönye, 18/05- szám) a 344. Szakaszának 2. Bekezdésében előírja, hogy a szülő jogát, hogy gyermekének nevét a születési anyakönyvi kivonatba az egyik vagy mindkét szülő anyanyelvén is és írással jegyeztesse be. A gyermek családi nevének a nemzeti kisebbség nyelvén történő beírásának az a feltétele, hogy az egyik vagy mindkét szülő családi neve e nyelven legyen beírva.⁴⁵ Az államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium szakértőinek magyarázata szerint az anyakönyvi szolgálatok a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nevének nyelvükön és írásukkal való beírására vonatkozóan A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény, valamint A családjogi törvény⁴⁶ rendelkezéseire támaszkodtak.

Az anyakönyvekről szóló törvény (Az SZK Hivatalos Lapja, 20/09- szám), amelyet 2009. December 27-én kezdtek alkalmazni, 17. szakaszának 1. bekezdésében előírja, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogosultak személynevüknek saját nyelvük és helyesírásuk szerinti bejegyzésére, ami nem zárja ki a személynév szerb nyelven és cirill betűvel való bejegyzését sem. Vajdaság AT területén a személynévre való jogosultságot A Vajdaság AT területén élő nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának egyes kérdéseit részletesen szabályozó határozat 3. szakaszának 1. bekezdése is szabályozza, amely szerint a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogosultak, hogy saját személynevüket és gyermekeik személynevét a közokiratokba annak eredeti formájában jegyezzék be, saját nyelvük írása és helyesírása szerint. A hivatkozott határozat 3. szakaszának 3. bekezdése nem zárja ki a személynév szerb nyelven és írással való bejegyzését az eredeti formában beírt név mellett.

Az anyakönyvi kivonatok többnyelvű formanyomtatványairól szóló tartományi határozat 6. Szakaszában előírja, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek személynevének beírása a nemzeti kisebbség nyelvén és írásán történik, azzal, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személy nevét zárójelben a szerb nyelv és helyesírás szabályai szerint is be kell írni.

⁴⁵ A családjogi törvény 345. szakasza szerint a gyermek családi nevét a szülők határozzák meg a gyermek egyik vagy mindkét szülője családi neve szerint (1. bekezdés), melynek során közös gyermekeknek nem határozhatnak meg különböző családi nevet (stav 2). Meghatározott esetekben a gyermek családi nevét a gondnoksági szerv határozza meg (3. bekezdés).

⁴⁶ Az Államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium képviselőivel folytatott megbeszélés (Jasmina Ben-Mensur, Zoran Petrović és Bratislav Đokić) 2009. november 20.

A szerbiai helyi önkormányzati egységekben végzett kutatások azonban rámutattak, hogy eltérések vannak az anyakönyvek vezetésében és a személynevek beírásában.

A Novi Pazar, Prijepolje és Priboj községekben a személyneveket szerb nyelven és cirill írással jegyzik be. Érdekes, hogy Novi Pazarban, technikai okokból az összes adat, így a személynév is, az anyakönyvi kivonatokba latin betűvel kerül beírásra. Kučevo és Bor községekben, ahol a vlach nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jelentős számban élnek, a személyneveket az anyakönyvekbe csak szerb nyelven és cirill írással írják be. Bujanovac és Preševo községekben az albán nemzeti kisebbséghez tartozó személyek neveit az anyakönyvekbe csak albán nyelven, e nyelv helyesírása szerint írják be, míg a romák és a szerbek személyneveit szerb nyelven és cirill írással írják be az anyakönyvekbe. Ezt a gyakorlatot azzal magyarázzák, hogy ezen anyakönyvi hivatalban a születés tényét a külföldön való születés bejelentése alapján végzik. A hivatkozott bejelentőlapokat, az előírt formanyomtatványon a szülők töltik ki a konzulátuson. Ezekben az esetekben az albán nemzeti kisebbséghez tartozó személyek személyneve csak albán nyelven és írással van bejegyezve. Az anyakönyvvezetők rámutatnak a nehézségekre, melyekkel szembesülnek az albán nemzeti kisebbséghez tartozó személyek személyneveinek szerb nyelven történő beírása során, mert nem lehetséges az albán nevek albán nyelvről szerb nyelvre való fordítása és az anyakönyvbe cirill írással való bejegyzése. A foglalkoztatottak elmondása szerint e probléma megoldását az anyakönyvvezető szabad megítélésre bízzák az albán nyelv hangjai kiejtésének felismerésében és a személynevek szerb nyelven és cirill írással való bejegyzésében. Hasonló a probléma Medveđában is. Ezen anyakönyvi hivatalban azonban a problémát megkísérelti áthidalni, oly módon, hogy az albán nemzeti kisebbséghez tartozó személy személynevének beírása során Jegyzőkönyvet vesznek fel a személynév meghatározásáról, melynek során az albán nemzeti kisebbségek nyilatkoznak arról, hogy az anyakönyvbe hogyan kerüljön bejegyzésre a személyi név szerb nyelven és írással. Amennyiben a beírást a külföldi, a medveđai anyakönyvi hivatal kérelemmel fordul a konzulátushoz, hogy szólítsák fel a polgárokat, nyilatkozzanak a személynév szerb nyelvvel és írással való pontos bejegyzéséről.

A Bolgár Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsának képviselői rámutatnak két lényeges problémára, amelyekkel a bolgár nemzeti kisebbséghez tartozó személyek szembesülnek, abban az esetben, ha személynevüket bolgár nyelv és írás szerint óhajtják bejegyezni. Ugyanis, a bosilegradi újszülötteket a surdulicai év vranjei anyakönyvi hivatalokban jegyzik be, ahol az anyakönyvvezetők a személynévre való jogot tévesen hozzák kapcsolatba a nemzeti kisebbség hivatalos nyelv- és íráshasználatára való jogával, és elutasítják a neveknek az anyakönyvekbe bolgár írással való bejegyzését, ily módon megszegik a bolgár nemzeti kisebbséghez tartozó személyek Alkotmánnyal és törvénnyel szavatolt jogát. Másik jelentős probléma a családi névnek a bolgár nyelvben előforduló

férfi és női formájára vonatkozik, (a Szerbiában jelenlevő nyelvek közül a szlovák, cseh és macedón nyelven is előfordul). Ugyanis, e nyelvek szabályai szerint a családi név női formájában bizonyos toldalékot foglal magában leggyakrabban -a vagy -ska), amely szerint az azonos családi név férfi formájától különbözik. A probléma akkor jelentkezik, ha a házasságkötés alkalmával az egyik fél (leginkább a nő) úgy dönt, hogy átveszi a férfi családi nevét, melyek során a mi jogrendszerünk szerint a házastársak családi neve azonos formában, hogy legyen. Például, ha a férfi családi neve Stoimenov, a nő a házasságkötési anyakönyvbe csak Stoimenov romában írható be, annak ellenére, hogy a bolgár nyelv szabályai és hagyományai szerint a nő családi nevének Stoimenova formában kellene lennie. Úgyszintén, amennyiben a Stoimenov házaspár lányát szeretné a születési anyakönyvbe bejegyezni, azt csak e (férfi) formában tehetné meg. Az Államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium képviselőivel való megbeszélés során elmondták, hogy a családi név női formájának kérdése még nincs jogilag megoldva, vagyis törvényerejű aktussal kell szabályozni, amelyet majd követni fog Az anyakönyvekről szóló új törvény.

A Vajdaság Autonóm Tartományban lévő helyi önkormányzati egységekben a személynév nemzeti kisebbség nyelvén és írásával való bejegyzéssel kapcsolatos problémák másfajta. Az anyakönyvi hivatalok nem utasítanak el ilyen kéréseket, ám a kutatásaink során nem sikerült elvetnünk azt a kételyt, vajon az anyakönyvvezetők figyelmeztetik-e a polgárokat arra, hogy joguk van gyermekeiket a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvén is bejegyezni, vagy pedig ezt a jogot csak azok érvényesítik, akik ezt tudatosan eldöntötték. Az anyakönyvvezetők rámutatnak, hogy e jog érvényesítését megnehezíti az a tény, hogy az állami és a tartományi felügyeleti szervek különböző módon tolmácsolják a jogszabályok alkalmazását. Ugyanis, e szerveknek eltérő a véleménye arról, hogy vajon az anyakönyvbe a személynevet először szerb nyelven és cirill írással kell bejegyezni, majd zárójelben eredeti formájában, ami mellett az állami felügyeleti szervek vannak, vagy pedig először eredeti formájában kell bejegyezni, amiért a Tartományi Felügyelőség száll síkra. Úgy vélik, hogy Az anyakönyvekről szóló új törvény ezt a dilemmát megoldotta, mivel azonban ez a kétely még mindig nem oszlott fel, zavart kelt és megnehezíti a polgárok alapvető jogai egyikének érvényesítését, feltétlenül szükséges hivatalos tolmácsolással a törvénnyel összehangolni a felügyeleti szervek álláspontjait.

A leggyakoribb probléma, amellyel a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek szembesülnek, de a Vajdaság Autonóm Tartományban lévő anyakönyvi hivatalok is, akkor jelentkezik, ha a polgár személyi neve az anyakönyvbe csak szerb nyelven és cirill írással van bejegyezve. A nemzeti kisebbséghez tartozó személy, akinek a személyneve az anyakönyvbe szerb nyelven és írással van bejegyezve, joga van kérni, hogy nevét anyanyelvén és annak írásával jegyezzék be. Az utólagos bejegyzések során is azonban a

gyakorlat eltérő, mert az anyakönyvi hivatalok egyes helyi önkormányzatokban a személynevet a személynév változtatására vonatkozó rendes eljárás szerint végzik, másutt pedig a személynév változtatására vonatkozó rövidített eljárás szerint. Továbbá, egyes helyi önkormányzatok a bejegyzést módosítják, másutt pedig a bejegyzést helyesbítik. Ennek következménye az egyenlőtlen bánásmód, (a személynév változtatására vonatkozó rendes eljárás során a fél köteles benyújtani a bizonylatot, hogy büntetlen előéletű, az adóhivatal bizonylatát és az állampolgársági bizonylatot, a többi eljárás során ez nem szükséges), így időtartamát illetően is („azonnal”, egy nap alatt vagy néhány nap alatt) és a költségeket illetően (egyes helyi önkormányzati egységek nem fizettetnek illetéket, míg azoknál, aki megfizettetik az illetéket, annak összege eltérő). Mivel több önkormányzati egység anyakönyvi hivatalában lebonyolított beszélgetésekből, valamint a polgároknak a Polgári jogvédőhöz intézett panaszaiból ítélve, arról van szó, hogy itt egy pótlólagos bírési eljárásra kerül sor, és nem névváltoztatásra, tehát kellőképpen kell tolmácsolni az illetékes szerv utasítását az anyakönyvi hivataloknak.

Mint ahogyan már elhangzott, a személynévnek a születési anyakönyvbe eredeti alakjában való bejegyzése a személynév egyéb közokiratokba és köznyilvántartásokba való bejegyzésére való jog érvényesítésének alapja. Ennek értelmében, módosítani kell a személynévnek a személyi igazolványba, mint a Szerb Köztársaság alapvető személyazonosító dokumentumába való beírását. A személyi igazolványról szóló törvény (Az SZK Hivatalos Közlönye, 62/06. szám) 9. szakaszának 3. bekezdése előírja, hogy a családi és utónevet a személyi igazolvány formanyomtatványára eredeti formában kell bejegyezni, vagyis úgy ahogyan a születési anyakönyvbe került bejegyzésre, melynek során a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek esetében párhuzamosan bejegyzésre kerül szerb helyesírással és szerb írással. Hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személy érvényesíthesse személynevének a személyi igazolványába eredeti formájában való bejegyzésére való jogát, feltétlenül szükséges csatolnia a születési anyanyelvi kivonatát és az állampolgárságáról szóló bizonylatot, melyekben a személyneve eredeti formában van beírva, továbbá, kifejezetten kell kérnie, hogy a személyi igazolvány formanyomtatványába a személynevének eredeti formájában való beírását. A rendőrkapitányságokon, -állomásokon nem létezik kiegyenlített gyakorlat a félnek adott oktatásban, hogy ezt a jogát érvényesítheti. Egyesekben kifejezetten ki van emelve, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogosultak személynevének eredeti formában való kiírására, másutt, a nemzeti kisebbség nyelvén van kiírva, hogy mely okmányokra van szükség a személyi igazolván kiadásához, az esetek többségében azonban e jog érvényesítése a hivatalnok készségétől függ, megadja-e a szükséges oktatás a

félnek. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai⁴⁷ rámutatnak a jog érvényesítésével kapcsolatos problémákra, de különösen arra, hogy a helyzet eltérő a helyi önkormányzati egységekben.

Másrészt, egyes rendőrkapitányságokban és rendőrállomásokban az előjárók és parancsnokok rámutatnak, hogy a személynevek eredeti formában való beírásával kapcsolatos problémákat főleg technikai okok idézik elő. A polgári jogvédőnek a Belügyminisztérium által megküldött Levél⁴⁸ megmagyarázza, hogy a személyi dokumentumok, a szerb mellett, a nemzeti kisebbségek még tíz nyelven való kiadásának technikai és egyéb lehetőségei megvannak, illetve azon a nyelven, amelyen a születési anyakönyvi kivonat és az állampolgársági bizonylat van kiadva.

Nyilvánvaló azonban, hogy a program nem teszi lehetővé a személynév szerb nyelven és írással való bejegyzését⁴⁹, amit a törvény előír. Ugyanis, amennyiben a polgár amellett, dönt, hogy személynevét szerb nyelven írják be, nem írható be eredeti formájában és fordítva. A Belügyminisztériumban 2009. november 20-án lebonyolított megbeszélés során elmondták, hogy ennek egyetlen oka, hogy a személyi igazolvány formanyomtatványán nem hagytak elég teret a párhuzamos beírásra. A BM illetékesei elmondták, hogy nincs különbség a kérelem csippel vagy anélkül való feldolgozására vonatkozóan, és hogy mindkét esetben a személynév eredeti formájában mindkét esetben beírható⁵⁰. A rendőrkapitányságokban és rendőrállomásokban rámutattak, hogy a személynév eredeti formában való beírása során előforduló alapvető probléma akkor keletkezik, ha a fél meghozza a szükséges dokumentumokat (a születési anyakönyvi kivonatot és az állampolgársági bizonylatot), amelyen nem foglalnak magában adatot a személynév eredeti formájáról, ám megköveteli annak személyi igazolványába való beírását.

2. Közokiratok a nemzeti kisebbségek nyelvén

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 4. bekezdése kifejezetten előírja, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használata alatt a közokiratok kiadása, a hivatalos nyilvántartások és személyiadat-gyűjtemények nemzeti kisebbségi nyelven is

⁴⁷ Megbeszélések a horvát, román, ruszin és szlovák nemzeti kisebbségek képviselőivel (2009. október 14.), megbeszélések a Magyar Nemzeti Kisebbség Nemzeti Tanácsának képviselőivel (2009. október 14.).

⁴⁸ A Belügyminisztérium 01-1759/10. számú Levele 2010. február 24.

⁴⁹ U A Belügyminisztériumban (2009. november 20.) elmondták, hogy ennek oka az, hogy nem hagytak elég teret a személyi igazolvány formanyomtatványán a párhuzamos beírásra.

⁵⁰ Egyes kisebbségek képviselőitől azt az információt kaptuk, hogy egyes rendőrkapitányságokon a személynév eredeti formában való beírását összekapcsolják a csippes személyi igazolvány kiadásával.

történő vezetése, valamint ezeknek az okiratoknak teljes érvényüként való elfogadása értendő.

A közokiratok kisebbségi nyelven is történő kiadására való jogot a hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 18. szakasza szabályozza. E törvény 18. szakaszának 1. bekezdése előírja a bizonyítvány kisebbségi nyelven való kiadását, abban az esetben, ha az oktatás kisebbségi nyelven folyik, továbbá polgárok törvény által szavatolt jogainak érvényesítéséhez szükséges egyéb közokiratok, és más okiratok kisebbségi nyelven való kiadását, azzal a feltétellel, ha az említett területen a kisebbségi nyelv hivatalos használatban van és a nemzeti kisebbség igényli az ilyen bizonyítvány kiállítását. A törvény ugyanezen szakaszának 3. bekezdése előírja, hogy az ilyen közokiratok formanyomtatványainak kétnyelvűnek, vagyis szerb és kisebbségi nyelvűnek kell lenniük.

Hasonló rendelkezéseket tartalmaz a Vajdaság Autonóm Tartományban élő nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről szóló határozat.

A fenti vizsgálat azonban rámutatott, hogy Közép-Szerbia területén nem léteznek kétnyelvű nyomtatványok az anyakönyvi kivonatok kiadására, és minden anyakönyvi hivatal szerb nyelvű, cirill betűs nyomtatványt használ.

Bosilegrad Községben az illetékesek rámutattak a kétnyelvű anyakönyvi kivonatnyomtatvány szükségességére, valamint, hogy több alkalommal is segítségért fordultak az illetékes tárcákhoz – a Közigazgatási és Önkormányzatügyi Minisztériumhoz, a Munkaügyi és Népjóléti Minisztériumhoz – konkrét választ azonban nem kaptak.

Ahogy már említettük, Vajdaság AT Képviselőháza külön határozatot fogadott el a többnyelvű anyakönyvi kivonati nyomtatványról és kitöltése módjáról. A határozat kimondja, hogy azokon a településeken, ahol a kisebbségi nyelv hivatalos használatban van, az adott nemzeti kisebbség tagjainak kérésére, kétnyelvű születési anyakönyvi kivonatot és tanúsítványokat adnak ki (3. szakasz). A születési anyakönyvi kivonatokba és tanúsítványokba való adatbevitel, azon szövegrészben, amely a kisebbségi nyelven és írással történik, azzal a megkötéssel, hogy a szöveg megegyezik a szerb nyelvű szöveggel (4. szakasz). A kisebbségi nyelven és írással írt szöveg a szerb nyelvű szöveg után, illetve az alá kerül, ugyanazzal a betűformában és méretben (2. szakasz 2. bekezdés). Ezen túlmenően a fenti határozat szabályozza a városok és települések nevének, (5. szakasz), valamint a személyneveknek (6. szakasz) kisebbségi nyelven való bejegyzésének kérdését is. Vajdaság AT területén

léteznek kétnyelvű nyomtatványok a születési anyakönyvi kivonat kiadására, és minden általunk meglátogatott helyi önkormányzatban alkalmunk volt az ilyen nyomtatványok megtekintésére. A legtöbb helyi önkormányzat az ilyen nyomtatványokat az újvidéki *Dnevnik* nyomdától szerzi be.

A 2009. december 27-e óta hatályos Anyakönyvi törvény azonban nem irányoz elő kétnyelvű nyomtatványt az születési anyakönyvi kivonat kiadására. A törvény emellett az űrlapok kidolgozásának központosítását is előírja azzal, hogy 80. szakaszának 2. bekezdésében előírja, a születési anyakönyvi kivonat nyomtatványát a Szerb Nemzeti Bank pénzverdéje készíti elő és nyomtatja. A közigazgatási és helyi önkormányzatügyi minisztérium képviselői egyik megbeszélésünk során nem tanúsítottak megértést a kétnyelvű nyomtatványok használata iránt, mert azok csak zavart okoznak és tovább bonyolítják az anyakönyvek területén már egyébként is kaotikus helyzetet. Elhangzott az is, hogy Vajdaság AT annak ellenére hozta meg a többnyelvű születési anyakönyvi kivonatokról szóló határozatot, hogy az anyakönyvek területe nem tartozik a hatáskörébe, mivel Vajdaság AT akkori statútuma 10. szakaszának 3. bekezdése a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának területére vonatkozik, amely nem terjed ki az anyakönyvekre. Elhangzott, hogy a kétnyelvű nyomtatványok kérdését a vonatkozó másodlagos jogi aktus meghozatala fogja rendezni. És valóban, később megszületett az anyakönyvek vezetésére és a születési anyakönyvi kivonatok nyomtatványára vonatkozó útmutató (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 109/09., 4/10. szám – korr. és 10/10. szám) amelynek 137. pontja előírja, hogy azokban az önkormányzati egységekben, amelyekben a statútum szerint a nemzeti kisebbségi nyelv is hivatalos használatban van, a születési anyakönyvi, a házassági kivonat és a halotti kivonat nyomtatványának hátlapjára kisebbségi nyelven és írással is kinyomtathatóak a nyomtatvány rovatai. Ez a megoldás azonban nem felel meg a kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatáról szóló törvény 7. szakasza 1. bekezdése rendelkezésének, amely szerint a hivatalos használatban levő kisebbségi nyelvű szöveget a szerb szöveg után, az alá, vagy tőle jobbra kell bejegyezni. Az utasítás nem oszlatta el a hivatalos használatban levő kisebbségi nyelven történő adatbevitellel kapcsolatos kétségeket sem, mert nem szabályozza a nyomtatványba való bejegyzés módját. A tartományi jogalkotási, közigazgatási és nemzeti kisebbségi titkárság is elfogadhatatlannak tartja, hogy a kétnyelvű születési anyakönyvi kivonatok oda süllyedjenek, hogy a rovatok szöveget kisebbségi nyelven a nyomtatvány hátlapjára nyomtassák. Az eddigi zavaros gyakorlat a miatt is elfogadhatatlan, mert az elismert jogokat nem alkalmazták kötelezően és teljes mértékben⁵¹.

⁵¹ A Tartományi Közigazgatási, Jogalkotási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság e tanulmánnyal kapcsolatos javaslatjai.

A személyi igazolványról szóló törvény 9. szakaszának 2. bekezdése előírja, hogy a személyi igazolvány nyomtatványa, a törvénnyel összhangban, a nemzeti kisebbségek nyelvén és írásával is nyomtatásra kerüljön. Az igazolvány kibocsátására vonatkozó kérelmeket feldolgozó számítógépes programba való betekintéssel megállapítottuk, hogy technikailag megoldható a személyi igazolvány nyomtatványának nemzeti kisebbségi nyelven való kidolgozása is. A „táblázat” mezőbe való megfelelő bejegyzéssel meghatározható a nyelv, amelyen az ügyfél a nyomtatvány kidolgozását kívánja. Ebben az esetben a személyi igazolvány nyomtatványának minden egyes rovatának címkéje szerb nyelven és cirill írással, angolul és a nemzeti kisebbség nyelvén és írásmódjában van feltüntetve. A számítógépes program a regionális és kisebbségi nyelvekre vonatkozó Európai Charta becikkelyezésére vonatkozó okiratban szereplő mind a tíz nyelv esetében lehetőséget ad erre. A személynév eredeti formában való bejegyzésén kívül (amiről fentebb szoltunk) a törvény előírja, hogy minden más adatot szerb nyelven és cirill írásmóddal, valamint a törvénnyel összhangban (9. szakasz 4. bekezdés), a nemzeti kisebbségek nyelvén és írásmódja szerint is bejegyezhető. Ezen kívül, A személyi igazolványokról szóló törvény (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 11/07 és 9/08 sz.) 8. szakaszának 3. bekezdése kimondja, hogy a személyazonossági igazolvány kérelmezésének űrlapján fel kell tüntetni a nyelvet és írásmódot, amelyen az igazolvány nyomtatványán az adatokat fel kell tüntetni. A személynév bejegyzésén kívül egyéb adatok nemzeti kisebbségi nyelven és írásmódjában történő bejegyzése nem valósul meg. Azokban a rendőrségi egységekben, amelyekben beszélgetést folytattunk, kategorikusan kijelentették, hogy a személynéven kívül minden egyéb adat bevitele kizárólag cirill írásmóddal történik. Az iskolai és egyetemi nyilvántartás, és ezen nyilvántartások alapján kiadandó közokiratok esetében, a hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvényen kívül az oktatás területét szabályozó törvények is relevánsak. Az általános iskoláról szóló törvény 129. szakaszának 2. bekezdése értelmében⁵² az iskola nyilvántartást vezet⁵³ a nemzeti kisebbség nyelvén is, ha a tanítás azon a nyelven folyik. A napló vezetése azon a nyelven történik, amelyen a tanítás folyik (129. szakasz, 4. bekezdés). Az iskola a következő közokiratokat adja ki: bizonyítványt, az általános iskola elvégzéséről szóló tanúsítványt, átjelentkező lapot, az idegen nyelvi vizsgáról szóló tanúsítványt (132. szakasz, 1. bekezdés), ha a tanítás nemzeti kisebbségi nyelven is folyik, abban az esetben a közokiratokat ezen a nyelven is kiadja (133. szakasz, 4. bekezdés).

⁵² A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 50/92., 53/93., 67/93., 48/94., 66/94 szám - A Szerb Köztársaság Alkotmánybíróságának 22/02., 62/03. számú határozata, - más. törvény, 64/03 - más. törvény korr., 101/05. szám - más. törvény és 72/09. szám - más. törvény.

⁵³ A nyilvántartást, az oktató-nevelési tevékenység naplóját - osztálynaplót, a vizsgák nyilvántartását - a pótvizsgákról vezetett jegyzőkönyvet, az osztályvizsgákról, a felnőttoktatás során, valamint egyéb vizsgákról készített jegyzőkönyvet, a tanulók tanév végi eredményéről, a kiadott bizonyítványokról és a tantárgyak tanárok közötti felosztásáról szóló nyilvántartás (Az általános iskoláról szóló törvény 130. szakaszának 1. bekezdése).

Egyenértékű rendelkezéseket tartalmaz A középiskoláról szóló törvény⁵⁴ (99. szakasz, 3. bekezdés, valamint 100. szakasz, 5. bekezdés), valamint A felsőfokú képzésről szóló törvény⁵⁵ (97. szakasz, 3. bekezdés, valamint 99. szakasz, 4. bekezdés).

A nemzeti tanácsok képviselőivel való megbeszélések és vizsgálataink rámutattak, hogy a kétnyelvű iskolai nyilvántartásokra vonatkozó szabályokat tiszteletben tartják, különösen azért, mert az az oktatási felügyelet is figyelmet szentel ennek a kérdésnek. Egyúttal azonban rámutattak az alábbi hiányosságokra: a) a Novi Pazar-i városi önkormányzatban elmondták, hogy az iskolai nyilvántartás vezetése, valamint a bizonyítványok kiadása szerb nyelven, cirill írásmóddal történik, b) a Medveđa Község Tupale falujában levő iskolában csak albán nyelven vezetnek nyilvántartást, c) a sidi önkormányzat közölte, hogy az erdővégi iskolában a nyilvántartást csak szerb nyelven, cirill írásmóddal vezetik, d) a Román Nemzeti Tanács képviselői fordítási hibákra, valamint a bizonyítvány-nyomtatványokban előforduló jelentős sajtóhibákra panaszkodtak, e) a Magyar Nemzeti Tanács képviselői arra hívták fel figyelmünket, hogy az egyetemeken nincs kétnyelvű leckekönyv (index), valamint diplomákat is csak szerb nyelven és a cirill írásmóddal állítják ki.

3. A topográfiai jeleknek nemzeti kisebbségi nyelven és írásmóddal történő feltüntetése

Szerbia Alkotmánya kimondja, a nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van azokban a környezetekben, ahol az összlakosság jelentős számarányát képezik, a hagyományos helyi elnevezéseket, az utcaneveket, a településeket és topográfiai jeleket saját nyelvükön kiírni (79. szakasz, 1. bekezdés). Az Európai Charta 10. szakasza 2. bekezdésének g) pontja előírja, hogy az államok kötelesek engedélyezni vagy ösztönözni a hagyományos helységnevek regionális vagy kisebbségi nyelveken való használatát, ha szükséges, akkor a hivatalos nyelvi felirattal együtt.

A topográfiai jelek használatára való jogot szavatolja a Keret megállapodás is, amely 11. szakasza 3. bekezdésében arra „kötelezi”⁵⁶ az államokat, hogy a hagyományos helységneveket, utcaneveket és a nyilvánosságnak szánt egyéb földrajzi megjelöléseket helyi nyelven is feltüntessék. Ezen túlmenően, a Keretegyezmény két alapvető feltételt határoz meg: az első, azon a területen, ahol

⁵⁴ A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 50/92., 53/93., 67/93., 48/94., 24/96., 23/02., 25/02. szám - korr., 62/03. szám - más. Törvény, 64/03. szám - más. törvény korr., 101/05. szám - más. törvény és 72/09. szám - más. törvény korr., 62/03. szám - más. törvény 64/03. szám - más. törvény korr., 101/05. szám - más. törvény és 72/09. szám - más. törvény.

⁵⁵ A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 76/05., 100/07. szám - hiteles értelmezése és 97/08. szám.

⁵⁶ A keretegyezmény enyhébb megfogalmazást tartalmaz ("a felek törekedni fognak").

az ilyen jeleket feltüntetik, *hagyományosan, jelentős* számú nemzeti kisebbségekhez tartozó személynek kell élnie;

Másodszor, elegendő igénynek kell léteznie az ilyen jelek iránt. A megfelelő topográfiai jelek, helynevek, utcák és egyéb nyilvános feliratok angol, magyar, macedón és román nyelven való feltüntetése az ezekkel az országokkal való kétoldalú megállapodások tárgyát képezik⁵⁷. A törvény túlmutat a Keretegyezmény által meghatározott szabványokon, mert ennek a jognak az érvényesítéséhez nem szabja feltételeként az „elegendő igény” meglétét. A nemzeti kisebbségi nyelven való topográfiai megjelölésekre való jogot A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény is tartalmazza (11. szakasz 4. bekezdés és 19. szakasz). A topográfiai megjelölések kérdése szempontjából A helyi önkormányzatokról szóló törvény 93. szakasza is releváns. A 93. szakasz 1. bekezdése a helyi önkormányzati tanács illetékességébe utalja az utcák, terek, városrészek, falvak és más lakott településrészek nevével való döntés meghozatalát, amihez előzetesen jóváhagyást kap a helyi önkormányzatok kérdésére illetékes minisztériumtól. Ugyanezen törvény 93. szakaszának 2. bekezdése szerint azokban a helyi önkormányzatokban, ahol a nemzeti kisebbségi nyelv is hivatalos használatban van, az önkormányzati tanács a helyi önkormányzat egységeinek, a településeknek, tereknek, utcák nevének megváltoztatására irányuló folyamatban ki kell kérniük az adott nemzeti tanács véleményét.

Vajdaság AT szintjén a topográfiai megjelölések kérdését Vajdaság Képviselőházának a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatára egyes kérdéseinek részletes szabályozására vonatkozó rendelete határozza meg. A rendelet 6. szakaszának 1. bekezdése leszögezi, hogy azokon a területeken, amelyeken nemzeti kisebbségi nyelv van használatban, a helyneveket és egyéb földrajzi neveket, az utcák, terek nevét, a szervek és szervezetek nevét, a közvállalatok, intézmények és szolgálatok neveit, értesítéseket és figyelmeztetéseket, további más nyilvános feliratokat az adott nemzeti kisebbségi nyelven, e nyelv helyesírása és hagyományai szerint is ki kell írni. Az említett rendelet kimondja, hogy a városok, községek és települések nemzetiségi kisebbségi nyelvű hagyományos nevét az adott nemzeti kisebbség nemzeti tanácsa állapítja meg (7. szakasz, 1. bekezdés). Ha ezt valamely nemzeti kisebbségi tanács nem teszi meg, akkor a fenti neveket Vajdaság AT Végrehajtó Tanácsa teszi meg a helyi önkormányzati egységeknek, a nemzeti kisebbségi szervezeteknek, továbbá az adott nemzeti kisebbség nyelvi, történelmi és földrajzi szakembereinek közreműködésével (7. szakasz, 2. bekezdés). A nemzeti tanácsoknak a városok, községek és települések nemzetiségi kisebbségi nyelvű hagyományos neve

⁵⁷ Megállapodás Horvátországgal, 6. szakasz, 2. bekezdés, 7. sor; Megállapodás Magyarországgal, 5. szakasz, 5. bekezdés; Megállapodás Macedóniával, 3. szakasz, 2. bekezdés; Megállapodás Romániával 3. szakasz 2. bekezdés.

meghatározásával kapcsolatos illetékességére vonatkozó kétségeket A nemzeti tanácsokról szóló törvény oszlatta el, amely 22. szakaszának 1. fejezetében kifejezetten előírja, hogy a helyi önkormányzatok, a települések és egyéb földrajzi nevek nemzetiségi nyelvű hagyományos elnevezéseit a nemzeti tanács határozza meg, ha a helyi önkormányzat vagy település területén a kisebbségi nyelv hivatalos használatban van.

A törvénynek a topográfiai jelölések nemzetiségi nyelven is történő kiírására vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazása nem egységes, és egyetlen helyi önkormányzati egységben sem felel meg teljes mértékben az jogi keretek szabványainak. A közhatalmi hatáskört betöltő szervek és szervezetek nevének feltüntetésével kapcsolatban különbségek vannak attól függően, hogy a helyi önkormányzati egységének vagy a köztársaság hatáskörébe tartoznak-e. Azok a szervek és szervezetek, amelyek annak a helyi önkormányzatnak a hatáskörébe tartoznak, amelyben a nemzetiségi nyelv hivatalos használatban van, leginkább tiszteletben tartják a szervek, vagy szervezetek nevének nemzetiségi nyelven való feltüntetésére vonatkozó kötelezettséget. A köztársasági hatóságok és közvállalatok azonban figyelmen kívül hagyják a törvényi rendelkezéseket, és szerb nyelven, cirillírással tüntetik fel a fenti szervek neveit. Ennek az állapotnak az oka az állami szervek központosított szervezési struktúrája, és annak a mechanizmusnak a hiánya, amely alapján kezdeményezhető lenne ennek a gyakorlatnak a módosítása és a jogszabályok betartása.

A településnevek feltüntetésével kapcsolatban a leggyakoribb jelenség a cirill betűs felirat latin betűs átírása. Ez leggyakoribb Közép-Szerbiában, ahol a nemzeti kisebbségi tanácsokról szóló törvény elfogadásáig nem szabályozták, hogy kinek a hatáskörébe tartozik a nemzeti kisebbségek által lakott települések hagyományos nevének meghatározása⁵⁸. Vajdaságban felállították a nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos elnevezéseket feltüntető helységnévtáblákat, ám gyakori, hogy a nem kerül többnyelvű tábla a lakott terület minden bejáratához. Az utcák és terek neveit jelölő táblák ritkán következetesen kétnyelvűek, és azok is leginkább Vajdaság néhány önkormányzatának területén. Zentán, Szenttamáson, Ópázován következetesen betartják a szabályokat, míg pl. Antalfalván az utcák és terek nevei szerbül és szlovákul vannak feltüntetve, annak ellenére, hogy magyarul és románul is fel kellene tüntetni őket. Alibunár községben a feliratok szerb és román nyelvűek, ám fel kellene tüntetni szlovákul is. A többnyelvű településnevek feltüntetésére vonatkozó szabályok következtelen alkalmazásának okát leggyakrabban a helységnévtáblák elkészítésének és elhelyezésének túl nagy költségében, a táblafelállítás

⁵⁸ A Bolgár Nemzeti Tanács képviselői felhívták a figyelmet, hogy több településnek nincs feltüntetve bolgár nyelvű hagyományos elnevezése, annak ellenére, hogy többségében bolgár nemzeti kisebbség lakja.

illetékessége körüli érdekütközésben, és a többnyelvű táblák megrongálásával kapcsolatos gondokat jelölték meg.

4. A nemzeti kisebbségi nyelvek használata a közigazgatási eljárásokban

A közigazgatási eljárások során való saját nyelv használatának a joga egyike azoknak a legfontosabb jogoknak, amelyek a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatából erednek, hiszen a „hivatalos” nyelvhasználat kifejezés a polgárok állami szervekkel való kommunikációját fedi. A nemzeti kisebbségek tagjainak a kormányzati struktúrákkal való nemzeti kisebbségi nyelven való kommunikációja a következő módon érvényesülhet: a teljes eljárás e nyelven történő lefolytatásával, vagy az ügyfél, vagy pedig az eljárásban részt vevő másik fél azon jogán keresztül, hogy a szerb nyelven folytatott eljárás során saját nyelvét használja. Az Alkotmány mindkét jogot garantálja.

A nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van azokon a területeken, ahol ők alkotják a lakosság jelentős hányadát, arra, hogy az állami szervek és a közhatalmat gyakorló hatóságok az ő anyanyelvükön folytassák le az eljárást (A Szerb Köztársaság Alkotmánya, 79. szakasz, 1. bekezdés). A közhatalmat gyakorló eljárásban, amely szerb nyelven folyik, nemcsak a nemzeti kisebbségek tagjainak van joguk saját nyelvük használatára, hanem az Alkotmány 199. szakasza 1. bekezdése szerint minden személynek, akinek a jogairól vagy kötelességéről döntenek. Európai Charta becikkelyezésével Szerbia a nemzeti jogalkotásában szereplő szabványoknál alacsonyabb intenzitású intézkedéseket fogadott el, mert ezek alapján csak a szóbeli és írásbeli észrevételek⁵⁹, dokumentumok⁶⁰ és kérelmek⁶¹ nyújthatóak be a nemzeti kisebbség nyelvén is.

A nemzeti kisebbségi nyelv használatát az állami szervekkel való kommunikációban a Keretegyezmény 10. szakaszának 2. bekezdése is előírja, ám tág teret biztosít az államok számára a mérlegelésre. Az említett rendelkezés előírja a nemzeti kisebbségi nyelv használatának lehetőségét nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által hagyományosan, vagy jelentős számban lakott területeken, amennyiben ezek a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a *valós* szükségletnek. Ám az állam kötelezettsége tekintetében enyhült a megfogalmazás és úgy hangzik, hogy *erőfeszítéseket tesz arra, hogy lehetőség szerint*, biztosítsa e személyek és a közigazgatási hatóságok közötti kisebbségi nyelv használatát elősegítő

⁵⁹ Európai Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, 10. szakasz 1. bekezdés, és 10. szakasz 2. bekezdés b) (V) pont.

⁶⁰ Európai Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, 10. szakasz 1. bekezdés a) (IV) pont

⁶¹ Európai Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, 10. szakasz 10. bekezdés, c) pont.

feltételeket. A Horvátországgal, Magyarországgal, Macedóniával és Romániával kötött kétoldalú megállapodásokkal Szerbia arra kötelezte magát, hogy ezen kisebbségek számára lehetővé fogja tenni a közigazgatási szervek és a közhatalmat gyakorló szervezetek előtt is anyanyelvük használatát⁶². A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 4. bekezdése értelmében a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használata ezeknek a nyelveknek a közigazgatási eljárásban való használatát, valamint közigazgatási eljárás e nyelveken való lefolytatását is magában foglalja. A törvény továbbá előírja a nemzeti kisebbségi nyelv használatát a közhatalmi jogosítvánnyal felruházott szervek és a polgárok közötti kommunikációban.

A közigazgatási eljárás szerb nyelven zajlik⁶³, de bizonyos körülmények között folytatható a nemzeti kisebbség nyelvén is. A közigazgatási eljárásra sor kerülhet a kisebbségi nyelven is, ha a közigazgatási eljárásban az első fokon születik döntés, ha az eljárást lefolytató szerv az eljárást a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelven folytatja és ha valamely fél azt követeli, hogy az eljárást ezen a nyelven folytassák le⁶⁴. A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény kötelezi az eljárást vezető hivatalos személyt, hogy tájékoztassa a felet arról, mely nyelvek vannak hivatalos használatban az adott szerv illetékességének területén, és felkérje, hogy nyilatkozzon, milyen legyen az eljárás nyelve (13. szakasz, 2. bekezdés). A hivatalos személynek kötelessége jegyzőkönyvben rögzíteni ezt a tényt, valamint azt is, hogy mely nyelv lesz az eljárás nyelve (13. szakasz, 4. bekezdés). A nemzeti kisebbségi nyelven folytatott eljárás során az ügyfél és a szervezetek közötti teljes írásbeli és szóbeli kommunikáció (kérelmek, felhívások, nyilatkozatok stb.) azon a nyelven történik, a jegyzőkönyv és a döntések pedig, hiteles szöveggként szerb nyelven cirill írásmóddal és nemzeti kisebbségi nyelven készülnek⁶⁵. A közigazgatási eljárási formanyomtatványokra vonatkozó szabályozás szerint (A JSZK Hivatalos Közlönye, 8/99. szám és 9/99. szám – korr.) azokban a szervezetekben, ahol a közigazgatási eljárás nemzeti kisebbségi nyelven és írásmóddal is folyik, az előírt formanyomtatványoknak a szerb nyelvű cirill írásmóddal írt szöveggel párhuzamosan tartalmazniuk kell az adott nemzeti kisebbség nyelvén és írásmódjával írt szöveget is, azzal a megkötéssel, hogy tartalmaznia kell minden szükséges elemet (a Szabályzat 6. szakasza.)

⁶² A Horvátországgal kötött megállapodás, 6. szakasz 2. bekezdésének 1. sora, A Magyarországgal kötött megállapodás, 3. szakasz 2. bekezdés, A Macedóniával kötött megállapodás, 3. szakasz 2. bekezdés, A Romániával kötött megállapodás, 3. szakasz, 2. bekezdés.

⁶³ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény, 12. szakasz, 1. bekezdés, A közigazgatási eljárásról szóló törvény, (A JSZK Hivatalos Közlönye, 33 /97. és 31/01.szám).

⁶⁴ Lásd: A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 12. szakaszának 1. bekezdését és 2. szakaszának 4. bekezdését, valamint A közigazgatási törvény 16. szakaszának 1. bekezdését.

⁶⁵ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 14. szakaszának 1. bekezdése.

A közigazgatási eljárás nemzeti kisebbségi nyelven történő lefolytatására való jog csak az elsőfokú eljárásra korlátozódik, a másodfokú eljárás szerb nyelven folyik, azzal, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó ügyfeleknek joguk van az eljárás során saját nyelvük használatára⁶⁶. A hivatalos nyelvhasználati törvény megszabja az elsőfokú szerv azon köteleességét, hogy a másodfokú végzést, határozatot, jegyzőkönyvet, beadványt, a másodfokú eljárásban hozott és a másodfokú eljárással kapcsolatos iratokat és egyéb iratokat, az elsőfokú szerv vagy szervezet lefordítja arra a nyelvre, vagy nyelvekre, amelyeken az elsőfokú eljárás folyt (15. szakasz 2. bekezdés).

Azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségi nyelv nincs hivatalos használatban, az eljárást folytató szervek, illetve szervezetek a jogukat és kötelezéseiket náluk érvényesítő nemzetiségiek számára kötelesek biztosítani, hogy az előttük folytatott eljárásban saját nyelvüket és írásukat használják, azon nyújtsák be kérvényüket, a fellebbezést, a keresetet, a javaslatot, a folyamodványt és egyéb beadványt, továbbá keresésre az ő nyelvén küldjék meg a jogaira és kötelezettségeire vonatkozó végzés, ítélet és egyéb irat kiadványait, valamint a bizonyítványt, bizonylatot, igazolást és egyéb iratot. Az eljárásban részt vevő nemzetiségi követelésére a jegyzőkönyvet vagy annak bizonyos részeit le kell fordítani a nemzetiségi nyelvre⁶⁷. A kisebbségi nyelvről és nyelvre való fordítás költségeit az eljárást folytató hatóság viseli, vagyis költségvetésből finanszírozott (A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény, 17. szakasz, 4. bekezdés). A kisebbségi nyelv használatának joga alapvető eljárási jog a közigazgatási eljárásban, ezért sérülése fellebbezést vonhat maga után. Ezen kívül e jog megsértése okot adhat az eljárás megismétlésére⁶⁸.

A nemzeti kisebbségi nyelvek közigazgatási szervek előtti használata a gyakorlatban nem gyakori, és csak kivételesen alkalmazott. Ehhez egyrészt az állami hatóságok viszonyulása járul hozzá, mivel nem rendelkeznek megfelelő kapacitással a hatáskörük alá tartozó területeken hivatalos használatban levő minden nyelv egyenrangú használatára, és nem ösztönzik a nemzeti kisebbségi nyelvek használatát, valamint az ügyfelek azon igyekezete is hozzájárul, hogy minél gyorsabban és egyszerűbben folytatódjék le a közigazgatási eljárás. Mivel a kisebbségi nyelven folytatott eljárás, vagy annak használata megnehezíti az eljárást, a saját nyelv használatára vonatkozó követelés mögött az eljárás késleltetésére, vagy az ügyfél számára hátrányos döntés meghozatalának elhalasztására irányuló szándék rejtőzik. A köztársasági szervezeti egységekben,

⁶⁶ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 15. szakaszának 1. bekezdése

⁶⁷ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény, 16. szakasz 1. bekezdés, és 17. szakasz 2. és 3. bekezdés. A közigazgatási eljárási törvény vonatkozó 16. szakaszának 2. bekezdése.

⁶⁸ A közigazgatási eljárási törvény 239. szakaszának 11. pontja szerint, az olyan eljárást meg kell ismételni, amelyben a végső döntés született, ám az eljárásban részt vevő személy nem kapott lehetőséget arra, hogy saját nyelvét és írását használja.

azokon a területeken, ahol a kisebbségi nyelv is hivatalos használatban van, a közigazgatási eljárások szerb nyelven és írásmóddal történik, valamint a nemzeti kisebbségekhez tartozó polgár és az adott hatóság közötti teljes kommunikáció szerb nyelven folyik. Kisebbségi nyelvet leggyakrabban az ügyfél jogairól, kötelezettségeiről vagy az ügy körülményeiről való szóbeli tájékoztatása alkalmával használják.

A közhatalmat gyakorló szervekkel való hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelven történő kommunikációra vonatkozó jog nem érvényesül. A nemzeti kisebbségi nyelv használatának tekintetében valamivel jobb a helyzet a helyi önkormányzati hatóságok esetében, ám ezen a szinten sem felel meg az előírásoknak. Az önkormányzatok között ki kell emelni Szabadka várost, amely szavatolta a hatékony hivatalos nyelvhasználathoz szükséges kapacitásokat⁶⁹. Zenta Községben az eljárás általában szerb nyelven folyik, az önkormányzat azonban, ha a polgárok kéri, képes az eljárás magyar nyelven történő lefolytatására is. A gyakorlat arra utal, hogy a legtöbb önkormányzatban az eljárás szerb nyelven folyik, és csak a polgárok kérésére folytatják kisebbségi nyelven tolmács segítségével.

5. A nemzeti kisebbségi nyelvek bírósági eljárásban való használata

A hivatalos kisebbségi nyelvhasználat a bíróságok előtt oly módon valósul meg, hogy a bírósági eljárást a kisebbség nyelvén folytatják le, vagy ha az eljárás nem ezen a nyelven folyik, az adott nyelvhasználatban van az eljárás során. A bírósági eljárások kisebbségi nyelven való lefolytatása, valamint e nyelvek bírósági eljárásokban való használata alkotmányban garantált jog, azzal, hogy bizonyos különbségek léteznek a szabályozásban. Annak lehetősége, hogy a bírósági eljárást nyelven szerb nyelvtől eltérő nyelven folytassák, csak a nemzeti kisebbségek nyelvére vonatkozik, emellett csak azokra a környezetekre, amelyekben a nemzeti kisebbségek az összlakosság jelentős számarányát képezik. (Alkotmány, 79. szakasz, 1. bekezdés).

A bírósági eljárásban saját nyelv használatára való jog azonban nemcsak a nemzeti kisebbségi személyeknek van fenntartva, hanem mindenkinek joga van saját nyelvének használatára, amikor a jogairól vagy a kötelességeiről döntenek egy eljárásban (Alkotmány, 199. szakasz, 1. bekezdés). Az Alkotmány 32. szakaszának 2. bekezdése ingyenes tolmácsra való jogot biztosít mindenkinek, aki nem beszél vagy nem érti azt a nyelvet, amely a bíróságon hivatalos használatban van.

⁶⁹ Az ügyfél a városi szolgáltató központ minden tolóablak-szolgáltatán a hivatalos használatban levő három nyelv bármelyikén kaphat információt, minden formanyomtatványt kinyomtatnak ezeken a nyelveken is, emellett fordítószolgálat is létezik.

Az Európai Charta 9. szakasza védi a regionális és kisebbségi nyelvek bírósági eljárásokban való használatát. Ebben az értelemben Szerbia kötelezettséget vállalt arra, hogy a büntetőeljárásban a nemzeti kisebbséghez tartozó vádlott számára szavatolja saját nyelvének használatát, és biztosítja, hogy az akár írásban vagy szóban közölt kérelmeket és a bizonyítékokat ne tekintsék elfogadhatatlannak pusztán azért, mert a nemzeti kisebbségek nyelvén fogalmazták meg őket (9. szakasz, 1. bekezdés, a) pont (ii) és (iii)) albekezdés. A polgári peres eljárások tekintetében és a közigazgatási eljárások esetében Szerbia kötelezte magát, megengedi, hogy amennyiben szükséges, hogy az ügyfél személyesen megjelenjen a bíróság előtt, bármiféle további költség nélkül, saját nyelvét használhatja (9. szakasz, 1. bekezdés, b)(ii) és c) (ii) pont. Szerbia továbbá arra is kötelezte magát, hogy ezen intézkedések végrehajtása és a fordítói szolgáltatás igénybe vétele nem jár külön költséggel az érintett személyek számára (9. szakasz, 1. bekezdés, d) pont. Szerbia emellett a becikkelyezéssel elfogadta a 9. szakasz 2. bekezdésének a, b és c, pontjait, amelyek kötelezik az államokat, hogy nem minősítenek érvénytelennek különböző jogi dokumentumokat csak azért, mert a regionális vagy kisebbségi nyelven szólnak.

A Keretegyezmény nem szabályozza a kisebbségi nyelvek igazságszolgáltatásban való használatának kérdését, de e nyelvek használatát, bizonyos feltételek mellett, a közmegebízattal felhatalmazott szervekkel való kommunikációra korlátozza (10. szakasz, 2. bekezdés).

A Horvátországgal, Magyarországgal, Macedóniával és Romániával kötött kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések az országot arra kötelezik, hogy e kisebbségek számára tegye lehetővé a bírósági eljárásban saját nyelvük használatát⁷⁰.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény a legtágabb értelemben lehetővé teszi a nemzeti kisebbségi nyelveknek bíróságokon való használatát, mivel a 11. szakasz 4. bekezdése előírja a nemzetiségi nyelvek bírósági eljárásban való használatát, valamint a bírósági eljárás e nyelveken való lefolytatását is. A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy az elsőfokú büntető-, polgári vagy más eljárásban (pl. peren kívüli vagy büntetőeljárásban), amikor a polgárok jogairól és kötelességeiről döntenek, az eljárás a bíróságon hivatalos használatban levő kisebbségi nyelven is folytatható. Ha a bíróság hatáskörébe tartozó területen

⁷⁰ A Horvátországgal kötött megállapodás 6. szakasza 2. bekezdés 1. sora, A Magyarországgal kötött megállapodás 5. szakaszának 3. bekezdése, A Macedóniával kötött megállapodás 3. szakaszának 2. bekezdése, A Romániával kötött megállapodás 3. szakaszának 2. bekezdése. Meg kell jegyezni, hogy ezeknek a rendelkezések szövege nem azonos minden megállapodás esetében. A Magyarországgal való megállapodás kifejezetten a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogáról beszél, a többi megállapodás az állam kötelezettségét hangsúlyozza, és különböző kifejezéseket használ ("megengedni" a Romániával kötött, "biztosítani" a Horvátországgal, és "lehetővé tenni" a Macedóniával kötöttben)

nemzetiségi (egy vagy több) nyelv hivatalos használatban van, abban az esetben a bíróság erről köteles tájékoztatni a felet/feleket, és felkérni őket, hogy nyilatkozzanak, mely nyelven folytassák le az eljárást, és ezt jegyzőkönyvbe kell foglalnia. Az eljárás lefolytatásának nyelvéről a bíróság előzetesen dönt, ebben azonban nagyban korlátozzák A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény rendelkezései. E törvény 12. szakaszának 4-6. bekezdése határozza meg az eljárás nyelve kijelölésének szabályait. Az eljárás a bíróságon hivatalos használatban levő kisebbségi nyelven kerül lefolytatásra, ha csak az egy fél vesz részt benne, és az megköveteli, hogy az eljárást az adott nyelven folytassák le. Az eljárás abban az esetben is lefolytatható a bíróságon hivatalos használatban levő kisebbségi nyelven, ha abban több fél vesz részt, feltéve, ha a felek egyetértenek abban, hogy az eljárást az adott nyelven folytassák. Amennyiben ilyen megállapodás nem jön létre, az egyik fél pedig azt kéri, hogy az eljárás szerb nyelven legyen, akkor azt szerb nyelven kell lefolytatni. Ezért a bíróságnak általában csak akkor van joga dönteni az eljárás nyelvéről, ha a felek erről nem tudnak egyetértésre jutni, és amikor egyik fél sem követeli, hogy az eljárást szerb nyelven folytassák.

Ha az elsőfokú eljárás egy nemzeti kisebbségi nyelven folyik, abban az esetben a fél/felek, minden beadványt az adott nyelven terjesztenek a bíróság elé, a bíróság is ezen a nyelven adja át a bírósági kiadványokat, a jegyzőkönyv, valamint az elsőfokú eljárásban és eljárással hozott döntések hiteles szövegét szerb és azon a nemzetiségi kisebbségi nyelven dolgozzák ki, amelyen az eljárás folyik.

A másodfokú eljárás mindig szerb nyelven folyik, a benne részt vevő nemzeti kisebbséghez tartozó feleknek pedig joguk van az eljárás során saját nyelvük használatára. A másodfokú eljárásban és az azzal kapcsolatos írásos beadványokat arra a nyelvre fordítják, amelyen az elsőfokú bíróság előtt az elsőfokú eljárás folyt.

Ha az eljárás nem a saját nyelvén folyik, abban az esetben a nemzeti kisebbséghez tartozó félnek az eljárás során joga van saját nyelvének használatára. Az eljárási törvények kötelezik a bíróságot, hogy tájékoztassa az eljárásban részt vevő feleket és egyéb résztvevőket arról, hogy a saját nyelvükön, tolmács segítségével, kísérhetik figyelemmel a bíróság előtti szóbeli eljárást. Jegyzőkönyvbe veszik, hogy a bíróság tájékoztatta a feleket, és annak tartalmaznia kell a fél, vagy felek nyilatkozatát is⁷¹. A hivatalos nyelv- és

⁷¹ A polgári perrendtartásról szóló törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 125/04. és 111/09. szám) 96. szakaszának 2. bekezdése, A büntetőeljárásról szóló törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 70/01. és 68/02. szám és a Hivatalos Közlöny 58/04., 85/05., 115/05., 85/05. szám – a 49/07., 20/09. szám, más. törvény – és a 72/09. sz. más. törvény) 9. szakaszának 3. bekezdése, továbbá A szabálysértési törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 101/05., 116/08. és 111/09. szám) 86. szakaszának 4. bekezdése.

íráshasználtról szóló törvény (16. szakasz, 1. bekezdés. 1-3 pont) szerint, az állami szerveknek (ebben az esetben a bíróságnak) amelyekben a kisebbségi nyelv nincs hivatalos használatban, kötelességük a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára, jogaik és kötelezettségeik gyakorlásában biztosítani, hogy saját nyelvüket és írásukat használhassák az eljárásban és ezen a nyelven nyújthassanak be minden panaszt, fellebbezést, keresetet, javaslatot. folyamodványt és egyéb beadványt, hogy kérésükre saját nyelven kapják kézhez a döntéseket, ítéleteket és egyéb döntéseket, amelyekben jogaikról és kötelezettségeikről döntenek. Ugyanez a törvény 17. szakaszának 1. bekezdésével lehetővé teszi, hogy a jegyzőkönyvet, vagy annak egyes részeit a nemzeti kisebbségi nyelvre fordítsák, ha azt az eljárásban részt vevő nemzeti kisebbség tagja kéri. Ezen kívül, az eljárásban részt vevő nemzeti kisebbségi személy kérheti, hogy a felek, tanúk, szakértők és más az eljárásban részt vevő személyek szerb nyelven tett nyilatkozatait fordítsák le az ő nyelvére (17. szakasz, 2. bekezdés). Az eljárási törvények előírják, hogy ha egy fél, vagy az eljárás egyéb résztvevője a saját nyelvét használja (amely nem az eljárás nyelve), szóbeli fordításra kerüljön mindaz, ami az eljárás során elhangzik, valamint minden dokumentum és egyéb más írásos bizonyíték⁷². 72 A polgári perrendtartásról szóló törvény 98. szakaszának 1. bekezdése, valamint A büntetőeljárásról szóló törvény 8. szakaszának 1. bekezdése szerint a panaszokat, fellebbezéseket és egyéb beadványokat azon a nyelven kell benyújtani a bíróságnak, amely hivatalos használatban van a bíróságon. Ezen túlmenően, A polgári perrendtartás 98. szakaszának 2. bekezdése előírja, hogy a felek és az eljárás egyéb résztvevői beadványaikat azon a nemzetiségi nyelven is a bíróság elé terjeszthetik, amely nincs hivatalos használatban a bíróságon, ha az összhangban van a törvénnyel. A büntetőeljárási törvény nem tartalmaz ilyen rendelkezést. A bíróság a feleknek és az eljárás más résztvevőinek kiadványait szerb nyelven juttatja el; az eljárásban részt vevő nemzetiségi kisebbségi felek és más résztvevők számára a bíróság az adott nemzetiségi nyelven juttatja el kiadványait, feltéve, hogy a nyelv hivatalos használatban van a bíróságon, azon a kisebbségi nyelven juttatja el, amelyet azok az eljárás során használnak⁷³. A fenti két eljárási törvénynek, valamint A hivatalos nyelv- és íráshasználtról szóló törvénynek a rendelkezései nincsenek összhangban, mert ahogyan már említettük, A hivatalos nyelv- és íráshasználtról szóló törvény 16. szakaszának 1. bekezdése előírja, hogy azok a szervek, amelyekben a nemzetiségi nyelv nincs hivatalos használatban, kötelesek az azt kereső nemzetiségi kisebbségi személyeknek az ő nyelvén megküldeni a jogaira és kötelezettségeire vonatkozó végzés, ítélet és egyéb irat kiadványait.

⁷² A polgári perrendtartásról szóló törvény 96. szakaszának 1. bekezdése, A büntetőeljárásról szóló törvény 9. szakaszának 2. bekezdése, A szabálysértési eljárásokról szóló törvény 86. szakaszának 3. bekezdése.

⁷³ A polgári perrendtartásról szóló törvény 97. szakasza, valamint A büntetőeljárásról szóló törvény 10. szakaszának 1. és 2. bekezdése.

A bírósági eljárás során a nemzetiségi nyelvre és nyelvről való fordítást tolmácsok végzik⁷⁴. A fordítási költségek a bíróság költségeit terhelik⁷⁵.

A saját nyelv és írás használatára való jog a felek által élvezett fontos eljárási jog, ezért sérülése az eljárás súlyos megsértését jelenti⁷⁶. Ha a magasabb fokú bíróság a fellebbezési eljárásban megállapítja, hogy a bíróság, amelynek határozatát megtámadták, elutasította az eljárásban részt vevő felek saját nyelv és írás használatára irányuló kérését, törlik az ítéletet és az ügyet visszautalják az elsőfokú bírósághoz.

Az elemzés végzésének idején még mindig érvényben van a régi bírósági hálózat, amelyben volt lehetőség arra, hogy a községi bíróságokon az eljárásokat az adott község területén hivatalos használatban levő kisebbségi nyelven is lefolytathassák. Ugyanakkor a kutatás során tudomásunkra jutott, hogy a közép-szerbiai bíróságokon az eljárásokat nem folytatják nemzeti kisebbségi nyelven.

- A bujanovaci Községi Bíróságon nem voltak meg a feltételek az eljárások albán nyelven való lefolytatásához, és nem is nyújtottak be kérelmet az eljárás e nyelven való lefolytatása érdekében.

- Az akkori bosilegradi Községi Bíróságon úgy vélték, hogy nincs jogi alapja az eljárás bolgár nyelven történő lefolytatásának, mert az önkormányzati alapokmánya előírja, hogy a bolgár nyelv hivatalos használata az önkormányzatban kerül bevezetésre, a bíróság azonban állami szerv.

- Azokon a bíróságokon, amelyeknek területén a bosnyák nyelv hivatalos használatban van, az eljárások szerb nyelven folynak.

Vajdaságban megállapítottuk, hogy az eljárások szerb nyelven folynak, néhány bíróságon azonban (Szabadka, Nagybecskerek, Temerin, Zenta) az eljárások magyar nyelven is zajlanak, de a jegyzőkönyvek és döntések főleg szerb nyelvűek.

Az igazságszolgáltatás új szervezése két módon hatott ki az eljárás a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelven is történő lefolytatásának lehetőségére. Először is, a legtöbb községi bíróság, ahol a

⁷⁴ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 17. szakaszának 3. bekezdése; A polgári perrendtartásról szóló törvény 96. szakaszának 3. bekezdése, A büntetőeljárásról szóló törvény 9. szakaszának 4. bekezdése, a Szabálysértési eljárásokról szóló törvény 86. szakaszának 5. bekezdése.

⁷⁵ A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény 17. szakaszának 4. bekezdése; A polgári perrendtartásról szóló törvény 99. szakasza; A büntetőeljárásról szóló törvény 193. szakaszának 4. és 5. állásfoglalása; A polgári perrendtartásról szóló törvény 136. szakasza.

⁷⁶ A polgári perrendtartásról szóló törvény, 361. szakasz 2. bekezdés, A büntetőeljárásról szóló törvény, 368. szakasz 1. bekezdés 3. pont, A szabálysértési eljárásról szóló törvény, 234. szakasz, 1. bekezdés, 4. pont.

kisebbségi nyelv hivatalos használatban volt, megszűnt ebben a minőségében, és egy elsőfokú bíróság egységévé vált. Bár az új körülmények között megmaradt annak lehetősége, hogy a bírósági egységben az eljárás kisebbségi nyelven történjék⁷⁷, mégis felmerül a kérdés, hogy az elsőfokú bíróság székhelyén is lefolytatható-e az eljárás az adott hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelven, hivatalos használatban van. A másik probléma az új alapfokú bíróságok szerkezeti összetettségéből ered, amelyhez több hivatalos használatban levő kisebbségi nyelvvel rendelkező bírósági egység került. Az ilyen esetek különösen Vajdaság Autonóm Tartomány területén levő bíróságokon vannak jelen, ahol az alapfokú bíróságok összetételébe több olyan községi bíróság lépett be, amelyekben különböző kisebbségi nyelvek voltak használatban. Ez felveti a bíróságok és a bírák kapacitásának a kérdését, hogy az új struktúrában szavatolják a kisebbségi nyelven történő eljárásra való jogot. Bár a bírák megválasztásakor, amire az új bírósági hálózat kialakítását követően került sor, figyelembe kellett volna venni a nemzetiségi összetételét, és a nemzeti kisebbségek megfelelő képviselőjét, különösen a környezet nyelvének ismeretét, nincsenek megbízható adatok arról, hogy milyen mértékben, és valójában figyelembe vették-e ezt a feltételt a bíróválasztás során.

Különböző okra vezethető vissza, hogy miért van kevés kisebbségi nyelven folytatott eljárás. Az első az, hogy a hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény szerint a bírósági eljárás akkor folytatható kisebbségi nyelven, ha csak egy fél vesz részt benne (pl. a peren kívüli eljárásban), amikor azonban több fél vesz részt benne (mint a bírósági eljárásokban leginkább), akkor csak abban az esetben, ha egyik fél nem követeli, hogy az eljárás szerb nyelven történjék. Másodszor, a kisebbségi nyelven folyó eljárás menetét káderproblémák is bonyolítják. Ahhoz, hogy az eljárás kisebbség nyelven történjék, elengedhetetlen, hogy a bíró, a jegyzőkönyvvezető, az ügyvédek képesek legyenek eljárási cselekményeket végrehajtani ezen a nyelven. Tekintettel arra, hogy az oktatási rendszerben nem fejlődött ki a nemzetiségi nyelveken a jogi képzés és jogi terminológia, továbbá nem állították fel a kritériumokat és értékelési módszereket a kisebbségi nyelvtudás felmérésére, ez gátolja a nemzeti kisebbségek nyelvének bírósági használatát. Harmadszor, technikai problémák is akadnak, amelyek abban nyilvánulnak meg, hogy a fontos jogszabályokat (anyagi és eljárási), amelyeket az eljárásokban alkalmazni kell, nem lefordították kisebbségi nyelvekre, ami nagyban megnehezíti a munkát. Ezen felül, mivel a kisebbség nyelvén lefolytatott eljárásban a dokumentumokat (jegyzőkönyvek, határozatok) két nyelven vezetik, ez tovább bonyolítja a folyamatot. Negyedszer,

⁷⁷ A bíróságokról szóló törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 116/08. és 104/09. szám) 10. szakaszának 5. bekezdése szerint, a törvénnyel összhangban, a bíróságokon, bíróságok székhelyén kívüli szervezeti egységekben, és bírósági egységekben hivatalos használatban vannak más nyelvek és íráások. Az új bírósági ügyrend (A SZK Hivatalos Közlönye, 110/09. szám) 108. szakaszának 1. bekezdése kimondja, hogy a különleges előírásokkal összhangban, az eljárások kisebbségi nyelven is lefolytathatóak, ha a kisebbségi nyelv a bíróság kihelyezett egységeiben

azért, hogy az eljárás minél hamarabb befejeződjön, a felek nem kérik, hogy az eljárást kisebbségi nyelven folytassák le. Sőt, az ilyen irányú keresetek általában pont az eljárás késleltetése miatt kerülnek benyújtásra.

A kisebbségi nyelv eljárásban való használatára való jog érvényesítése szempontjából valamivel jobb a helyzet. Mivel a nyelvhasználatra való jog alapvető jog, megsértése miatt az ítélet visszavonható, ezért a bíró tudatja a felekkel, hogy az eljárás során joguk van saját nyelvüket használni. A kérdés az, hogy a bírák megfelelő módon ismertetik-e a felekkel az erre való jogot, továbbá, hogy ez az ismertetés talán néha szuggesztív is, ám ez nem túl fontos, mert a feleknek van ügyvédjük. Ha az eljárásban részt vevő egyik vagy másik fél kinyilvánítja, hogy saját nyelvét kívánja használni, akkor a bíróság tolmácsot alkalmaz. Az eljárások során a nyelvhasználat elsősorban a tárgyaláson való szóbeli kommunikációra vonatkozik. A kiadványokat általában szerb nyelven nyújtják át, a bíróságok zöme pedig nem rendelkezik többnyelvű formanyomtatvánnyal. A kisebbségi nyelv használatára való jog érvényesítésében felmerülő egyik probléma pénzügyi jellegű. A tolmácsolás és fordítás költségei a bírósági költségvetést terhelik, amelynek kidolgozása során gyakran nem, vagy nem eléggé veszik figyelembe, hogy többnyelvű környezetről van szó.

6. Nemzeti kisebbségek nyelvek a választási folyamatban

A nemzeti kisebbségekről szóló törvény értelmében (11. szakasz 4. bekezdés), a hivatalos kisebbségi nyelvhasználat magában foglalja a szavazólapon és választási anyagon való nyelvhasználatot is. A nemzeti kisebbségi nyelvek választási folyamatban való használatát a képviselőválasztási törvény⁷⁸ és a helyhatósági választásokról szóló törvény (A SZK Hivatalos Közlönye, 129/07. szám) szabályozza. Mindkét törvény előírja, hogy azokban a községekben, ahol a kisebbségi nyelvek is hivatalos használatban vannak, a szavazólapokat és a választási bizottság tevékenységéről vezetett jegyzőkönyvet ezeken a nyelveken is kinyomtatják⁷⁹.

A nemzeti kisebbségek kölcsönös védelméről Horvátországgal kötött kétoldalú megállapodás 6. szakasza 2. bekezdésének 3. sora kifejezetten előírja, hogy a tagállamok biztosítják a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatát az országos és helyhatósági választások, valamint a népszavazás folyamatában.

⁷⁸ A SZK Hivatalos Közlönye, 35/2000., 57/03. szám – A SZKAB határozata, 72/03. szám – más. törvény, 75/03. szám – más. törvény korr., 18/04., 101/05. szám – más. törvény, 85/05. szám – más. törvény és 104/09. szám – más. törvény.

⁷⁹ A képviselőválasztásról szóló törvény 60. szakaszának 6. bekezdése és 76. szakaszának 2. bekezdése, valamint 28. szakaszának 7. bekezdése és A helyhatósági választásokról szóló törvény 37. szakaszának 2. bekezdése.

Az önkormányzatok következetesen eleget tesznek a szavazólapok és választási jegyzőkönyv kisebbségi nyelven való nyomtatására irányuló kötelezettségüknek. Az űrlapok nyomtatása központosított, és egy önkormányzat sem mutatott rá, hogy ezen a téren nehézségek merültek volna fel. Ámbár néhány alkalommal tájékoztattak bennünket, hogy a választási bizottsági jegyzőkönyv csak egy nyelven készül.

A nemzeti kisebbségek tanácsairól szóló törvény előírja, hogy a nemzeti kisebbségi tanácsok megválasztására irányuló folyamatban a nemzetiségi nyelvhasználat érvényesüljön. A törvény 54. szakasz értelmében külön jegyzék készül. Ennek vezetése és a névjegyzékbe való adatok beírása a szerb nyelvvel egyidejűleg annak a nemzeti kisebbségnek a nyelvén és írásmódjával is történik, amelyre a névjegyzék vonatkozik. Ezen túlmenően a törvény 89. szakasza előírja, hogy az összes választási anyagot és dokumentációt két nyelven, szerbül, cirill betűs írásmóddal, valamint a nemzeti tanácsát választó nemzeti kisebbség nyelvén és írásmódjával kell nyomtatni.

7. A nemzeti kisebbségi nyelvek képviseleti testületekben való használata

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 4. bekezdése előírja, hogy a kisebbségi nyelvek hivatalos használata kiterjed a képviseleti szervezetekben való nyelvhasználatra is. Ennek a jognak a legfontosabb szegmense a nemzeti kisebbségekhez tartozók azon joga, hogy képviselői vagy tanácsnoki tisztségük betöltése során a köztársasági vagy tartományi parlamentben, illetve az önkormányzati tanácsokban saját nyelvüket használhatják, és az adott nyelven nyújtsanak be és kapjanak kézhez anyagokat. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 8. bekezdése értelmében az olyan nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, akiknek a százalékaránya a népesség összlétszámában az utolsó népszámláláskor elérte a 2%-ot, saját nyelvükön fordulhatnak a szövetségi szervezetekhez, és joguk van ezen a nyelven választ kapni. A Képviselőház Ügyrendje (A SZK Hivatalos Közlönye, 14/09. szám) 240. szakaszának 2. bekezdésében előírja, hogy a képviselő azon jogát, hogy a képviselőházi üléseken anyanyelvén szólaljon fel és terjesszen dokumentumokat a képviselőház elé. Az Ügyrend 240. szakaszának 3. bekezdése arra kötelezi az anyanyelvén való felszólalásra, illetve dokumentum benyújtásra való jogát érvényesíteni kívánó képviselőt, hogy erről idejében tájékoztassa a képviselőház titkárát, annak érdekében, hogy felszólalását, vagy a dokumentumot szerb nyelvre fordíthassák. A Képviselőház 2010. július 28-án hatályba lépett új ügyrendje nem szabályozza a képviselők saját nyelven való felszólalásának, illetve annak módját, hogyan kaphatnak választ saját nyelvükön.

Vajdaság Autonóm Tartomány 2009. december 14-én hatályba lépett Statútumának 26. szakasza kimondja, hogy Vajdaság AT Képviselőházában a képviselőknek joguk van azt a nyelvet és írásmódot használni, amelyek használatát a statútum meghatározta. A Vajdaság AT új statútuma nem tartalmaz ilyen rendelkezést, a képviselőknek a Képviselőház munkájában történő saját nyelvhasználatra való joga a statútum 26. szakaszának 1. bekezdésére alapozható, amely megállapítja, hogy mely nyelvek és írásmódok vannak hivatalos használatban Vajdaság AT *szerveiben*, tekintettel arra, hogy Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza a Vajdaság AT „legfőbb szerve” (Statútum, 33. szakasz).

Vajdaság Autonóm Tartomány Ügyrendje (A VAT Hivatalos Lapja, 23/02., 30/04., 4/08. és 13/09. szám) leszögezi, hogy a Képviselőházban a magyar, a horvát, a szlovák, a román és a ruszin nyelv és írásmód is hivatalos használatban van (5. szakasz). Az ügyrend előírja a képviselő azon jogát, hogy a Képviselőházban azt a nyelvet és írásmódot használja, amely a statútum rendelkezése szerint hivatalos használatban van (223. szakasz).

Az önkormányzati törvény nem tartalmaz kifejezett rendelkezéseket a kisebbségi nyelvek helyi önkormányzati szervek munkájában való használatáról, ám a helyi önkormányzat területén hivatalos használatban levő nyelvek meghatározására vonatkozó általános rendelkezés kiterjed e szervek munkájára is. Azokban az önkormányzati egységekben, amelyekben kisebbségi nyelv is használatban van, különböző megoldások vannak az adott nyelv öngazgatási szervek munkájában való hivatalos használatára, ezek közül néhány olyan kifejezett rendelkezést tartalmaz, amelyek hangsúlyozzák ezt a jogot, míg mások nem szabályozzák külön ezt a kérdést.

A képviseleti szervezetekben való nyelvhasználati jogérvényesítés minősége változó a hatalom különböző szintjein. Habár megvan hozzá a jogi keret, a köztársasági parlamentben a gyakorlatban ez a jog nem érvényesül. Vizsgálatunk lezárása idején, 2009 végén, a parlamentben nem voltak meg a műszaki feltételek a szinkrontolmácsoláshoz, ezért minden képviselő szerb nyelven szólal fel, továbbá a dokumentumok is szerb nyelvűek.

Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházában más a helyzet – tevékenységében bejárt a gyakorlat, hogy a képviselők minden hivatalos használatban levő nyelven felszólalhatnak. A Képviselőház saját fordítószolgálattal rendelkezik, és technikailag is felszerelt az ülések szinkrontolmácsolására. Az ülésanyagokat szintén a Képviselőházban hivatalos használatban levő összes nyelvről és nyelvre fordítják. Tisztségbe lépéskor a képviselők kinyilvánítják, hogy milyen nyelven kérik a képviselőházi anyagokat.

Az önkormányzati szervek munkájában különbözőek a kisebbségi nyelvhasználattal kapcsolatos tapasztalatok. Novi Pazar városban és Tutin, Prijepolje, valamint Sjenica közigazgatási községekben, amelyek bevezették a bosnyák nyelv és írás hivatalos használatát, a helyi tanács tagjai „saját” nyelvükön szólalnak fel az üléseken, ám nincs szükség szinkrontolmácsolásra. A tanácsi anyagokat a tanácstagok kérésére cirill vagy latin írásmóddal készítik, a helyi önkormányzatoknak azonban gondjuk van a szabványos bosnyák irodalmi nyelv használatával, ezért a latin írással nyomtatott szöveg általában a cirill betűs szerb szöveg átírása. A dél-szerbiai községekben, ahol az albán nyelv is hivatalos használatban van, a helyi tanácsok munkájában a tanácstagok ezen a nyelven is felszólalnak, valamint a tanácsi anyagok ezen a nyelven is készülnek. Medveđa Községben folytatott beszélgetésünk során megtudtuk, hogy gond van a megfelelő minőségű fordítással, ezért az albán nemzetiségű képviselők gyakran kérik a szerb nyelvű anyagokat is, mert az albán nyelvű fordítás gyenge minőségű. Bosilegradban a tanácstagok „saját nyelvükön” szólalnak fel, szinkrontolmácsolásra nincs igény, a tanácsi anyagokat pedig szerb és bolgár nyelven is nyomtatják. A vajdasági önkormányzatok közül Zentán, Szabadkán és Temerinben szólalnak fel anyanyelvükön (magyarul) a tanácstagok, és az anyagokat is ezen a nyelven kapják kézhez. A többi városban és községben a helyi önkormányzat munkájában szerb nyelvet használnak, és az anyagokat is szerb nyelven, cirill vagy latin betűs írásmóddal nyomtatják. Ezekben a helyi önkormányzatokban a tanácstagok gyakran nem igénylik a kisebbségi nyelven való felszólalás feltételeinek megteremtését. A kisebbségi nyelven való felszólalás jogának érvényesítését a szinkrontolmácsolás rossz műszaki feltételei és a tanácsi anyagok fordításához szükséges káderek hiánya akadályozza.

8. Az aktusok kisebbségi nyelven való közzététele

A kisebbségi nyelv hivatalos használatára való jog érvényesítése szempontjából fontos, hogy az általános jogi aktusokat a hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelveken is közzétegyék. Az Európai Regionális, vagy Kisebbségi Nyelvek Védelmére vonatkozó alapokmány becikkelyezésével Szerbia vállalta, hogy a legfontosabb törvényeket, kiváltképpen pedig azokat, amelyek e nyelvek használóit érintik, tíz nemzeti kisebbségi nyelvre fordítva elérhetővé teszi (9. szakasz, 3. bekezdés), valamint vállalta azt is, hogy a regionális és helyi hatóságok ezeken a nyelveken is közzéteszik hivatalos dokumentumaikat (10. szakasz, 2. fejezet, c) és d) pont).

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 11. szakaszának 6. bekezdése előírja, hogy a törvényeket és köztársasági rendeleteket nemzeti kisebbségi nyelven is közzé kell tenni, azzal, hogy külön előírás fogja a kérdést részletesen szabályozni. A törvény és a köztársasági törvények közzétételét külön törvény szabályozza⁸⁰, amit 1991-ben meg is hoztak, ám nem irányozza elő a köztársasági általános aktusok nemzeti kisebbségi nyelven való közzétételét. Ez a törvény előírja azt is, hogy az autonóm tartományok, községek és városok általános aktusait az autonóm tartomány, község és város által előírt módon kell közzétenni (1. szakasz, 2. bekezdés). Ennek megfelelően a tartományi aktusok közzétételét Vajdaság AT Statútuma szabályozza, azzal, hogy előírja, hogy a Vajdaság AT Hivatalos Lapjában közzétett aktusokat a Tartomány területén hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelveken is közzéteszik⁸¹.

Az általános aktusok közzétételének módját a helyi önkormányzatok saját alapszabályaikban irányozzák elő, ám leginkább nem írják elő, hogy mely nyelveken teszik őket közzé, és igen kevés az, az önkormányzat, amelyekben az aktusokat a területükön hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelven is közzéteszik⁸².

Az általános aktusok nemzetiségi kisebbségi nyelven való közzétételére való jog alkalmazása szintén nem kiegyensúlyozott, ám általában véve nem felel meg a nemzetközi előírásoknak és nemzeti törvényeknek. A törvényeket és

⁸⁰ A törvények és egyéb előírások közzétételéről, és a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönyének kiadásáról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 72/9.1 szám és A JSZK Hivatalos Lapja, 11/93. szám – A SZAB határozata, A SZK Hivatalos Közlönye, 30/10. szám.

⁸¹ A korábbi statútum (2009. december 14-én veszítette hatályát) 46. szakaszának 3. bekezdése, az új statútum 65. szakaszának 3. bekezdése.

⁸² Ilyen rendelkezést tartalmaz például Szabadka Város Statútuma (102. szakasz, 1. bekezdés), Zombor Város Statútuma (115. szakasz, 4. bekezdés), Zenta Község Statútuma (80. Szakasz, 1. bekezdés), Bujanovac Község Statútuma (87. szakasz 2. bekezdés).

egyéb köztársasági rendeleteket nem teszik közzé nemzeti kisebbségi nyelveken, továbbá nem állnak rendelkezésre az e nyelvekre fordított legfontosabb törvények sem. Az ember- és kisebbségjogi minisztériumban közölték, hogy csak A nemzeti kisebbségekről szóló törvényt fordították le a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelvekre, habár A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény fordítása is tervben volt. Kifejtették továbbá, hogy ez a tárca több alkalommal is rámutatott annak szükségességére, hogy a legfontosabb törvényeket le kell fordítani a kisebbségi nyelvekre, ám ennek nem volt fogantója.

A nemzeti kisebbségi nyelvekre fordított törvények hiánya jelentős mértékben megnehezíti e nyelvek hivatalos használatára való jog érvényesítését, különösen a bírósági eljárásokban, mert a foglalkoztatottaknak a szerb nyelvű szövegre kell támaszkodniuk a nemzetiségi nyelv gyakorlati alkalmazása során, emellett a hivatalos fordítás hiányában nem létezik a törvény eredeti szövegében szereplő fogalmak szabványos fordítása.

A tartományi szervek általános aktusainak közzététele Vajdaság AT Statútumának rendelkezésével összhangban történik. A Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság keretében működik a Fordítószolgálat, amely többek között a Vajdaság AT Hivatalos Lapjában közzétett aktusokat fordítja és lektorálja. A Vajdaság AT Képviselőházában bizottság végzi a tartományban hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelvekre fordított előírások, határozatok és általános aktusok szövegei szerb szöveggel való azonosságának megállapítására, és erről tájékoztatja a Képviselőházat⁸³.

A helyi önkormányzatok általános aktusai közzétételének módja különböző. Novi Pazarban az általános aktusokat Novi Pazar Város Hivatalos Lapjában teszik közzé, szerb nyelven, cirillírással, valamint bosnyák nyelven latin írásmóddal. Medveđa és Bujanovac községekben az általános aktusokat szerb és albán nyelven teszik közzé megfelelő írásmóddal Leskovac Város Hivatalos Közlönyében. Az általános aktusokat Szabadkán három, szerb, magyar és horvát nyelven és írásmóddal teszik közzé, Zombor Városban és Zenta Községben szerb és magyar nyelven. Szenttamás Községben az általános aktusokat szerbül és magyarul teszik közzé, ám nem párhuzamosan, hanem külön hivatalos közlönyökben, ezért a magyar nyelvű aktus kiadása késik. Temerin Községben nem teszik egyidejűleg közzé a magyarul is az általános aktusokat, hanem később fordítják le. Az önkormányzatban elmondták, hogy eléggé késnek a fordításokkal, valamint, hogy ezért az utóbbi egy évben nem

⁸³ Lásd Vajdaság AT Képviselőházának Ügyrendje 65. szakaszának 1. bekezdését.

fordítottak le minden aktust, ennek a helyzetnek azonban a jövőbe változnia kellene.

Az önkormányzat általános aktusának kisebbségi nyelven való közzététele azokban a községekben is nehézkes, amelyekben anyagi okokból nem létezik községi közlöny, és ezért ezeket a dokumentumokat kénytelenek más közlönyökben megjelentetni. A gyakorlatban gond van az ilyen aktusok olyan önkormányzatok illetékességébe tartozó közlönyben való közzétételével, amelyekben a kisebbségi nyelv nincs hivatalos használatban. Bujanovac és Preševo községek általános aktusai Leskovac Város Hivatalos Közlönyében jelenik meg szerb nyelven és cirillírással, valamint a fenti községekben hivatalos használatban levő albán nyelven és írásmóddal. Vranje Város elutasította Bujanovac és Preševo általános aktusainak albán nyelven és írásmóddal való közzétételét, mert annak a határozatnak a 2. és 28. szakasza, amelyet Vranje Város tanácsa hozott 2009. május 20-ai ülésén a városi rendeletek és más jogszabályoknak Vranje város és a Pčinji közigazgatási körzet Község Hivatalos Közlönyében való közzétételéről, kimondja, hogy az előírásokat és más aktusokat csak szerb nyelven és cirillírással lehet megjelentetni. Bosilegrad Község általános aktusait a községi hivatalos közlönyben teszik közzé, ám csak szerb nyelven és cirill írásmóddal, egyes aktusok azonban kétnyelvűek, és ezeket hirdetőtáblán teszik közzé.

9. A nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatára való jog hatékony érvényesítéséhez szükséges erőforrások

A Szerb Köztársaság magas szintű standardokat fogadott el a nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatára való jog védelméről, ugyanakkor azonban figyelmen kívül hagyja a körülményeket, amelyekben ezeket az előírásokat alkalmazni kell. Néha úgy tűnik, hogy bizonyos törvényi megoldások alkalmazásához nem készült komoly megvalósíthatósági tanulmány, valamint, hogy e jog egyes szegmenseit úgy alakították ki, hogy csaknem lehetetlen teljes körű érvényesítése. Ez nyilvánvaló eltérést okoz a jogi szabályozás és annak végrehajtása között, ez pedig negatív hatással van a nemzetiségi nyelvek hivatalos használatára való jogérvényesítés minőségére. Ennek a jognak az érvényesítésében felmerülő hiányosságok a közmegegyezéssel felruházott szervezeteknek a kisebbségi nyelv hivatalos használatát szavatoló alulfejlett kapacitásaiból erednek, és itt elsősorban az öngazgatási egységeket kell említeni. Súlyosbító tényező e tekintetben a nagy anyagi költség, külön szolgálatok alakításának szükségessége és fordítói, valamint lektori munkakörök kialakítása, valamint annak szükségessége, hogy a közmegegyezéssel felruházott szervezetek és szervezetek foglalkoztatottainak struktúrája kiegyensúlyozott legyen.

A hivatalos kisebbségi nyelvhasználat megterheli az állami és tartományi költségvetést és a helyi önkormányzatok költségvetését is, ennek ellenére az állami költségvetés tervezésekor és elfogadása során nem veszik figyelembe a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelv- és íráshasználatának a költségeit. Közép-Szerbiában azok a helyi önkormányzatok, amelyekben kisebbségi nyelv is hivatalos használatban van, nem kapnak kiegészítő támogatást ennek a jognak az érvényesítéséhez. Vajdaságban a helyi önkormányzatok e tekintetben kedvezőbb helyzetben vannak, mert a Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségügyi Titkárság évente pályázatot hirdet a költségvetési forrásoknak a tartomány területén levő olyan szervezeteknek és szervezeteknek való odaítélésére, amelyek tevékenységében a nemzetiségi kisebbségek nyelve hivatalos használatban van. Ezeket a forrásokat azoknak a projekteknek a társfinanszírozásához használják fel, amelyek a vajdasági nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatának javítását célozzák. A pályázaton azok a vajdasági községek és városok vehetnek részt, amelyekben statútumban rögzítették a nemzetiségi nyelvek hivatalos használatát. A pályázaton a fenti községek és városok helyi önkormányzatai, más intézményei és szervezetei, szolgálati is részt vehetnek. A forrásokat a hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelvet használó hivataloknak és szervezeteknek ítélik oda a foglalkoztatottak képzése céljából, valamint az e-kormányzat többnyelvű környezeti körülmények közötti fejlesztésére, továbbá a két- vagy többnyelvű intézménynév-táblák készítési és felszerelési költségeire, két- vagy többnyelvű úrlapok és más nyilvános kiadványok nyomtatására juttatják. Közép-Szerbiában nem létezik ilyen támogatás a helyi önkormányzatok számára, bevezetését a közigazgatási és önkormányzati minisztériumnak, az emberjogi és kisebbségjogi, valamint a pénzügyminisztériumnak kellene kezdeményeznie.

A másik gond a káderkérdés. A hivatalos kisebbségi nyelvhasználat sajtósági munkaköri besorolást igényel, mert a jog hatékony érvényesítéséhez fordítókra és lektorokra van szükség. Fejlett fordítószolgálattal csak a tartományi szervek rendelkeznek, míg a helyi önkormányzatok esetében mindenütt más a helyzet. Novi Pazarban például bosnyák nyelvi lektori munkahelyet nyitottak, és a munkahelyet be is töltötték. Bujanovac és Medveđa községekben két albán nyelvi tolmács számára nyitottak és töltöttek be munkahelyet, de gondot okoz az albán köznyelvi tudás szintje és ez kedvezőtlenül befolyásolja a fordítás minőségét. Prijepolje Községben nincs bosnyák nyelvi lektor, a szolgálatban dolgozók pedig nem ismerik jól a bosnyák köznyelvet. Ugyanez a helyzet Bosilegrad Községben, ahol nincs hivatalos önkormányzati fordító. Vajdaság Autonóm Tartomány városai és községei közül Szabadkán, Zenta Községben és Temerin Községben van fordítói szolgálat, illetve fordítói munkahely. A zombori városi tanácsban betöltött magyar nyelvi fordítói munkahely van, a fordító szolgáltatásait adott esetben a város más szervezetei is igénybe veszik. Stara

Pazova Községben még betöltetlen a szlovák fordítói munkakör. Alibunár, Antalfalva, Újvidék, Szenttamás, Sid, Versec és Nagybecskerek községekben nincs külön fordítói munkahely, ezért ezek a helyi önkormányzati egységek adott esetben alkalmazottaik nyelvtudására támaszkodnak, illetve a Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság Fordítószolgálatának szolgálatait veszik igénybe, vagy hivatalos tolmácsot fogadnak.

Kedvezőtlenül befolyásolja a kisebbségi nyelvek hatékony hivatalos használatát az is, hogy a nemzeti kisebbségek tagjai nincsenek elegendő számban jelen az állami intézményekben és a közmegebízattal felruházott szervezetekben. Az Alkotmány 77. szakaszának 2. bekezdése előírja, hogy az állami szervezetekben és közszolgálatokban, a tartományi és helyi önkormányzati szervezetekben való foglalkoztatáskor figyelembe veszik a lakosság etnikai összetételét, és a nemzeti kisebbségek megfelelő képviselőit. A nemzeti kisebbségek jogairól és szabadságairól szóló törvény 21. szakasza kifejezetten előírja, hogy a közszolgálatokban való munkaviszony-létesítéskor figyelembe kell venni a lakosság nemzeti összetételét, a megfelelő képviselői arányt és a szerv vagy szolgálat működési területén beszélt nyelv ismeretét, ennek ellenére azonban a gyakorlatban hiány van olyan káderekben, akik megfelelő módon beszélnek a hivatalos használatban levő nemzetiségi nyelvet⁸⁴. Az ilyen helyzet kialakulásához nagyban hozzájárult az állam többnyelvűséghez való kétértelmű viszonyulása, valamint a többnyelvűséggel kapcsolatos megfelelő állampolitika hiánya. Bár a szerbiai iskolákban a tanítás nemzetiségi nyelven is folyik, ez mégsem járul hozzá a két(több)nyelvűség kiegyensúlyozott fejlődéséhez, illetve nem teszi lehetővé a tudás és kompetenciák mindkét nyelven való párhuzamos fejlesztését. A többségi nemzet tagjai csak ritkán tudnak egy kisebbségi nyelvet a köznapinál magasabb szinten, és mind gyakrabban történik meg, hogy a nyelvi kisebbségek magukba zárkoznak és ezért gyengébben beszélnek a többségi nyelvet. Ez természetesen befolyásolja a kisebbségi nyelvek hivatalos használatának minőségét is, mivel egyre kevesebb a mindkét nyelvet olyan szinten beszélő munkavállaló, aki mindkét nyelven jól el tudja látni teendőit.

VI. ÖSSZEGEZÉS

Ahogy már említettük, a szerb jogrend magas mércéket állított nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatának joga tekintetében, ám nem kínál hatékony mechanizmust ennek a jognak az érvényesítésére és számos szempontból nem nyújt hozzá hatékony jogi alapot. Néha úgy tűnik, hogy a

⁸⁴ A Szerb Kormány 2006 májusában határozatot hozott azokról az intézkedésekről, amelyekkel a nemzeti kisebbséghez tartozók államigazgatási szervezetekben való részvételét szándékozik növelni (A SZK Hivatalos Közlönye, 40/06. szám).

vonatkozó törvények kölcsönösen el vannak szigetelve egymástól és hiányzik közöttük az a bizonyos „kötőelem”, vagyis az egyértelmű koncepció, amivel az állam a többnyelvűséget kívánja ösztönözni.

Normatív szintű hátránya abban nyilvánul meg, hogy a hivatalos kisebbségi nyelvhasználatot garantáló legfontosabb rendelkezések, csak deklaratív jellegűek, amelyek hatékony végrehajtásához másodlagos jogszabályokat kell megalkotni. Vajdaságban hoztak ilyen aktusokat, amelyek bizonyos szempontból csökkentették az említett hiányosságokat.

Ezen kívül meg kell említeni, hogy bizonyos szabványok túl ambiciózusak, és ezek elérése a jelenlegi társadalmi körülmények között nem reális, ami tovább növeli a törvény és a valóság közötti űrt. E tekintetben igen gyenge pont az, hogy az állam a rendeletek elfogadásával párhuzamosan nem építette ki, vagy nem járult hozzá azoknak a kapacitásoknak a kiépítéséhez, amelyek hatékonyan hozzájárultak volna kisebbségi nyelvek hivatalos használatához.

A felmérés adatainak elemzése, ami, mint említettük, 2009 második felében zajlott, majd pedig kibővült a kisebbségi nyelv- és íráshasználatra való jog érvényesítésében kialakult helyzet 2010-ben folytatott ellenőrzésének eredményeivel, a következő problémákra mutatott rá:

1. Nincs hatékony jogi mechanizmus, amelynek alapján az önkormányzatnak saját területén kötelezően be kellene vezetnie a nemzeti kisebbségi nyelv és írás hivatalos használatát, ha erre megvannak a jogszabályi követelmények, illetve, ha az utolsó népszámlálás azt mutatta, hogy a helyi önkormányzat területén a lakosság 15%-a a nemzeti kisebbséghez tartozik.

2. A közigazgatás nem ösztönzi teljes mértékben, az elfogadott nemzetközi normákkal és az alkotmányos renddel összhangban a nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használatára való jog érvényesítését, illetve a többnyelvűséget és a kétnyelvűséget. Az állam nem tervez, és nem választ ki forrásokat a nemzeti kisebbségi nyelv és írás hivatalos használatára való jog érvényesítésére. A nemzeti kisebbségek nyelvét, mint környezetnyelvet, más etnikai közösségekhez tartozó személyek elenyésző számban és nem kötelezően tanulják, továbbá az adott esetben egyes önkormányzatokban, ahol a kisebbség a lakosság többségét alkotja, a szerb nyelv tanulása olyan szintű, ami nem felel meg a társadalomba való integráció követelményeinek.

3. Az ország egyes részeiben az előítéletek és a kifejezetten jelen levő etnikai távolság lehetetlenné teszi bizonyos kisebbségi nyelvek hivatalos használatát. 4. Hiányoznak a szakképzett káderek ahhoz, hogy a közszférában és

a helyi önkormányzatokban szavatolható legyen olyan személyek foglalkoztatása, akik beszélik a szerb nyelvet és a nemzeti kisebbség vagy kisebbségek nyelvét is. 5. Az állam nem ösztönzi azoknak a feltételeknek a kialakítását, amelyek, a törvénnyel összhangban, lehetővé tennék a nemzeti kisebbségi nyelv és írás állami szervek tevékenységében való zavartalan használatát. Továbbá, a helyi önkormányzatok többségében nincsenek meg a műszaki feltételek és emberi erőforrások a nemzetiségi nyelven való hivatalos kommunikációhoz.

6. A személynevek nemzeti kisebbségi nyelven és írással történő anyakönyvbe való bejegyzésével kapcsolatban:- A helyi önkormányzatok anyakönyvvezetői hivatalaiban különböző módon alkalmazzák a törvényi rendelkezéseket;

- A női vezetéknevek nőnemű formában, a kisebbségi nyelvek hagyománya szerint való bejegyzésének lehetetlensége;- Közép-Szerbiában hiányoznak a kétnyelvű születési anyakönyvi űrlapok.

7. A személyazonossági okmányok kiadásával kapcsolatban:

-A nemzeti kisebbséghez tartozó személyek nem eléggé tájékozottak, hogy milyen törvényi feltételek vannak olyan személyazonossági okmányok kibocsátására, amelyekben a név nemzeti kisebbségi nyelven van bejegyezve.

- A személynév személyi igazolványban való szerb nyelven és cirill írásmóddal, és a nemzeti kisebbség nyelvén és írásmódján való bejegyzésének tényszerű lehetetlensége.

- A kombinált vezetéknev nemzeti kisebbségi nyelven és írással, valamint szerb nyelven, cirill vagy latin írásmóddal való bejegyzése lehetőségének hiánya.

8. Következetlen a topográfiai jelzések, helységnevek, utcanevek és feliratok kiírása, szelektív módon történik a köztársasági szervek szervezeti egységeinek és a közvállalatok nemzetiségi megnevezésének nemzetiségi nyelven való feltüntetése. A helyi önkormányzatok többségében ezeket a feliratokat nem tüntetik fel a nemzeti kisebbségek nyelvén és írásmódjával.

9. A hiányoznak az nemzetiségi nyelvi űrlapok a nemzetiségi kisebbségi ügyfelekkel való hivatalos kommunikációhoz, továbbá fejletlen a nemzeti kisebbségek hatóságokkal való, saját nyelven történő írásbeli kommunikáció gyakorlata.

10. A fontos törvényeket és dokumentumokat nem fordítják le a nemzeti kisebbségek nyelvére.

11. Egyes helyi önkormányzatok aktusait és határozatait nem teszik következetesen közzé a hivatalos közlönyökben a nemzeti kisebbségek nyelvén is. Ez a probléma különösen kifejezett azoknak az aktusoknak a hivatalos közlönyökben való közzétételében, amelyeket több olyan helyi önkormányzati egység számára alapítottak, amelyeknek nem mindegyikében van hivatalos használatban nemzeti kisebbségi nyelv.

12. Nincs elegendő erőforrás a közigazgatási és bírósági eljárások nemzetiségi nyelven történő hatékony lefolytatásához.

13. A nemzeti kisebbség tagjainak, vagy a kisebbségi nyelvet beszélő polgároknak közintézményekben való jelenléte.

JOGI FORRÁSOK

1. A Szerb Köztársaság Alkotmánya, A SZK Hivatalos Közlönye, 98/06. szám [Alkotmány]

2. A regionális vagy kisebbségi nyelvekről szóló Európai Charta becikkelyezéséről szóló törvény, A SZGG Hivatalos Lapja- Nemzetközi Szerződések, 18/05. szám [Európai Charta]

3. A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény becikkelyezéséről szóló törvény, A JSZK Hivatalos Lapja - Nemzetközi Szerződések, 6/98.szám [Keretegyezmény]

4. A szerb és montenegrói kisebbség jogainak Horvát Köztársaságban, valamint a horvát kisebbség jogainak Szerbia és Crna Gorában való védelméről szóló Szerbia és Crna Gora, valamint Horvát Köztársaság között kötött megállapodásának becikkelyezésére vonatkozó törvény, A SZCG Hivatalos Lapja - Nemzetközi Szerződések, 3/05. szám [Horvátországgal való megállapodás]

5. A Szerbia és Crna Gorában élő magyar nemzeti kisebbség, valamint a Magyar Köztársaságban élő szerb nemzeti kisebbség jogainak védelméről szóló Szerbia és Crna Gora, valamint Magyar Köztársaság között kötött megállapodás becikkelyezésére vonatkozó törvény, A SZCG Hivatalos Lapja - Nemzetközi Szerződések, 14/04. szám [Magyarországgal való megállapodás]

6. A Macedón Köztársaságban élő szerb és montenegrói nemzeti kisebbség, valamint a Szerbia és Crna Gorában élő macedón nemzeti kisebbség védelméről szóló Szerbia és Crna Gora, valamint a Macedón Köztársaság között kötött megállapodás becikkelyezéséről szóló törvény, A SCG Hivatalos Lapja, - Nemzetközi Szerződések, 6/05. szám [Macedóniával való megállapodás]

7. A JSZK Szövetségi Kormánya és a Román Kormány között kötött nemzeti kisebbségvédelmi együttműködési megállapodás becikkelyezéséről szóló törvény, A SZCG Hivatalos Lapja - Nemzetközi Szerződések, 14/04. szám

8. A hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 45/91., 53/93., 67/93., 48/94. és 101/05. szám - más. törvény [Romániával való megállapodás]

9. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény, A JSZK Hivatalos Lapja, 11/02 sz.[Kisebbségi törvény]

10. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 72/09.szám [Törvény a nemzeti tanácsokról]

11. Az autonóm tartomány egyes illetékességeinek meghatározásáról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 6/02., 101/07. szám - más. törvény és 51/09. szám. - más. törvény [Omnibusztörvény] (érvényes 2009. január 1-jéig)

12. Vajdaság Autonóm Tartomány illetékességének meghatározásáról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 99/09. szám (2009. január 1-jétől hatályos)

13. A helyi önkormányzatról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 129/07. szám

14. Az Anyakönyvekről szóló törvény, A SZK Hivatalos Lapja, 15/90., 57/03., 101/05. szám (2009. december 29-éig hatályos)

15. Családtörvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 18/05. szám

16. Az anyakönyvekről szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 20/09. szám (2009. december 27-étől hatályos)

17. A személyi igazolványról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 62/06. szám

18. Az általános iskoláról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 50/92., 53/93., 67/93., 48/94., 66/94. szám - A SZKAB határozata, 22/02., 62/03. szám - más. Törvény, 64/03. szám - más. törvény korr., 101/05. szám - más. törvény és 72/09. szám - más. törvény.

19. A középiskoláról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 50/92., 53/93., 67/93., 48/94., 24/96., 23/02., 25/02. szám - korr., 62/03. szám - más. törvény, 64/03. szám - más. törvény korr, 101/05. szám - más. törvény és 72/09. szám - más. törvény.

20. A felsőoktatásról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 76/05., 100/07. szám - autentikus tolmácsolás és 97/08. szám

21. A közigazgatási eljárásról szóló törvény, A JSZK Hivatalos Lapja, 33/97. és 31/01. szám [KET]

22. A polgári perrendtartásról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 125/2004. és 111/2009. szám

23. Büntetőtörvénykönyv, A JSZK Hivatalos Lapja, 70/01. és 68/02. szám és A SZK Hivatalos Közlönye, 58/04., 85/05., 115/05., 85/05. szám – más. Törvény, 49/07., 20/09. szám – más. törvény és 72/09. szám

24. Szabálysértési törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 101/05., 116/08. és 111/09. szám (2010. január 1-jétől hatályos)

25. A bíróságok szervezéséről szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 116/08. és 104/09. szám

26. A képviseléválasztásról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 35/2000., 57/03. szám, A SZKAB Határozata, 72/03. szám – más. Törvény, 75/03. szám – más. törvény korr., 18/04., 101/05. szám – más. Törvény, 85/05. szám – más. törvény és 104/09. sz. - más. törvény

27. A helyhatósági választásokról szóló törvény, A SZK Hivatalos Közlönye, 129/07. szám

28. A törvények és más előírások, valamint általános aktusok közzétételéről és A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönyének kiadásáról szóló törvény, 72/91. szám és A JSZK Hivatalos Lapja, 11/93. szám – A SZAB Határozata.

29. A Képviselőház Ügyrendje, A SZK Hivatalos Közlönye, 14/09. szám

30. Bírósági Ügyrend (A SZK Hivatalos Közlönye, 110/09. szám)

31. A Szerb Köztársaság Kormányának a nemzeti kisebbségek államigazgatási szervekben való nagyobb jelenlétének ösztönzési intézkedéseiről szóló határozata, A SZK Hivatalos Közlönye, 40/06. szám

32. A személyazonossági igazolványról szóló szabályzat, A SZK Hivatalos Közlönye, 11/07. és 9/08. szám

33. A közigazgatási eljárásban használatos aktusok formanyomtatványaira vonatkozó szabályzat, Az SZK Hivatalos Közlönye, 8/99. és 9/99. szám – korr.

34. Az Alkotmánybíróság IU-27/99 sz. határozata, A SZK Hivatalos Közlönye, 10/01. szám

35. Az Alkotmánybíróság IU-297/96 sz. határozata, A SZK Hivatalos Közlönye, 15/01. szám

36. Vajdaság AT Statútuma, A Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 17/91. szám
(2009. december 14-étől hatályban)

37. Vajdaság AT Statútuma, A Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 17/09. szám
(2009. december 14-étől hatályban)

38. Vajdasági Képviselőház Ügyrendje, A Vajdaság AT Hivatalos Lapja,
23/02., 30/04., 4/08. és 13/09. szám

39. A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának Vajdaság Autonóm
Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések
részletezéséről szóló határozat, Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 8/03. és 9/03.
szám [Határozat a kisebbségi nyelvekről]

40. A többnyelvű születési anyakönyvi kivonatok nyomtatványairól és az
anyakönyvbe való bejegyzés módjáról szóló határozat, Vajdaság AT Hivatalos
Lapja, 1/01. és 8/03. szám

41. Nagybecskerek Város Statútuma, Nagybecskerek Város Hivatalos
Lapja, 21/08. szám

42. Szabadka Város Statútuma, Szabadka Város Hivatalos Lapja, 26/08.,
27/08. szám – javítás.

43. Novi Pazar Város Statútuma, Novi Pazar Község Hivatalos Lapja,
14/08. szám és Novi Pazar Város Hivatalos Lapja, 7/09. szám

FORRÁSOK – KUTATÁSOK

1. Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzetiségi Kisebbségügyi Titkárság: Danica Lučić, a Közigazgatási felügyeleti Osztály vezetője (2009. augusztus 20.)

2. Vajdaság AT tartományi ombudsmani hivatala: Petar Teofilović, tartományi ombudsman; Góbor Zoltán, a tartományi ombudsman nemzeti kisebbségi jogok védelmének kérdésére illetékes helyettese; Orosz Klára kisebbségi jogvédelmi tanácsadó (2009. augusztus 20.)

3. A Román Nemzeti Tanács: Marcel Dragan, elnök (2009. augusztus 21.)

4. Kučevo Község: Zoran Milekić, Kučevo Község elnöke; Mića Stojanović, a községi elnök helyettese; Snežana Rančić, a községi közigazgatás vezetője; Dragoslav Mratić, a községi tanács elnöke; Dušica Radivojević, az anyakönyvvezetői hivatal általános és közös kérdésekre illetékes szolgálatának vezetője; Zlatko Janković, a kucevói rendőrség helyettes parancsnoka (2009. szeptember 9.)

5. Vlah Nemzeti Tanács: Zaviša Žurž, elnök; Predrag Balašević, tag; Zoran Janković, tag (2009. szeptember 9.)

6. Bor Község: Branislav Rankić, Bor Község elnöke; Predrag Balašević, a községi elnök helyettese; Ljubinka Jelić, a községi közigazgatás vezetője; Dragan Marković, a községi tanács elnöke; Zoran Janković, a községi elnök helyettese; Slobodan Badža, a községi tanács titkára; Novica Marelj, az anyakönyvvezetői hivatal szolgálat vezetője és Slaviša Barac, a bori rendőrség vezetője (2009. szeptember 10.)

7. Novi Pazar Város: Mirsad Mahmutović, polgármester; Borka Jovanović, a városi közgyűlés elnöke; Hajrudin Hajrović, a városi tanács oktatási és népjóléti kérdésekre illetékes tagja; Rifat Redžević, a Művelődési Otthon igazgatója; Sulejman Ničević, a városi közigazgatás vezetője; Sabaheta Munišević, a közigazgatási osztály helyettes vezetője; Ibrahim Madžović, a Községi Bíróság elnöke; Vladimir Djuričić, Az adóhivatal Novi Pazar-i kirendeltségének igazgatója; Adnan Dizdarević, a Szociális Központ, szociológus; Enver Beširović, a Novi Pazar-i rendőrkapitányság helyettes vezetője; Esad Džudžević, a Bosnyák Nemzeti Tanács elnöke (2009. szeptember 16.)

8. Prijepolje Község: Dobro Lazarević, a községi elnök helyettese; Hanka Hajdarević, a községi közigazgatás vezetője (2009. szeptember 17.)

9. Priboj Község: Lazar Rvović, községi elnök és Vitomir Pjevac, a községi közgyűlés elnöke (2009. szeptember 18.)

10. Medveđa Község: Jadranka Božović, a községi önkormányzat vezetője és Zorica Stanković, a közigazgatási osztály vezetője; Zoran Anđelić, a medveđai rendőrség parancsnoka, R. Radovanović, a medveđai rendőrkapitányság parancsnoka (2009. szeptember 28.)

11. Vranje Város: Slobodan Stamenković, a városi közgyűlés elnöke és Ljiljana Stojanović, Vranje Város közgyűlésének titkára (2009. szeptember 28.)

12. Bujanovac Község: Farush Islami, a községi önkormányzat vezetője; Nasim Rexepi, a közigazgatási osztály vezetője; Predrag Cvetković, A Bujanovaci Községi Bíróság elnöke; Dragan Veličković, a bujanovaci rendőrség parancsnoka (2009. szeptember 29.)

13. Bosilegrad Község: Staniša Zinoviev, a községi önkormányzat elnöke; Dimitar Vasilev, anyakönvvezető; jelen volt még: Slavica Stojanova, a községi közgyűlés titkára; Vladimir Zaharijev községi elnök és Jordanov úr, polgári jogállásügyi tisztviselő; Boris Georgiev, a bosilegradi Községi Bíróság elnöke; Novica Stojanov, a bosilegradi rendőrkapitányság parancsnoka; Nenad Marković, a vranjei rendőrség helyettes vezetője; a Bolgár Nemzeti Tanács (2009. szeptember 30.)

14. Magyar Nemzeti Tanács: Józsa László, elnök (2009. október 14.)

15. Szabadka Város: Marija Ušumović Davičik, a városi önkormányzat vezetője; Zlatko Marosiuk, helyi ombudsman; Ódri Kákonyi Zsuzsanna, a polgári jogállásügyi osztály vezetője és Marija Miljanović, a közigazgatási hivatal vezetője; Ivan Bogosavljev, a szabadkai Községi Bíróság elnöke és Borivoje Mucalj, a szabadkai rendőrkapitányság vezetője (2009. október 14.)

16. Újvidék Város: Milena Popović-Subić, a városi jogalkotási tanács tagja; Zora Đorđević, a jogalkotási igazgatóság vezetője; Biljana Dragin, a polgári jogállásügyi osztály helyettes vezetője; Ružica Kolapić, az általános ügyek városi igazgatóságának vezetője; Petar Mohan, az Újvidéki Községi Bíróság elnöke; Aleksandar Vučković, az újvidéki regionális központi adóhivatal igazgatóhelyettese; Petar Jelići, az újvidéki rendőrség elemzőosztályának vezetője; Radovan Vučurović, az újvidéki rendőrség közigazgatási osztályának

vezetője és Miskolci Lajos, a temerini rendőrkapitányság parancsnoka. Közös találkozóra került sor amelyen Mato Groznic, Dragan Marcelo, Neđo Antić, a horvát, a román, a ruszin és a szlovák nemzeti tanács képviselője (2009. október 16.)

17. Zombor Város: Irina Burk Pačetić, a városi önkormányzat vezetője és Zvonimir Štrbac, a közigazgatási hivatal vezetője; Branislav Petković, a zombori Községi Bíróság elnöke; Saša Dimitrašinović, a rendőrkapitányság vezetője, Mirjana Cvijanović, az elemző és nyilvántartási osztály vezetője és Vladimir Zorica, a zombori rendőrség igazgatási osztályának vezetője (2009. október 29.)

18. Sid Község: Živka Sremac, a közigazgatási és társadalmi tevékenységügyi osztály vezetője; Bogdan Tomasović, anyakönyvvezető; Dragan Tintor, a sidi Községi Bíróság elnöke; Ljubica Petrić és Nevenka Smajić bírák, Miroslav Cirba bírósági főmunkatárs; Mirko Đurić, a bűnüldöző csoport vezetője; Stevan Vukelić, a sidi rendőrség parancsnokhelyettese és Radmila Savanović, az igazgatási osztály vezetője (2009. október 30.)

19. Nagybecskerek Város: Sofija Anđelković, a közigazgatási osztály helyettes vezetője; Dobrinka Bačić, a helyi irodai szolgálatok vezetője; Ljubica Cikora, fő anyakönyvvezető; Gordana Dragojlov, a közigazgatási és jogi ügyek osztályának vezetője és Stanko Lov Péter, közigazgatási főmunkatárs és fordító; Divna Tatić, a Községi Bíróság elnöke és Zlatoje Ankić, a Községi Bíróság helyettes elnöke; Bojan Marković, a rendőrség vezetője (2009. november 4.)

20. Antalfalva Község: Dušanka Aleksić, a községi közgyűlés titkára és Jadranka Tekijaški, az anyakönyvvezetői hivatal vezetője; Ondrej Sahter, a Községi Bíróság ügyvezető elnöke; Janko Mihály, a rendőrkapitányság parancsnoka és Berkán Attila, a rendőrkapitányság igazgatási osztályvezető-helyettese (2009. november 4.)

21. Zenta Község: Jankovics Roland, a községi közigazgatás vezetője és Báló Gordana anyakönyvvezető; Ivan Hreši, a Községi Bíróság elnöke; Dragoljub Milinkov, a rendőrkapitányság parancsnoka (2009. november 5.)

22. Versec Község: Jovan Knežević, a községi közigazgatás vezetője; Branislav Đurić, az közigazgatási osztály vezetője; Petar Pavkov, anyakönyvvezető és Ljiljana Kovački-Džan; Milorad Ankić, a verseci Községi Bíróság bírósági főasszisztense; Snežana Kanački, a rendőrség igazgatási ügyekért felelős csoportjának vezetője (2009. november 6.)

23. Alibunar Község: Octavian Broščanac, a községi közigazgatás vezetője; Cvetana Radulović Kožokari, a polgári jogállásügyi, közigazgatási és vagyoni osztály vezetője és Eufrozina Trifu, polgári jogügyi főmunkatárs, anyakönyvvezető; Mariana Trifu, a Községi Bíróság bírója; Slobodan Đoković, a rendőri hivatal parancsnokhelyettese (2009. november 7.)

24. Letsch Endre, ügyvéd, magyar nyelvi bírósági tolmács (2009. november 10.)

25. Temerin Község: Pető Magdolna, a községi közigazgatás vezetője; Goran Rodić, a Községi Bíróság elnöke; Miskolci Lajos, a rendőrség parancsnoka (2009. november 11.)

26. Szenttamás Község: Dragan Šarčev, a községi közigazgatás vezetője; Gordana Rankov, a közigazgatási és általános ügyek osztályának vezetője; Jović Zita, a vezető anyakönyvvezető helyettese; Zdravko Vasilić, a Községi Bíróság verbászi és szenttamási tagozatának bírója; Rodoljub Zinović, a rendőrparancsnok és Radosava Čobanov, a rendőrség közigazgatási osztályának vezetője (2009. november 11.)

27. Stara Pazova Község: Radmila Odošević, a községi közigazgatás vezetője; Gordana Milosavljević, a közigazgatási szolgálatból és Miloš Jovanović, az általános igazgatási osztály vezetője; Ružica Nikolić, a Községi Bíróság elnöke; Zoran Obrenović, a rendőrség parancsnoka (2009. november 12.)

28. Kerekasztal a polgárjogvédői hivatalban a kisebbségi nyelvek hivatalos használatának szociolingvisztikai aspektusai: dr. Goran Bašić professzor, a polgárjogvédői helyettese; dr. Ranko Bugarski, dr. Biljana Sikimić, dr. Rajko Đurić, dr. Ljubica Đorđević docens, valamint a polgárjogvédői hivatal munkatársai (2009. november 13.)

29. Államigazgatási és Önkormányzati Minisztérium: Jamina Ben Mensur; Zoran Petrović, miniszterhelyettes és Bratislav Đokić, az államigazgatási miniszter helyettese (2009. november 20.)

30. Igazságügyi Minisztérium: Helene Surlić, bírósági, szabálysértési szervek és ügyészségek felügyeletét ellátó osztály tanácsosa (2009. november 20.)

31. Belügyminisztérium: Aleksandar Veljković, a szabályozási ügyosztály vezetője; Jasmina Vasiljević, a panaszügyi hivatal jogtanácsosa; Dejan Joksimović, a rendőrség jogfelügyeleti vezetőjének helyettese és Biljana Trifunović Govedarović, a rendőrség személyazonossági igazolványok

kibocsátásával és adminisztratív teendőket ellátó igazgatóságának a vezetője (2009. november 20.)

32. Emberjogi és Kisebbségjogi Minisztérium: Zorica Novaković és Gordana Govedarica a kisebbségi jogok támogatásával foglalkozó osztályról, és Bosiljka Adžemović, a szabályozási ügyosztály tanácsosa (2009. november 25.)

33. Adóhivatal: Zoran Vasić, a központi adóhivatal igazgatóhelyettese; Aleksandar Vuković, az újvidéki regionális központi adóhivatal igazgatóhelyettese és Miodrag Pavićević, a központi adóhivatal adójogügyi és koordináció kérdésekre illetékes igazgatóhelyettese (2009. november 25.)

34. Szerbia Alkotmánybírósága: Snežana Markovska Antić, Szerbia Alkotmánybírósága titkárhelyettese; Ljiljana Lalić, joggyakorlási koordinátor és Bojana Đorđević, önálló tanácsos (2009. december 4.)

35. Szerbia Legfelsőbb Bírósága: Vida Petrović Skero és Nevenka Vazić bírák (2009. december 4.)

342.724/.725(497.11)"2009"

341.234(497.11)

811.163.41'272

BAŠIĆ, Goran, 1961-

Hogyan érvényesül a Szerb Köztársaságban a nemzeti kisebbségi nyelv- és írás hivatalos használatára való jog / írták: Goran Bašić, Ljubica Đorđević; kutatócsapat: Goran Bašić... [és mások]. - Belgrád: Ombudsman,

2010 (Belgrád: Hivatalos Közlöny). - 90 oldal;

20 cm. - (Monográfia Kiadás / Polgárjogvédő; 2. könyv)

Példányszám 300. - Jegyzetek és a szövegre való bibliográfiai

utalások. - Bibliográfia: 83-90. oldal.

ISBN 978-86-87945-05-0

1. Đorđević, Ljubica [szerző]

[a kiegészítő szöveg szerzője], 1977-

a) Nyelvhasználati jog – Nemzeti

kisebbségek – Szerbia

b) Nemzeti kisebbségek

- Jogsegély – Szerbia c) Szerbia

- Nyelvpolitika

COBISS.SR-ID 180911884

CIP – Katalógus- és kiadási
Szerb Nemzeti Könyvtár, Belgrád